

แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมกับการสร้างความยอมรับทางการเมืองของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม

งานทางวิชาการจำนวนหนึ่งที่เขียนโดยชาวไทยและชาวต่างประเทศเกี่ยวกับนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม จะสรุปว่าอำนาจทางการเมืองของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้มาจากการกวาดล้างและปราบปรามศัตรูทางการเมืองอย่างรุนแรง¹ และยังได้สรุปอีกว่าการขึ้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามเป็นการสร้างอำนาจให้กับตนเองด้วยแสนยานุภาพของกองทัพและทหาร ทำให้นักการเมืองฝ่ายตรงข้ามเกิดความหวาดกลัวจนกระทั่งยอมรับอำนาจทางการเมืองของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม² การอธิบายดังกล่าวไม่เพียงพอที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้ เนื่องจากว่าเป็นการพิจารณาในลักษณะที่เน้นผลของการกระทำที่ปรากฏในภายหลัง โดยไม่พิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์นั้น

งานเขียนในบทนี้เป็นความพยายามที่จะอธิบายว่า การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามโดยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2481 นอกเหนือจากปัจจัยทางด้านการเมืองอื่น ๆ แล้วยังเป็นผลอันเนื่องมาจากแนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมที่แพร่หลายในหมู่ราษฎร แนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระแสการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ใกล้จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ผู้นำที่เป็นทหารจะได้รับความนิมอย่างสูง ด้วยเหตุที่แต่ละประเทศต้องการผู้นำที่เข้มแข็งเพื่อจะได้ป้องกันประเทศของตนให้รอดพ้นจากการรุกรานของประเทศอื่น ๆ

¹ เช่น สุรพันธ์ บุณยฆานนท์, "การสร้างอำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม : ศึกษาเฉพาะกรณีการกวาดล้างปฏิปักษ์ทางการเมืองใน พ.ศ. 2481". (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521) และ มนูญ นาคะสิริ, "การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2491-2500" (ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529) เป็นต้น.

² เช่น สัมปatti สันทรวงค์ และรังสรรค์ ณะพรพันธ์ (บรรณาธิการ), รักเมืองไทย เล่ม 1. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520) และ Donald E. Neuchterlein, Thailand and the Struggle for Southeast Asia. (New York : Cornell University Press, 1965) เป็นต้น.

แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่ง เกิดขึ้นเองตามสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในขณะนั้น อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมของกลุ่มนายทหารรวมทั้งของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมด้วย ผลของการเผยแพร่แนวคิดดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งที่โน้มน้าวจิตใจของราษฎรให้ยื่นข้อขอและเกิดความยอมรับผู้นำที่เป็นทหาร ดังจะอธิบายในบทนี้

"ทหารนิยม" ที่จะใช้อธิบายในงานนี้มีความหมายอยู่ 2 ประการคือ

1. "ทหารนิยม" เป็นแนวคิดที่แพร่หลายอยู่ในกลุ่มนายทหารที่สำเร็จการศึกษาจาก โรงเรียนนายร้อยทหารบก ทหาร เหล่านี้ได้รับการหล่อหลอมแนวคิดสืบทอดกันมาที่ว่า พลังของทหาร เป็นพลังที่มีอำนาจมากที่สุด เป็นเครื่องค้ำประกันความมั่นคง และเอกราชของชาติ ชาติจะดำรงอยู่ไม่ได้ถ้าปราศจากกองทัพ ทหาร เป็นผู้ที่มีความชอบ เนื่องจากเป็นผู้ป้องกันประเทศจากการรุกรานของศัตรูต่างประเทศ ในขณะที่เดิวก่อนทหารก็เป็นผู้ที่ทำให้เกิดสันติสุขภายในประเทศ ดังสุนทรพจน์ของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเรื่อง "ประโยชน์และความจำเป็นของการทหาร" ที่กล่าวทางวิทยุกระจายเสียงและนำมาตีพิมพ์ ในหนังสือพิมพ์ ไทยใหม่ ฉบับวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2477 ความว่า

"...ประเทศชาติที่รักของเราจักดำรงไปอยู่ความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมอารยประเทศ สักรักษาความเป็นเอกราชอยู่ด้วยดีต้องอยู่ที่ พระมหากษัตริย์ 1 สภาผู้แทนราษฎร 1 คณะรัฐมนตรี 1 กองทัพลีลาภ 1 รวมเป็น 4 หลัก

หลัก 1 พระมหากษัตริย์นั้นย่อมจะเปลี่ยนไปได้โดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์

หลัก 2 สภาผู้แทนราษฎรนั้นย่อมจะยุบหรือยกเลิกไปตามเหตุกรณีบ้านเมือง

หลัก 3 คณะรัฐมนตรี ย่อมจะต้องออกเลิกล้มไปได้เมื่อประชานิหรือสภาผู้แทนราษฎรไม่ไว้วางใจ

หลัก 4 คือกองทัพลีลาภหรือเรียกว่ากำลังทหารบก ทหารเรือ กำลังทหารอากาศ กับใคร่ขอรวมกำลังตำรวจ เข้าอยู่ในกำลังของกองทัพลีลาภด้วย กำลังของกองทัพนั้นหลักสำคัญของประเทศชาติจะเลิกล้มไปไม่ได้เป็นอันขาด หลัก 1, 2 และ 3 จะดำรงไปด้วยดีก็ต้องอาศัยหลัก 4 นี้เป็นอำนาจทำให้บ้านเมืองอยู่ด้วยสันติสุขเป็นอำนาจทำให้ประเทศชาติคงอยู่ในความเป็นเอกราช เป็นอำนาจทำให้เจรจากับต่างประเทศได้ง่าย เป็นอำนาจทำให้คนไทยทุกคนเป็นที่ยำเกรงของต่างชาติและเป็นอำนาจอื่น ๆ

ซึ่งจะบรรยายแล้วไม่มีที่สิ้นสุด จึงเห็นว่าถ้าไม่มีหลักที่ 4 แล้ว คือคำสั่งทหารของชาติ
หลักอื่นทุกหลักย่อมจะหมดอำนาจไปทันที หรือทำอะไรไม่ได้เลยในที่สุดชาติไทยก็จะ
ละลายหายสูญหายไปจากโลก..."³

2. "ทหารนิยม" เป็นแนวคิดที่กระทรวงกลาโหมภายใต้การบริหารงานของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (22 กันยายน พ.ศ. 2477-16 ธันวาคม พ.ศ. 2481) ซึ่งต้องการปลูกฝังให้ราษฎร โดยทั่วไปนิยมในทหารและกิจการทหาร รวมทั้งการทำให้ราษฎรตระหนักในประโยชน์และความสำคัญ และความจำเป็นของทหารที่มีต่อชาติและราษฎร ดังจะเห็นได้จากหลักการเรื่อง "ตั้งกรรมการจัดการบำรุงทหาร" ความว่า "เพื่อช่วยกันติดต่อกับประชาชนทั่วไปให้เข้าไปถึงถึงคุณประโยชน์ของทหารและปลูกฝังความสามัคคีระหว่างทหารกับประชาชน"⁴

เหตุที่ใช้คำว่า "ชาตินิยม-ทหารนิยม" ควบคู่กันไปก็เนื่องจากในการประชาสัมพันธ์ของทหารให้ราษฎรเกิดความนิยมในทหารและกิจการทหารนั้น ทหารได้เน้นให้เห็นว่าทหารเป็นส่วนหนึ่งของประชาชนไม่อาจจะแยกออกจากกัน ทหารคือทหารของชาติ ทหารของประชาชน ดังกล่าว วาดตอนหนึ่งของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามว่า "...ทุกคนจำเป็นต้องมีความรู้ในทางการรบ เพราะสงครามในอนาคตซึ่งจะไม่เป็นเพียงทหารต่อทหารรบกันจะต้องเป็นชาติต่อชาติ สันนามรบจะไม่อยู่ตามเขตแดนจะกลับมาอยู่ในบ้านในเมืองทั่วไป พร้อมกับทหารกับทหารรบกันที่ชายแดน กล่าวเพื่อให้เข้าใจง่ายก็คือถ้ามีการรบกันขึ้น ประเทศสยามทั้งประเทศจะเป็นที่รบทุกหนทุกแห่ง..."⁵ ดังนั้น ทหารกับชาติไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ การเผยแพร่แนวความคิดเรื่องชาตินิยมจึงทำควบคู่ไปกับแนวคิดทหารนิยม

³ นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม, "ประโยชน์และความจำเป็นของกรมทหาร", ไทยใหม่ (15 พฤศจิกายน 2477), หน้า 38. (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

⁴ ไทยเขมรรวมข่าว. 7 : 330 (วันเสาร์ที่ 15 พฤศจิกายน 2477), หน้า 5. (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

⁵ ไทยใหม่, 15 พฤศจิกายน 2477.

3.1 การเติบโตของการปกครองแบบเผด็จการทหารช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

ในยุโรปและเอเชีย

สงครามโลกครั้งที่ 1 จบสิ้นลงใน พ.ศ. 2461 ด้วยความพ่ายแพ้ของ เยอรมนีและ พรรคพวกประเทศเหล่านี้ต้องสูญเสียค่าปฏิกรรมสงครามเป็นจำนวนมาก ความร้ายแรงและความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นแรงผลักดันให้มวลมนุษย์และประเทศต่าง ๆ มีความพยายามที่จะรักษาสันติภาพอันถาวรไว้ให้ได้ด้วยความสนับสนุนของประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกา ในที่สุดจึงทำให้เกิดองค์การสันนิบาตชาติขึ้น โดยเปิดประชุมครั้งแรกเมื่อ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์⁶

อย่างไรก็ตามสันติภาพอันถาวรที่ทุกคนไม่เคยมองก็ไม่มีขึ้นอย่างที่ปรารถนา เนื่องจากสันนิบาตชาติไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยสันติวิธีได้ เช่น เดิสนมกราคม พ.ศ. 2465 เยอรมนีไม่สามารถจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามตามที่กำหนดไว้ ฝรั่งเศส เคสโต้ส่งกองทหารเข้ายึดแคว้นรัวท์ (Ruhr)⁷ โดยที่สันนิบาตชาติไม่อาจจะสั่งให้ฝรั่งเศส เคสโต้ยอกออกจากแคว้นรัวท์ได้

นอกจากนี้ ประเทศต่าง ๆ เริ่มมีแนวโน้มในการปกครองไปสู่การปกครองด้วยระบบเผด็จการ (Dictatorship) หรือการรวบอำนาจไว้ด้วยผู้นำคนเดียว ดังจะเห็นได้จากประเทศโซเวียตรัสเซีย ปกครองด้วยระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ติดตามมาด้วยอิตาลีจากการขึ้นสู่อำนาจของมูสโสลินี หลัง พ.ศ. 2463 อันจะมีส่วนทำให้สถานการณ์ของโลกยิ่งเครียดขึ้น

ในการเลือกตั้งของ เยอรมนีในเดือนเมษายน พ.ศ. 2474 ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) ผู้นำพรรคนาซีของ เยอรมนีซึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งประธานาธิบดี ได้แถลงนโยบายว่าถ้าหากตนชนะการเลือกตั้งแล้ว จะดำเนินการให้มีกรยกเลิกลัทธิสัญญาแวร์ซายส์ ไม่ต้องใช้ค่าปฏิกรรมสงคราม เข้มสนับยาผูกพันทางทหาร ฯลฯ ผลของการเลือกตั้งในเดือนเมษายน พ.ศ. 2474 แม้ว่าประธานาธิบดีอินเทินเบอร์เกอร์จะชนะการเลือกตั้ง แต่ไม่ไป

⁶ เจริญ ไชยชนะ, โลกหลังสงครามโลก (พจนานุกรม : เกษมบรรณกิจ, 2516), หน้า 483.

⁷ สุปราณี มุขวิชัย, ประวัติศาสตร์ยุโรปตั้งแต่ ค.ศ. 1815-ปัจจุบัน เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์โตรี, 2532), หน้า 285.

ยัยชนะเด็ดขาด คือ ได้คะแนนเพียง 18,000,000 คะแนน ในขณะที่ ฮิตเลอร์ได้รับ 10,885,000 คะแนน (การเลือกตั้งในเยอรมนีผู้ชนะจะต้องได้คะแนนครึ่งหนึ่งของ 36,250,000 คะแนน) ทำให้ต้องเลือกตั้งใหม่อีกครั้งหนึ่ง ไทยใหม่ ฉบับวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2474 ได้วิจารณ์ต่อกรณีนี้ว่า

"...การเลือกตั้งประธานาธิบดีเยอรมนีครั้งนี้ เป็นการสำคัญมากสำหรับเยอรมนี และยุโรปทั้งหมด การที่ฮินเดนเบิร์กหรือฮิตเลอร์จะได้เป็นประธานาธิบดี ไม่ใช่เป็น ปัญหาเฉพาะคนเป็นประธานาธิบดีเท่านั้น ที่จริง เป็นปัญหาเกี่ยวกับประลาลนโยบาย ทั้งนั้น... ผลการเลือกตั้งครั้งนี้เป็น เครื่องชี้ขาดว่ายุโรปจะสงบอยู่ได้หรือจะ เกิดสงคราม ครั้งใหม่ ฉะนั้นยุโรปและอเมริกาจะตั้งตาคอยดูอย่างใจ เด่น... ถ้านายฮิตเลอร์ได้เป็น ประธานาธิบดีแล้วจะงดใช้หนี้สงครามทั้งหมด กล่าวคือ ไม่ยอมไยค่าปรับในการสงคราม ให้ฝรั่ง แลปล่อยออกไปจะรบกันใหม่ก็รบกัน..."⁸

ในที่สุด พรรคนาซีของฮิตเลอร์ได้ชัยชนะโดยเด็ดขาด ฮิตเลอร์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ 30 มกราคม พ.ศ. 2475 และมีอำนาจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2476 ฮิตเลอร์ได้สั่งยกเลิกพรรคการเมืองทั้งหมด สังคมไทยให้ความสนใจกับเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการเล่นข่าวของหนังสือพิมพ์ ไทยใหม่ ฉบับ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 เล่นเรื่อง "ฮิตเลอร์ยกเลิกประชาธิปไตย"⁹ และในที่สุดฮิตเลอร์ก็ประกาศยกเลิกสิทธิอาชญาแวร์ชาลส์ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476¹⁰

จากความสำเร็จของคณะฟาสซิสต์ของมุสโสลินีในอิตาลี และความสำเร็จของพรรคนาซีของฮิตเลอร์ในเยอรมนี ในการแก้ปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและลดปัญหาการว่างงานในประเทศทำให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปสับสนตามองด้วยความสนใจ ในขณะเดียวกันความนิยมในลัทธิเผด็จการ เช่น พรรคนาซีเยอรมันและพรรคฟาสซิสต์อิตาลีก็แพร่หลายเข้าไปยังประเทศอื่น ๆ ในยุโรป เช่นในประเทศตุรเมเนีย ได้มีประชาชนออกมาตามท้องถนนและลั่งเสียงสนับสนุน

⁸ ไทยใหม่, 16 เมษายน 2474. (ฮิตเลอร์ได้โดยผู้เขียน).

⁹ ไทยใหม่, 11 กรกฎาคม 2476.

¹⁰ ประชาชาติ, 18 ตุลาคม 2476.

อิตเลอร์และพรรคนาซี¹¹ ความนิยมแพร่หลายของลัทธิเผด็จการทหารเป็นที่นิยมมาก แม้กระทั่งในประเทศที่เป็นแม่แบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น ประเทศอังกฤษก็ตกอยู่ในกระแสนี้ โดยเชอร์รอสลาลด์ โมลส์ ก็ได้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นเป็นการเลียนแบบพรรคฟาสซิสต์และพรรคนาซี¹² ทางด้านประเทศฝรั่งเศส เมอร์ซีเออร์วาร์เซล บ็องการด์ก็ได้อัดตั้งพรรคฟาสซิสต์ของฝรั่งเศสเช่นกัน¹³

นอกจากประเทศต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะนิยมชมชอบในลัทธิเผด็จการแล้ว ในประเทศสเปนได้เกิดสงครามกลางเมืองและมีแนวโน้มว่าหลังจากสงครามยุติลงประเทศนี้ก็จะถูกปกครองด้วยลัทธิเผด็จการทหาร กล่าวคือ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2479 ได้เกิดสงครามกลางเมืองในสเปน หัวหน้าการปฏิวัติต่อต้านรัฐบาลสเปนคือ นายพลฟรานซิส ฟรังโก ผู้ซึ่งได้รับการสนับสนุนทั้งอาวุธและทหารจากเยอรมนีและอิตาลี ก่อนที่นายทหารท่านนี้จะชนะการรบก็ได้สถาปนาระบอบเผด็จการทหารเช่นเดียวกับเยอรมนีและอิตาลีแล้ว¹⁴

ในขณะที่เกิดความวุ่นวายทางการเมืองในประเทศต่าง ๆ สยามที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น การปกครองระบอบประชาธิปไตยในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 ประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย เช่น ตุรกี จีน ญี่ปุ่น ฯลฯ ต่างก็เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยแล้วทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ในทวีปเอเชียเองก็ตกอยู่ในกระแสของการปกครองแบบเผด็จการเช่นกัน ญี่ปุ่นมีบทบาทมากขึ้นและมีทำที่คุกคามประเทศจีน ดังในกรณีพิพาทเรื่องดินแดนแมนจูเรีย ในที่สุดก็ได้ส่งทหารเข้ายึดครองแมนจูเรีย สันนิบาตชาติมีมติให้ประณามการกระทำของญี่ปุ่น เกี่ยวกับกรณีนี้สยามเป็นประเทศเดียวที่งดออกเสียง¹⁵

ในขณะที่ลัทธิเผด็จการทหารเติบโตขยายตัวมากขึ้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยกลับประสบความล้มเหลวในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสที่เป็นแม่แบบประชาธิปไตย ใน พ.ศ. 2476 มีการเปลี่ยนรัฐบาลถึง 6 ชุด¹⁶ ส่วนในประเทศเนเธอร์แลนด์เกิดความ

¹¹ ไทยใหม่, 10 เมษายน 2476.

¹² ประชาชาติ, 14 กันยายน 2476.

¹³ ประชาชาติ, 17 พฤศจิกายน 2476 และ ไทยใหม่, 10 มกราคม 2476.

¹⁴ สุปราณี มุขวิจิตร, ประวัติศาสตร์ยุโรปตั้งแต่ ค.ศ. 1815-ปัจจุบัน, หน้า 392-396.

¹⁵ กรุงเทพฯวารศัพท์, 26 กุมภาพันธ์ 2475.

¹⁶ ไทยใหม่, 9 กุมภาพันธ์ 2476.

่วนวายในรัฐสภาจนกระทั่งต้องยุบสภาผู้แทนราษฎร¹⁷ แม้กระทั่งประเทศเล็ก ๆ เช่นเอลส์โรเวีย ก็ได้มีแนวโน้มนักจะเลิกใช้รัฐธรรมนูญ¹⁸ ในประเทศสยามหนังสือพิมพ์ สยามรัฐวิ ได้แสดงความ คิดเห็นต่อวิกฤตการณ์ของระบอบประชาธิปไตย ตอนหนึ่งว่า

"...ถ้าจะพิจารณาลักษณะการเมืองของโลกในระหว่าง 2 ขวบนี้ตามข่าว ต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเมืองจะเห็นว่า ความแปรปรวนของรูปแบบการเมืองได้ เริ่มเข้าคลองเป็นลุ่มนมาก รัสเซียเป็นผู้นำลัทธิเผด็จการแบบคนจนมีอำนาจ ต่อมา ก็คืออิตาลีในลัทธิเผด็จการแบบนายทุน และเยอรมันกับออสเตรียก็ตามมา เป็นลำดับ...

ประเทศซึ่งจัดว่าเป็นมหาประเทศก็มีอยู่ 7 ประเทศได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส แคลิฟอร์เนีย อเมริกา เยอรมัน อิตาลี โซเวียตรัสเซีย ญี่ปุ่น ในจำนวน 7 ประเทศได้หันเข้านิยม รูปแบบเผด็จการ โดยละทิ้งระบอบรัฐธรรมนูญ ถึงแม้ฉากหน้าจะปรากฏเป็นรูปภาพประชาธิปไตย ก็ตาม แต่หลังจากของลัทธิเผด็จการรัฐประหารก็มีอิทธิพลอยู่ไม่น้อย ซึ่งควรอนุโลม ส่งเคราะห์ให้ได้ว่าญี่ปุ่นกำลังหันเข้าการปกครอง ลัทธิเผด็จการ เช่นเดียวกัน

อังกฤษเป็นประเทศประชาธิปไตยมาแต่เดิมก็ปรากฏว่ามีพวกเข็ดน้ำเงินเกิดขึ้น ฝรั่งเศสก็มีพวกกางเขนไฟ...ตัวอย่างของความล้มเหลวแห่งการปกครองประชาธิปไตย ที่ดีคือจีนและสเปน...ถ้าหากมหาประเทศเป็นลุ่มนมากมีการปกครองอย่างรูปแบบเผด็จการ เสียหมดเช่นนี้ หรือไม่กี่ลุ่มนมากประเทศเล็กจะเป็นอย่างไร...และโดยเฉพะถ้าทุก ประเทศมีการปกครองแบบเผด็จการ เสียทุกประเทศแล้ว สังครามจะเกิดหรือไม่?..."¹⁹

วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของสันนิบาตชาติ คือการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศด้วย สันติวิธี และมิให้ละสมอาวุธแย้งกัน อาจกล่าวได้ว่าสันนิบาตชาติจะประสบความสำเร็จล้มเหลว ในเรื่องดังกล่าวข้างต้น²⁰ และดูเหมือนว่า เหตุการณ์ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกกลับทวีความ ตึงเครียดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จากกรณีพิพาทของคู่กรณีต่าง ๆ เช่น กรณีพิพาทเรื่อง เส้นทางรถไฟระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซีย ส่วนอิตาลีได้เข้าโจมตีออสเตรียในเดือนกันยายน พ.ศ. 2478 สันนิบาตชาติได้ตั้งเดือนให้อิตาลีถอนจากออสเตรีย นอกจากอิตาลีจะไม่ฟังคำตักเตือน ของสันนิบาตชาติแล้ว ยังได้ลาออกจากสันนิบาตชาติในวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2478²¹

¹⁷ ไทยใหม่, 17 กุมภาพันธ์ 2476

¹⁸ ไทยใหม่, 16 มีนาคม 2476.

¹⁹ น้ำประสาทอง, "วิกฤตการณ์แห่งประชาธิปไตย", สยามรัฐวิ 2 : 1 (เสาร์ที่ 5 ธันวาคม 2479), หน้า 7-8. (ยึดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

²⁰ นายอมร, "พุทธภัยที่ไม่รู้จัก", ไทยใหม่ (20 พฤษภาคม 2476), หน้า 6.

²¹ สุปราณี มุขวิจิต, ประวัติคำสัตย์ยุโรปตั้งแต่ ค.ศ. 1815-ปัจจุบัน, หน้า 392.

ในขณะที่สัมมนาชาติไม้อาจจะบังคับให้อิตา ลีตอนกำลังทหารออกไปจากอิตาลีได้ทัน เดือน มีนาคม พ.ศ. 2479 อิตาลีได้ส่งทหารเข้ายึดเขตโรน ซึ่งถือเป็นการละเมิดต่อสนธิสัญญา โลคาร์โนที่ประกาศให้เขตโรนเป็นเขตปลอดทหาร แต่สัมมนาชาติไม้อาจจะบังคับให้เยอรมัน ให้ออกทหารออกไป จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของสัมมนาชาติไม่ว่าจะทำให้เกิดสันติภาพเกิดขึ้นในโลก ขณะเดียวกันนั้นก็ยังคงแสดงให้เห็นอีกว่าประเทศที่มีอำนาจทางทหาร เข้มแข็งสามารถทำได้ตามที่ตนเองปรารถนา ส่วนประเทศเล็ก ๆ ก็อาจจะถูกประเทศใหญ่กว่า รังแก เช่น กรณีอิตาลีเป็นต้น จากเหตุการณ์ข้างต้นทำให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักว่า ด้วยอำนาจทางทหารและอาวุธที่ทันสมัยเท่านั้นที่จะป้องกันตนเองจากศัตรูได้ ผลก็คือทำให้เกิด การแข่งขันกันสะสมอาวุธและใช้เงินจำนวนมากในกิจการทหาร เช่น

ประเทศญี่ปุ่น 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 สภาล่างของญี่ปุ่นได้อนุมัติงบประมาณ 2,112,133,482 เยน โดยกองทัพบก กองทัพเรือได้งบประมาณถึง 937,000,000 เยน²²

ประเทศลิเพิน 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 ได้งบประมาณเพื่อสร้างเรือรบและ เรือดำน้ำจำนวน 150 ล้านเปเซตาร²³

ประเทศโซเวียตรัสเซีย ได้ฝึกเด็กจำนวน 750,000 คน เพื่อกำลังในกองทัพอากาศ ในอนาคต²⁴

รายงานข่าวจากวิทยุทรานส์โอะนิก จากปารีส เมื่อ 24 มกราคม พ.ศ. 2477 กล่าววว่า อิตาลีได้สร้างเรือรบมีระวางขับน้ำ 35,000 ตันจำนวน 2 ลำซึ่งฝรั่งเศสก็ได้สร้าง เรือขนาดเดียวกันอีก 2 ลำเช่นกัน²⁵

ทางด้านประเทศอังกฤษ เซอร์ฟิลลิป ฮิลล์ ปลัดกระทรวงอากาศยานได้เล่นองงบประมาณ บำรุงกำลังทางอากาศ 82,500,000 ปอนด์²⁶ เป็นต้น

²² ไทยใหม่, 15 กุมภาพันธ์ 2476.

²³ ไทยใหม่, 6 มกราคม 2476.

²⁴ ประชาชาติ, 6 มกราคม 2476.

²⁵ ไทยใหม่, 26 มกราคม 2477.

²⁶ ไทยใหม่, 17 มีนาคม 2479.

เมื่อถึง พ.ศ. 2478 ประเทศต่าง ๆ ก็พร้อมด้วยกำลังอาวุธและกำลังทหาร ดังจะเห็นจากรายงานของสันนิบาตชาติ คือ หนังสือกำลังรบของนานาชาติ ได้แสดงจำนวนทหาร เรือรบ เรือประจัญบาน เรือตอร์ปิโด เรือดำน้ำ จำนวนเครื่องบิน งบประมาณของกระทรวงกลาโหมของแต่ละประเทศได้รับ ตัวเลขเหล่านี้ปลัดกระทรวงกลาโหมได้ประกาศเมื่อ 15 มกราคม พ.ศ. 2478 ดังนี้

ประเทศ	ทหารบก (คน)	เรือ (ลำ)	เครื่องบิน (เครื่อง)	งบประมาณของทหาร
อังกฤษ	173,000	297	1,434	158,251,000 ปอนด์
ฝรั่งเศส	512,000	236	3,386	10,662.70 ล้านดอลลาร์
อิตาลี	500,000	225	1,507	4,922 ล้านดอลลาร์
เยอรมนี	800,000	47	837	894.30 ล้านดอลลาร์
ญี่ปุ่น	271,000	247	1,939	273,700,000 เยน
โซเวียตรัสเซีย	1,300,000	121	3,000	8,000,000,000 รูเบิล
สหรัฐอเมริกา	145,000	419	2,351	901.70 ล้านดอลลาร์

หลังจากฮิตเลอร์มีอำนาจเต็มในปี พ.ศ. 2476 ก็ได้เริ่มบทบาททางการเมืองเผยแพร่ลัทธินาซีเข้าไปในประเทศอื่น ๆ ประเทศแรกก็คือ ออสเตรีย ออสเตรียเป็นประเทศที่มีความคล้ายคลึงกันนับตั้งแต่ภาษา วัฒนธรรม ฯลฯ ได้มีชนบางกลุ่มในออสเตรียต้องการที่จะให้ออสเตรียรวมกับเยอรมนีใน พ.ศ. 2464 เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อฮิตเลอร์ได้เป็นนายกรัฐมนตรี

²⁷ พ.ศ. หลวงสารานุกรมประพันธ์, "การป้องกันชาติ", ยุทธโกศ ^{**} 5 : 1 (10 ตุลาคม 2479), หน้า 41-46.

* พ.ศ. หลวงสารานุกรมประพันธ์ เป็นผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ฝ่ายทหารบก ได้เป็นผู้หนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม.

** พ.ศ. 2479, ยุทธโกศ. ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ยุทธโกศ ในปี พ.ศ. 2480 ได้กลับไปใช้ชื่อ ยุทธโกศ ตามเดิมและใช้มาตราบเท่าทุกวันนี้.

ได้ส่ง เสริมให้เกิดพรรคนาซีขึ้นในออสเตรีย โดยหวังว่าถ้าหากพรรคนาซีชนะการเลือกตั้งจนคุมเสียงข้างมากในสภาได้แล้วจะทำให้การรวมออสเตรียกับเยอรมนีสะดวกขึ้น ในปี พ.ศ. 2479 เยอรมนีได้ทำสัญญากับออสเตรียโดยสัญญาว่าจะไม่แทรกแซงกิจการของออสเตรีย อย่างไรก็ตามหลังจากอำนาจทางการเมืองของ เยอรมนีเข้มแข็งมากขึ้น ฮิตเลอร์ได้ละเมิดสัญญาดังกล่าว โดยในเดือนมกราคม พ.ศ. 2480 ได้ลบล้างสนธิสัญญาฉบับนี้โดยจอมตีรัฐบาลของนายเคิร์ท ชุชนิค (Kurt Schuschnigg) 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2480 ตำรวจค้นพบแผนการของนาซีที่จะใช้กำลังเข้าโจมตีออสเตรีย แต่ในที่สุด 13 มีนาคม พ.ศ. 2480 ฮิตเลอร์ก็ได้ประกาศรวมออสเตรียให้เข้าเป็นแคว้นหนึ่งของมหาอาณาจักรไรช์ที่ 3

หลังจากการรวมออสเตรียได้แล้ว ฮิตเลอร์และพรรคนาซีของเขาก็ได้รุกเข้าไปในยุโรปตะวันออก โดยเริ่มที่ประเทศเชคโกสโลวะเกีย ซึ่งมีปัญหาภายในเรื่องชนกลุ่มน้อยในแคว้นบูเดเตน (Sudetenland) ที่ชาวเยอรมันอาศัยอยู่ ฮิตเลอร์ได้เผยแพร่ลัทธินาซีขึ้นที่นี่ โดยมีคอนราต เฮลน์ (Konrad Helein) เป็นหัวหน้า ผลการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2478 ปรากฏว่า ในเขตนี้พรรคนาซีได้รับเลือกตั้งมากกว่าพรรคอื่น ๆ หลังจากการรวมออสเตรียใน มีนาคม พ.ศ. 2480 แล้ว เยอรมนีก็มีท่าทีคุกคามต่อเชคโกสโลวะเกียมากขึ้น ด้วยเหตุที่เฮลน์ได้กล่าวกับสื่อมวลชนว่าชาวเยอรมันในบูเดเตนได้รับความทุกข์ยากมาก 13 กันยายน พ.ศ. 2480 เฮลน์ได้ประกาศว่าบูเดเตนต้องการรวมกับเยอรมนี 29 กันยายน พ.ศ. 2480 หลังจากการประชุมที่มิวนิค บูเดเตนได้รวมเข้ากับเยอรมนี ในที่สุด 15 มีนาคม พ.ศ. 2480 กองทัพเยอรมนีได้เข้าสู่กรุงปราก โบฮีเมียและโมราเวียตกเป็นรัฐอารักขาของเยอรมนี มีเพียงแคว้นเชคโกสโลวะเกียเท่านั้นที่ยังเป็นอิสระ²⁸

จดหมายเหตุเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป พ.ศ. 2476-2477 ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ให้ภาพเหตุการณ์และการรับรู้ของชนในยุคนั้นได้ดี เช่น แนวคิดของชนอิตาสื่อต่อลัทธิฟาสซิสต์ ความต่อนหนึ่งว่า

²⁸ ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, ประวัติคำสตรียุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. 1805-1945

(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนส์โตร์, 2533), หน้า 335-340.

"...4 เมษายน พ.ศ. 2477...เมื่อตอนแรก ๆ ที่ท่านมูล์โลลิณีจัดการปกครอง มีผู้ลงสัจกันมากกว่าจะไม่เป็นผลดี แต่มาบัดนี้คนไว้อใจรัฐบาลมาก คนมุ่งมีพูดว่า จริงอยู่ พวกเราถูกเก็บภาษีแรงที่สุดในโลก แต่เราเห็นผลว่ารัฐบาลมิได้เอาเงินไปใช้ลุ่มลุ่มร้าย หรือป่ารุงคดและพวกพ้อง แต่เอาไปป่ารุงบ้านเมือง คนจน และกุลบุตรลูกหลานของเรา นั้นเอง คนงานต่าง ๆ ก็มีฐานะดีขึ้น คนที่มีครอบครัวก็ได้รับความล่งเคราะห์จากรัฐบาล ก่อนคนโลด...ในเวลานี้ เพื่อที่จะให้การปกครองและการพาณิชย์การของประเทศดำเนิน ไปโดยเรียบร้อย ไม่ให้การตกต่ำแห่ง เศรษฐกิจและการแก่งแย่งยุ่งมากในเรื่องการ ประชุมลดอาวุธในสันนิบาตชาติ นำความระส่ำระสายมาสู่ประเทศอิตาลี ท่านมูล์โลลิณี นอกจากเป็นนายกรัฐมนตรีนแล้ว ยังต้องรับตำราแห่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่สำคัญ ๆ อีกหลายกระทรวง คือ กระทรวงกลาโหม กระทรวงทหารเรือ..."²⁹

ในขณะที่ประชาชนอิตาลีนิยมและชื่นชมในมุล์โลลิณี ประชาชนเยอรมันก็นิยมชื่นชม ในฮิตเลอร์เช่นกัน ดังความตอนหนึ่งใน จดหมายเหตุเล็ด็จพระราชดำเนิรประทลัยุโรป พ.ศ. 2476-2477 ๗

"...2 กรกฎาคม พ.ศ. 2477...เท่าที่สังเกตเห็นได้ในเวลานี้ ประชาชน เยอรมันโดยมากมีความเลื่อมใสในหลักความคิดและกิจการของท่านฮิตเลอร์และคณะ นาซีอย่างยิ่ง จนพากันเรียกท่านฮิตเลอร์ว่าผู้นำอย่างเดียวกับท่านมุล์โลลิณีแล้ว เพราะเขาเชื่อว่า เมื่อใน ค.ศ. 1931 ระวังเกิดการจลาจลนั้น ถ้าท่านฮิตเลอร์ มิได้เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีนแล้ว ประเทศเยอรมนีคงเอาตัวไม่รอด ฝักการ เมือง แบ่งแยกกันตั้ง 20 คณะ ต่างมีความคิดความเห็นของตน และต่างคิดถึงผลประโยชน์ ของตน คล้ายกับที่เคยปรากฏในประเทศอิตาลีเมื่อก่อนคณะฟาสซิสต์เข้ากรุงโรม ฉะนั้นประเทศเยอรมนีจึงจะแตกแยกกันปั่นป่วนใหญ่ หากแต่ท่านฮิตเลอร์กับคณะนาซี มาช่วยไว้ทัน จึงปราบพวกพทลคอมมิวนิสต์ ลูกศิษย์เลินและพวกโล่เฮียบลิสต์ที่รุนแรง... คิดป่ารุงชาติบ้านเมือง และประชาชนพลเมืองทุกสถานภาพ ทุกฐานะให้ได้รับความ คุ้มครองอันเป็นยุติธรรมทั่วถึงกัน ส่วนพวกอันรทลนั้นถูกไล่ออกหมด..."

ข้อที่ซึ่งถูกลัจนในข่าวต่างประเทศ เห็นได้โดยง่ายว่าประชาชนนิยมท่านฮิตเลอร์ และคณะนาซีมากเพียงไรนั้น คือ ทอเข้ามาในเขตแดนเยอรมนี เริ่มแต่ป่ากคลอง กิล ย่อมเห็นบ้านเรือนโรงงานฮกรงลัวลัดิกะ ประชาชนย้ายหญิงผู้เด่าหนุ่มเด็ก ทุกรุ่นทุกวัย หักทายปราศัยกันโดยยกแขนขึ้นลึ่งแบบโรมันทั้งลันตลอดจนถึง กรุงเบอร์ลิน และตามชนบท บ้านชาวไร ชาวนา เป็นการพร้อมเพรียงกันอย่างน่าพิศวงยิ่งนัก..."³⁰

²⁹ จดหมายเหตุเล็ด็จพระราชดำเนิรประทลัยุโรป พ.ศ. 2476-2477 ของพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรุงเทพฯ : บพิรการพิมพ์, 2527), หน้า 117-118. (อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพลตรีปยา ลีวีรสาร). (ฮิตเลินไตโดยผู้เขียน).

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 201-202.

อนึ่ง ในขณะที่ การปกครองด้วยระบบเผด็จการทหารไม่ใช่สิ่งที่ถูกมองว่า เลวร้ายอย่าง
ที่คณะของคนในปัจจุบัน ยิ่งสถานการณ์โลกยิ่งเครียดขึ้น ก็ยิ่งทำให้เห็นว่าทหารยิ่งทวีบทบาทต่อ
ความมั่งคั่งของชาติมากขึ้น เพื่อป้องกันการรุกรานจากชาติอื่น เป็นอำนาจให้ชาติอื่นเกรงขาม
รวมทั้งใช้เป็นอำนาจเพื่อขยายดินแดน เพื่อประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นต้น

รายงานข่าวจากต่างประเทศเกี่ยวกับสถานการณ์โลกที่ทวีความยิ่งยวด ได้ทำให้เกิด
ความวิตกกังวลในหมู่ราษฎรชาวสยาม ด้วยตระหนักว่าสงครามโลกเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้
ประเทศสยามควรที่จะเตรียมตัวรับสถานการณ์สงครามครั้งใหญ่³¹ ด้วยการระดมอาวุธ เช่น
เดียวกับมหาอำนาจ เพื่อใช้ป้องกันตัวเอง³²

นายพันตรีหลวงสำราญประพันธ์ ได้กล่าวสุนทรพจน์แก่ครูประจำบาล ณ โรงเรียน
ประจำบาล ตำบลบ้านบาตร เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2479 เกี่ยวกับการเตรียมป้องกัน
ชาติว่า

"...ทั่วโลกเวลานี้ ต่างเร่งร้อนในการป้องกันชาติกันอย่างครึกโครม...ชาติใด
ไม่รีบทำเสียให้พร้อม ผลที่จะได้รับคือพอดาวประสาชโยคเคราะห์หมอง กองทัพหิมายของ
ผู้รุกรานจะเข้าเหยียบขำนนครกรุงเทพฯ เปลี่ยนแผนที่กรุงสยามเป็นสีอื่น ซึ่งไม่ใช่สี
เอกราชเดี๋ยวนี้ เพราะฉะนั้นถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องรีบทำการป้องกันชาติพร้อมกัน
เสียแต่บัดนี้..."³³

มีผู้ยืนยันว่า สี่ดี ไชยสุต เล่นอคความเห็นว่าในอนาคตอันใกล้นี้จะต้องเกิดสงคราม
สยามไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากสงครามได้ ดังนั้น ประเทศสยามจะต้องเตรียมตัวเพื่อป้องกัน
อิสรภาพของประเทศ³⁴

จากรายงานข่าวจากต่างประเทศที่แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย ความสำเร็จของประเทศที่ปกครองด้วยเผด็จการทหารทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ
ความอ่อนแอของสันนิบาตชาติในการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างประเทศ ตลอดจนข่าวการแย่งชิงกัน

³¹ ่วยกรรมกร, 2 มีนาคม 2475.

³² "ต้นสงคราม", ไทยใหม่ (21 มีนาคม 2476), หน้า 6.

³³ นายพันตรีหลวงสำราญประพันธ์, "การป้องกันชาติ", ยุทธโศก 5 : 2 (10 พฤศจิกายน 2479).

³⁴ สี่ดี ไชยสุต, "สงคราม", ยุทธโศก 5 : 4 (10 มกราคม 2479), หน้า 63-64.

ละล่อมอาวุธ ปรากฏการณ์การ เหล่านี้เปรียบเสมือนสัญญาณเตือนว่า สงครามครั้งใหม่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ มีการตื่นตัวในหมู่ราษฎรที่สะท้อนผ่านหนังสือพิมพ์ว่า ประเทศสยามเองก็ต้องเตรียมที่จะป้องกันตัวเอง ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ทหารทวิบทบาทและความสำคัญเพิ่มขึ้น ในฐานะผู้จะป้องกันประเทศและอิสรภาพของชาติ เนื่องจากว่ากองทัพเป็นเพียงองค์กรเดียวที่ได้รับอนุญาตให้ถืออาวุธได้ตามกฎหมาย ด้วยการตระหนักถึงบทบาทและความจำเป็นของทหารที่มีต่อความอยู่รอดของชาติ จะเป็นส่วนโน้มน้าวใจให้ราษฎรส่งเสริมในกิจการของทหารและผู้นำที่เป็นทหารในที่สุด

3.2 แนวคิดชาตินิยม

3.2.1 แนวคิดชาตินิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ปรากฏการณ์ร่วมสมัย

ในช่วงทศวรรษ 2470 อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดชาตินิยมเป็นความคิดร่วมสมัยของชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ การเผชิญหน้ากับจักรวรรดินิยมตะวันตกในพุทธศตวรรษที่ 24 ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ เช่น พม่า ลาว เขมร มลายู เป็นต้น ต้องสูญเสียเอกราชตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก แต่ต่อมาความรู้สึกต่อต้านข้าตะวันตกของชาวพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เริ่มมีขึ้น คนกลุ่มแรก ๆ ที่ต่อสู้กับข้าตะวันตกก็คือผู้นำทางศาสนา เช่น พระสงฆ์ในพม่า หรือผู้นำศาสนาอิสลามในอินโดนีเซีย เป็นต้น

การจัดการศึกษา แบบตะวันตกในประเทศอาณานิคม ทำให้ชาวพื้นเมืองมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น ก่อให้เกิดปัญญาชนรุ่นใหม่ในสังคม วัตถุประสงค์หลักที่ชาติตะวันตกให้โอกาสชาวพื้นเมือง เข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นสูง เพื่อผลิตบุคลากรชาวพื้นเมืองรองรับการบริหารในบางระดับเพื่อกล่อมเกลาให้ชาวพื้นเมืองพอใจในวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบตะวันตกจนไม่คิดต่อต้านผู้ปกครองอาณานิคม แต่ทว่าการกระทำดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลข้างเคียง กล่าวคือชาวพื้นเมืองได้รับความรู้และแนวคิดในการเมืองใหม่ ๆ จนกระทั่งพวกเขาได้รวมตัวกันต่อต้านเจ้าของอาณานิคมเพื่อเรียกร้องเอกราช ปกครองตนเอง

ปรากฏการณ์ทางการเมืองในประเทศในเอเชียที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจกับปัญญาชนรุ่นใหม่หรือนักชาตินิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ การที่ญี่ปุ่นรบชนะรัสเซียใน พ.ศ. 2448 (ค.ศ. 1905) และการปฏิวัติในประเทศจีนของดอกเตอร์ซุนยัตเซ็น ใน พ.ศ. 2454 (ค.ศ. 1911) ตัวอย่างของขบวนการชาตินิยมได้รับแรงบันดาลใจจากปรากฏการณ์ทางการเมืองของประเทศในเอเชีย คือ ขบวนการชาตินิยมของเวียดนามชื่อเวียดนามค็อก ดัน ดง (The Viet Nam Quoc Dan Dang) ที่ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2463 (ค.ศ. 1920)

ก็ได้รับแบบอย่างการคัดรูปองค์กร และอุดมการณ์จากพรรคก๊กมินตั๋งของดอกเตอร์จูนฮัตเช่น³⁵ เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อนักศึกษาชาตินิยมในประเทศไทยด้วยกัน ดังที่ ปรดิ พนมยงค์ ได้เล่าไว้ตอนหนึ่งว่าในขณะที่ตนเอง เป็นเด็กก็ได้รับทราบข่าวการปฏิวัติในประเทศจีน รู้สึกซาบซึ้งใจในความกล้าหาญของพวกก่อการปฏิวัติ และเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันให้ คิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง (ดูรายละเอียดบทที่ 2)

3.2.2 แนวคิดชาตินิยมในสยาม

ในขณะที่ขบวนการชาตินิยมของเพื่อนบ้านของสยามดำเนินไปเพื่อเรียกร้องเอกราชจากเจ้าของอาณานิคม สยามเองก็มีนักชาตินิยมเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่า สยามจะไม่ต้องตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก แต่ในสายตาของนักชาตินิยม เช่น คณะราษฎร เป็นต้น ได้แสดงความคิดเห็นว่า เอกราชสยามเป็นเอกราชที่ไม่สมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จาก 6 ประการของคณะราษฎรที่ได้ประกาศในวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ที่ต้องการให้มีเอกราชทางการเมือง เศรษฐกิจ และการศาล เป็นต้น

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ดำเนินนโยบายหลายอย่างเพื่อให้สยามเป็นที่ยอมรับของนานาชาติและเพื่อให้สยามมีความเจริญทัดเทียมอารยประเทศ การจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ประชาชนภายในชาติจะต้องมีอุดมการณ์และสำนึกอันใหม่ร่วมกัน สิ่งนั้นคือ ความรักชาติหรือลัทธิชาตินิยม³⁶ สำคัญสำคัญของลัทธิชาตินิยมที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เผยแพร่ไปในหมู่ราษฎร ความรักชาติ

³⁵ จอห์น แบร์ดีนและเฮนรี เจ. เบนต์, ประวัติคำศัพท์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่ ลัทธิอาณานิคม ลัทธิชาตินิยมและการล่มสลายของลัทธิอาณานิคม, แปลโดย ชินจิตต์ อ่ำไพพรรณ และภรณี กาญจนภักดิ์. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 109.

³⁶ มัทนา เกษมกล, "การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ เรื่องการเมืองและการปกครอง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 68.

ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และความยึดมั่นในคำสัญญา³⁷ พระองค์ทรงกล่าวเห็นว่า
 ชาติกับพระมหากษัตริย์เป็นของคู่กัน ชาติคือพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของ
 ชาติ หากแต่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ³⁸ และพระองค์ยังทรงเน้นอีกว่า "ผู้รักชาติที่รัก
 ชาติที่แท้จริง ต้องมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ"³⁹ ด้วยเหตุดังกล่าว วกกลุ่มชนที่
 อยู่ร่วมกันด้วยความคิดและการกระทำที่เป็นไทย มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุด
 ของประเทศ ต้องมีสถาบันคำสัญญา และต้องมีการปกครองแบบราชาธิปไตย⁴⁰

ดังนั้นแนวคิดชาตินิยมในสมัยลัทธิบูรณาญาสิทธิราชย์จึงมุ่งเน้นความจงรักภักดี
 ของราษฎรที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ เนื่องจากความเชื่อที่ว่าชาติคือพระมหากษัตริย์
 โดยเฉพาะในหมู่ผู้กระทำความผิดหรือทหารบก จะถูกปลุกฝัง เรื่องแนวคิดชาตินิยมให้พวกเขาตระหนัก
 ถึงภาระในการป้องกันชาติ ให้ชื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อชาติ คำสัญญา และพระมหากษัตริย์⁴¹ เนื่อง
 จากพวกเขา เป็นกลุ่มกำลังที่ถือว่า วุฒิสภาอาจจะเป็นอันตรายต่อราชบัลลังก์ได้ การปลุกฝังแนวคิด
 ชาตินิยมในพวกเขาจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะป้องกันอันตรายดังกล่าว

³⁷ เรื่อง เดียวกัน, หน้า 69.

³⁸ อัจฉราพร กุมทิสัมัย, "กบฏร.ศ. 130 : ศึกษากรณีการปฏิรูปทางการปกครอง
 และ "กลุ่มทหารใหม่", หน้า 245.

³⁹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, หลักราชาธิราช. อ้างถึงใน นครินทร์-
 เมฆไตรรัตน์, "ประวัติคำสัตย์ปฏิญาณของการเปลี่ยนระบอบการปกครองสยามระหว่าง
 พ.ศ. 2470-2480" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 324.

⁴⁰ กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติ
 ไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 106.

⁴¹ อัจฉราพร กุมทิสัมัย, "กบฏร.ศ. 130 : ศึกษากรณีการปฏิรูปทางการปกครอง
 และ "กลุ่มทหารใหม่", หน้า 50-52.

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แนวคิดเรื่อง
ชาติ ชาตินิยมเปลี่ยนแปลงไป ดังที่นายพันตรีหลวงสำราญประพันธ์ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า ชาติ
คือประเทศ องค์ประกอบของชาติคือ

1. ประกอบไปด้วยพลเมืองที่รวมกันอยู่มีจำนวนมากพอสมควร
2. มีดินแดนที่มีอาณาเขตแน่นอน
3. มีเอกราชไม่ขึ้นแก่ใครสามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้ทั้งภายในและ
ภายนอกประเทศ
4. มีการปกครองที่จัดตั้งไว้ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อย⁴²

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าประชาชนภายในประเทศมีส่วนเป็น
เจ้าของชาติร่วมกันไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะอยู่ในภูมิภาคใดหรือนับถือศาสนาใด ดังปรากฏในตอนหนึ่ง
ของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เรื่อง "ปาฐกถา เรื่องรัฐธรรมนูญ" ซึ่งแสดงทางวิทยุ-
กระจายเสียง เมื่อ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ความว่า

"...ขอให้ท่านที่ย่างเข้ามาในที่นี้ที่อยู่ของเราซึ่ง เป็นชาติภูมิภาคบ้านเกิดเมืองนอน
ของเรา เป็นที่รักใคร่อาลัยของเรา เราได้ล้อมรั้วไว้แล้วด้วยดี เราจะยอมให้
ศัตรูปัจเจกมิตรไม่ว่าภายในหรือภายนอก มาย่ำยีขยี้ รื้อรั้ว ถนอมรั้ว กันรั้ว แกรั้วไม่ได้
เป็นอันขาด "สยามประเทศเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกไม่ได้"

คนซึ่งอยู่ในเขตต์รั้วนับเป็นคนไทยด้วยกันทั้งหมด เราอาจมีไทยเหนือ ไทยใต้ ไทย-
อีสาน แต่เรา เป็นคนไทยด้วยกันทั้งหมด "ประชาชนของสยามไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือ
ศาสนาใดย่อมอยู่ในคุ้มครอง แห่งรัฐธรรมนูญ เล่มอกัน..."⁴³

เดิมเมื่อประเทศไทยยังปกครองด้วยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การรับรัชของ
ราษฎร ชาติ คือ พระมหากษัตริย์ เมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะราษฎร
จำเป็นต้องหาสัญลักษณ์ทางการ เมืองแบบใหม่ อันจะนำมาซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองให้กับ
คณะราษฎรและการปกครองระบอบใหม่ สิ่งนั้นก็คือ ชาติและรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะกลายมาเป็นคำขวัญ

⁴² พ.ต.หลวงสำราญประพันธ์, "การป้องกันชาติ", ยุทธโกศ 5 : 1 (10 ตุลาคม
2479), หน้า 27.

⁴³ บุญทอง เลขะกุล (ผู้รวบรวมพิมพ์), คู่มือระบอบใหม่. (พระนคร : โรงพิมพ์-
สยามพาณิชย์การ, 2477), หน้า 11.

ของคณะราษฎร ในการประชาสัมพันธ์ให้กับการปกครองระบอบใหม่ที่ว่า "ชาติ คำสั่งนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ"⁴⁴

ไม่แต่เพียงผู้นำของคณะราษฎร เท่านั้นที่มีความสำคัญในเรื่อง "ชาตินิยม" ดังจะเห็นได้จากหลัก 6 ประการของคณะราษฎรแล้ว ในหมู่มราษฎรส่วนหนึ่งก็มีสำนึกเรื่องชาตินิยมด้วยเช่นกัน โดยในระยะแรกจะเป็นความรู้สึกชาตินิยมในทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากการเล่นความคิดเห็นของนายรักชาติ ได้เล่นขอให้ข้าราชการทุกคนมุ่งหน้าที่ตนเอง (29 มกราคม 2475)⁴⁵ นายวิเชียร ศุภกาญจน์ เล่นอดังสมาคมสินค้าไทยเพื่อชักชวนให้ประชาชาตินิยมไทย (2475)⁴⁶ นายสิบแหล่ม นิลพยัคฆ์ เล่นขอให้รัฐบาลสั่งโรงงานยา ทอผ้า และอุตสาหกรรมเพื่อแข่งขันกับต่างชาติ (2475)⁴⁷ ส่วนนายร้อยโทหยง จุลกะเถียน แสดงความคิดเห็นว่าควรคิดตั้งธนาคาร กงสุล ผู้ดูแลการค้าขาย ควรเป็นคนไทย⁴⁸ เป็นต้น การแสดงความคิดเห็นดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ราษฎรที่ร้อง เรียมภักดีรัฐบาล และยังมีราษฎรอีกส่วนหนึ่งที่ได้แสดงความคิดเห็นไปยังหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ เช่น มีผู้ใช้นามว่า "ชาติภักดี" เล่นอดความคิดเห็นว่า เราควรจะอบรมให้คนในชาติของเรานิยมของไทย ใช้สินค้าไทย เพื่อมิให้เศรษฐกิจต้องตกไปอยู่ในการควบคุมของต่างชาติ เช่น ชาวจีน ญี่ปุ่น ฝรั่ง หรือชาวตะวันตกเท่าที่เป็นอยู่⁴⁹ ส่วนผู้ใช้นามว่า "13" เห็นว่าชาวสยามไม่ควรจะขายของนอก ควรจะขายเฉพาะสินค้าไทย หากจะใช้สินค้าจากต่างประเทศควรจะ

⁴⁴ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, "ประวัติคำลัทธิภักดีของ การ เปลี่ยนระบอบการปกครอง สยามระหว่าง พ.ศ. 2470-2480", หน้า 325.

⁴⁵ กขย., สร.0201.25/18 ความเห็นนายรักชาติ (29 กรกฎาคม 2475).

⁴⁶ กขย., สร.0201.25/88 นายวิเชียร ศุภกาญจน์ ว่ารัฐบาลควรคิดตั้งสมาคมสินค้าไทย (2475).

⁴⁷ กขย., สร.0201.25/96 นายสิบแหล่ม นิลพยัคฆ์ แสดงความเห็น (2475).

⁴⁸ กขย., สร.0201.25/201 รตท.หยง จุลกะเถียน แสดงความคิดเห็นเรื่อง การคิดตั้งธนาคาร กงสุล ผู้ดูแล การค้าขายควร เป็นคนไทย (พ.ศ. 2475).

⁴⁹ ชาติภักดี, "อบรมให้รักชาติ", ไทยเขมรรวมข่าว 5 : 257 (เสาร์ที่ 7 กรกฎาคม 2476), หน้า 6.

ใช้เฉพาะ เมื่อจำเป็นเท่านั้น⁵⁰ และมีการ เล่นอให้คนไทยเป็นเจ้าของการค้าแทนที่จะ เป็นคนจีน เช่นปัจจุบัน⁵¹

จากความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า แนวคิดชาตินิยมมีอยู่ในสังคม ไทย ซึ่ง เปรียบเสมือนรากฐานให้กับการ เผยแพร่ความคิดใด ๆ ก็ตามที่ปลุกใจให้ราษฎรเกิดรักชาติ เสียสละ เพื่อชาติในเวลาต่อมา

ในกลุ่มของนักหนังสือพิมพ์ ได้ตีพิมพ์ เรื่องชาตินิยมและปลุกใจให้คนรักชาติโดย ให้ทุกคนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในชาติ ดังรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์ ไทยหนุ่ม ฉบับ 12 กันยายน พ.ศ. 2476 เรื่อง "อุดมคติของชาติ" ความตอนหนึ่งว่า "ชาติต้องหมายถึงหมู่ชน ทั้งหมดซึ่ง เรียกตามกำเนิดและพื้นภูมิเช่นชาติไทยก็หมายถึงชาวไทยทั้งหมดที่กำเนิดโดยสายโลหิต แต่ละคนไทยเป็นคนของไทยและชาติไทยไม่ได้เป็นคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ"⁵² ด้วยเหตุ ดังกล่าว ความรักชาติก็คือ ความรักที่มีต่อคนร่วมชาติ สำนึกร่วมกันในการรักษา เขตแดนของชาติ ตนให้ดำรง เกราชต่อไป ความรักชาติคือการเสียสละเพื่อชาติ ชาติสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด⁵³ นักชาตินิยมที่ชื่อเสียงในขณะนั้นคือ หลวงวิจิตรวาทการ ดังที่หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรบรรณ ทรงกล่าวไว้ตอนหนึ่งในบทความชื่อ "คติการเมือง" ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ความว่า "ซึ่งหลวงวิจิตรฯ กำลังเผยแพร่ลัทธิอยู่ชาติข้าพเจ้ามีความยินดีและยินดีเป็น อันมาก..."⁵⁴

คำว่า "ชาตินิยม" (Nationalism) ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ยังไม่ได้มีการบัญญัติศัพท์เฉพาะลงไป ได้มีการใช้คำหลายคำในความหมายของ "ชาตินิยม" เช่น

⁵⁰ 13, "คนไทยเพราะไทย", ไทยใหม่ (21 กรกฎาคม 2477), หน้า 6.

⁵¹ สยามรัฐ, 1 : 18 (เสาร์ที่ 4 เมษายน 2479), หน้า 11-12.

⁵² "อุดมคติของชาติ", ไทยหนุ่ม (12 กันยายน 2476), หน้า 5.

⁵³ "ความเห็นแก่ชาติ", ไทยใหม่ (13 พฤษภาคม 2476), หน้า 6.

⁵⁴ ม.จ.วรรณไวทยากร, "คติการเมือง", ประชาชาติ (24 มิถุนายน 2476), หน้า 3.

"ชาติภักดี" "ลัทธิอยู่ชาติ" "ความเห็นแก่ชาติ" และ "ความรักชาติ"⁵⁵ แต่ความหมายโดยรวมคือ ทุกคนจะทำทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์และความเจริญของชาติในทุกทาง

มีผู้แสดงความคิดเห็นรวมทั้งให้เหตุผลถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องอบรมให้ราษฎรรักชาติ โดยชี้ให้เห็นว่า "ชาตินิยม" ละเลยความเจริญมั่งคั่งและพลเมืองในชาติ ดังที่มีผู้ใช้นามว่า "นายเขตตราหน้" เล่นอความเห็นเรื่อง "ความรักชาติของพลเมือง" ในหนังสือพิมพ์ ไทยใหม่ ฉบับ 5 มกราคม พ.ศ. 2476 ความตอนหนึ่งว่า "... เหตุที่เราต้องรักชาติ เพื่อประโยชน์แก่ตัวเราเองและเพื่อนร่วมชาติโดยเฉพาะ ชาติใดเจริญรุ่งเรือง บุคคลแห่งชาตินั้นก็ย่อมก้าวหน้า เร่งรุดไป... ฉะนั้นพวกเราชาวไทยผู้เป็นเจ้าของชาติไทย จึงร่วมใจร่วมกายกันพยายามทำตนให้เป็นผู้รักชาติตั้งแต่บัดนี้..."⁵⁶ ไทยใหม่ ฉบับวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 ก็ได้เล่นอความจำเป็นที่ต้องให้มีกรอบแนวคิดชาตินิยมว่า "...ความเห็นแก่ชาติ (แนชแนลลิสต์) เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะรักษาชาติให้คงเป็นชาติอยู่ได้ โดยเฉพาะชาติไทยในเวลาฉับพลันเป็การจำเป็นเหลือเกินที่จะต้องปลูกความรักชาติให้มากกว่าเก่า..."⁵⁷

สำนึกเรื่อง "ชาติ" แบบใหม่และการปลูกใจให้ชนในชาติรักชาติ รู้สึกเป็นเจ้าของชาติร่วมกันก็ยังมีอยู่ในสังคมไทยภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จะได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐคือกระทรวงกลาโหม โดยเฉพาะเมื่อ นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อ 22 กันยายน พ.ศ. 2477 ได้เกิดความตึงเครียดทางการเมืองในทวีปยุโรป ทางกระทรวงกลาโหมได้ปลูกใจให้ประชาชนรักชาติและส่งเสริมกิจการทหาร โดยชี้ให้เห็นว่าทหารเป็นทหารของชาติ ทหารเป็นทหารของประชาชน ความเข้มแข็งของทหารเป็นเสมือนเครื่องป้องกันเอกราชของชาติ

⁵⁵ ไทยใหม่ 15 กันยายน 2476; ประชาชาติ 24 มิถุนายน 2476; ไทยใหม่, 8 สิงหาคม 2476; ไทยใหม่, 13 พฤษภาคม 2476; ไทยเซหมรวมข่าว 5 : 257 (เสาร์ที่ 1 กรกฎาคม 2476) และ นิวัตรล, "ปัญหาเรื่องการรักชาติ", ประชาชาติ (27 กรกฎาคม 2476), หน้า 5.

⁵⁶ นายเขตตราหน้ (นามแฝง), "ความรักชาติของพลเมือง", ไทยใหม่ (5 มกราคม 2476), หน้า 6.

⁵⁷ ไทยใหม่, 13 พฤษภาคม 2476.

การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะทำควบคู่กันระหว่าง การส่งเสริมให้ประชาชนรักชาติและนิยมในกิจการทหาร ในลักษณะของชาตินิยม-ทหารนิยม

3.3 ทหารกับการเมือง

กองทัพสยามพัฒนา เป็นองค์กรทหารอาชีพในสมัยปฏิรูปการปกครองของรัชกาลที่ 5 ทหารได้รับการปลูกฝังแนวคิดชาตินิยม จากผู้บังคับบัญชา และองค์พระประมุขของชาติว่า ทหารเป็นผู้ที่ทำให้เกิดความเจริญแก่ชาติ เป็นผู้ปกป้องเอกราชของชาติ ทหารกับชาติเป็นของคู่กัน การฉลวยกลายในประเทศ ปัญหาความขัดแย้งกับจักรวรรดินิยมตะวันตกทำให้ทหารรับบทบาทและความสำคัญเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรี และองค์กรของตนเองมากยิ่งขึ้นในฐานะผู้พิทักษ์ชาติ

เมื่อรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัวต้องเผชิญหน้ากับปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ทำให้ต้องลดข้าราชการออกเป็นจำนวนมากซึ่งรวมทั้งทหารด้วย แต่ทว่าการปลดทหารในครั้งนั้น (พ.ศ. 2474) ถูกมองว่า เป็นไปโดยไม่ยุติธรรมและเล่นพรรคเล่นพวก เนื่องจากทหารที่ถูกปลดคือทหารส่วนใหญ่อันเป็นชนชั้นกลางมาจากตระกูลลำดวน ซึ่งเป็นกลุ่มที่รับแนวคิดชาตินิยมและลัทธิทหารนิยมไว้มากที่สุด⁵⁸ ซึ่งทำให้ทหารบก ทหารเรือที่เป็นนักชาตินิยมทหารนิยมร่วมมือกับฝ่ายพลเรือน เปลี่ยนแปลงการปกครองล้มการปกครองที่ล้มลงซึ่งไม่อาจจะนำประเทศและกองทัพไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้⁵⁹

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีเหตุการณ์หลายอย่างที่ทำให้ทหารรับบทบาททางการเมืองมากขึ้น ดังที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า "...เป็นอันว่าการปฏิวัติเกิดขึ้นจริง ๆ เพราะนายทหารบกผู้เป็นหัวหน้าตกลงใจเด็ดขาดให้ลงมือทำ..."⁶⁰

⁵⁸ ธารรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์, "การรัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476", หน้า 152.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157.

⁶⁰ นรนิติ เศรษฐบุตรและชาญวิทย์ เกษตรศิริ (รวบรวม), บันทึกพระยาทรงสุรเดช เมื่อวันที่ปฏิวัติ 24 มิถุนายน 2475 (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรไทย, 2514), หน้า 26.

หลังจากการเปลี่ยนแปลง การปกครอง คณะราษฎรไม่อาจจะแน่ใจได้ว่ากลุ่มผู้เสีย-
อำนาจจะพยายามช่วงชิงอำนาจกลับคืนหรือไม่ เพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อย คณะราษฎร
ได้ตั้งรักษาพระนครฝ่ายทหารขึ้น 3 ท่านได้แก่

1. นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา
2. นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช
3. นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์⁶¹

ผู้รักษาพระนครชุดนี้ใช้พระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นที่บัญชาการ เชื้อ พัทธกษกร* ได้กล่าว
ว่า ผู้รักษาพระนคร คือคณะรัฐมนตรีชุดแรกภายใต้การเปลี่ยนแปลงการปกครอง⁶² ความเห็น
ดังกล่าวข้างต้นเป็นประเด็นที่น่าสนใจมากทีเดียว เนื่องจากเป็นความคิดเห็นของผู้ร่วมสมัย
และผู้เขียนได้ทำงานร่วมกับคณะราษฎรมาตั้งแต่ต้นในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ทำให้เห็น
ถึงอำนาจของคณะทหารดังกล่าว

สถานการณ์ในขณะนั้นไม่เชื่ออำนาจให้ทหาร เป็นผู้มาได้ เนื่องจากว่าที่จะเปลี่ยน -
แปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยใหม่ ๆ ถ้าหากมีผู้บริหารประเทศเป็นทหารก็อาจจะ
ถูกครหาว่าปกครองประเทศด้วยระบบเผด็จการทหาร ประกอบกับขณะนั้นได้เกิดแนวคิดที่ว่า
ทหารไม่ควรที่จะยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งเป็นความคิดที่สืบเนื่องมาก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง ในงานพระราชทานกระบี่แก่ผู้เรียนนายร้อยทหารบกที่สำเร็จการศึกษาใหม่ เมื่อ
24 มีนาคม พ.ศ. 2470 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานบรมราโชวาท
แก่ผู้เข้ารับพระราชทานกระบี่ มีข้อความตอนหนึ่งที่ทรงกล่าวถึงเรื่องทหารกับการเมือง ความว่า

"...ไม่ว่าประเทศใด ๆ หมดเขาย่อมถือว่านายทหารประจำการ ไม่มีหน้าที่คิด
หรือจะไปพูดยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ถ้าทหารยุ่งกับการเมืองแล้วผลก็ขัดตรงกันข้าม
ตัวอย่างที่ชัดเจนคือในเมืองจีน พวกนายทหาร ๆ รวมกันเป็นก๊กเป็นเหล่า รบกัน

⁶¹ หลวงวิจิตรวาทการ, จดหมายเหตุ เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พระนคร :
โรงพิมพ์พระจันทร์, 2480), หน้า 1-13.

⁶² เชื้อ พัทธกษกร, ผู้บริหารราชการแผ่นดิน (พระนคร : มปท., 2495), หน้า 1-2.

* เชื้อ พัทธกษกร. เขียนหนังสือ ผู้บริหารราชการแผ่นดิน เมื่อดำรงตำแหน่งหัวหน้ากอง
ประชุมคณะรัฐมนตรี (พ.ศ. 2481) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายถึงสาเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลง
การปกครองจากระบอบราชาธิปไตยมาสู่ระบอบประชาธิปไตย.

ไม่รู้สักกลิ่น เบนตัน เพราะฉะนั้นจึงเป็นหลักฐานอันหนึ่ง ทหารต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับ
การเมือง หน้าที่ของทหารคือต้องรักษาความสงบ...⁶³

แนวคิดที่ว่าทหารไม่ว่าจะยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้รับการสนับสนุนจากทหารชั้นผู้ใหญ่
ในคณะราษฎร เช่น นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช เป็นต้น
โดยนายทหารผู้ใหญ่เหล่านี้เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องเสียหาย ดังจะเห็นได้จากบันทึกของนาย-
พันเอกพระยาทรงสุรเดชตอนหนึ่งที่กล่าวถึงการเข้าร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า "...ทหาร
จะยึดอำนาจเท่านั้น ส่วนการดำเนินการทางรัฐธรรมนูญและการตั้งสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาล
ให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายพลเรือนทั้งสี่..."⁶⁴

จากการร่วมงานกับรัฐบาลไประยะหนึ่ง ในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2476* 4 ทหาร-
เสือได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งทางทหารและการเมืองทุกตำแหน่ง โดยให้เหตุผลว่าไม่แข็งแรง
และต้องการพักผ่อน ต่อกรณีนี้ หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์ ฉบับวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2476
ได้แสดงความคิดเห็นต่อการลาออกของ 4 ทหารเสือ โดยเฉพาะเกี่ยวกับนายพันเอกพระยาทรง-
สุรเดช ความตอนหนึ่งว่า "...พ.อ.พระยาทรงสุรเดชลอยเด่นกว่าเพื่อนเข้ากุมอำนาจทางทหาร
ดำเนินการทหารโดยเฉียบขาด...ได้มีผู้เข้าใจผิดเห็นไปว่าการปกครองของประเทศสยามได้
เปลี่ยนไปในลักษณะ มาส์ดีคเตเตอร์ชิพ (Mass Dictatorship)...การลาออกของพระยา
ทรงฯรวมทั้งรัฐมนตรีอีก 3 ท่านอย่างน้อยก็พอเป็นเครื่องแก้ความเข้าใจผิดเรื่องดีคเตเตอร์ให้
ละลายหายไป..."⁶⁵

⁶³ บุทธโกษ 40 : 6 (1 มีนาคม 2477), หน้า 1781. (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

⁶⁴ นรนิติ เศรษฐบุตรและชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บันทึกพระยาทรงสุรเดชเมื่อวันที่ 24
มิถุนายน 2475, หน้า 40.

⁶⁵ กรุงเทพวารศัพท์, 15 มิถุนายน 2476.

* ใบลาออกของ 4 ทหารเสือถูกยื่นให้กับคณะรัฐมนตรีเมื่อ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2476
โดยในใบลาระบุว่าให้มีผลบังคับใช้ใน 24 มิถุนายน พ.ศ. 2476 รัฐบาลได้ประกาศการลาออก
เมื่อ 4 ทหารเสือทางหนังสือพิมพ์เมื่อ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

ทางต้นนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ ไทยหนุ่ม ฉบับวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ถึง เรื่องที่ ลาออกในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2474 ความตอนหนึ่งว่า "... เราได้ร่วมมือกันเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยเจตนาอันจริงใจ เพื่อป้องกันความทรุดโทรมของบ้านเมือง... เราไม่ได้คิดอยากจะได้ควบคุมไว้ในกำมือเป็นแบบดิกเตเตอร์ชิป... ในขณะที่เราร่วมมือทำงานกับรัฐบาล เราได้รับทราบข่าวว่ามีข้าราชการหวาดเกรงไปว่าเราจะปกครองแบบดิกเตเตอร์ชิป... ขอลาออกเพื่อตัดเป้าความยุ่งยาก..."⁶⁶ เช่นเดียวกับ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชยังได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ ฉบับ 20 กันยายน พ.ศ. 2476 ความตอนหนึ่งว่า "... นอกจากนี้ก่อนหน้าลาออกก็ได้ถูกกล่าวหาไปต่าง ๆ นานา จะต้องการเป็นดิกเตเตอร์ชิปอำนาจบงการทุกกระทรวงบ้าง และเพื่อพิสูจน์ว่าการกระทำไปแล้วไม่ใช่เพื่อตัวไม่ปรากฏหลักฐานสักกระไร ๆ จึง เห็นว่าการลาออกเป็นการดีที่สุดแล้ว..."⁶⁷

นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา เองก็ตระหนักว่าทหารไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง จึงได้นำนายทหารทั้งหมดลาออกจากราชการ เป็นสมาชิกสมาคมนักการเมืองไทยในเดือนมกราคม พ.ศ. 2475⁶⁸

นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ได้กล่าวกับนายฤทธิ ฤทธิเดช นายปลัดกรมรถไฟ และเหล่ากรรมการที่ไปเยี่ยมท่านที่บ้านพักกรมทหารบางซื่อเมื่อ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ได้กล่าวถึง เรื่องที่ต้องลาออกว่า "... ได้มีเสียงพูดกันว่าท่านจะดำเนินการปกครอง โดยท่านเองมีสิทธิ์ดิกเตเตอร์ชิป นอกจากนี้ยังมีคนอ้างชื่อท่านไปไปในทางไม่ชอบธรรม ทั้งนี้ย่อมเห็นเป็นเหตุหน้าความมัวหมองมาสู่ชื่อเสียงท่าน..."⁶⁹

ปัญหา เรื่อง เผด็จการทหารนี่ดูจะเป็นปัญหาใหญ่สำหรับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ในขณะนั้น ดังจะเห็นจากคำสั่งนายพลพลพยุหเสนา ลงวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 ความว่า "... เมื่อมาระถูกว่าข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการทหารบกด้วยและเป็นนายกรัฐมนตรีด้วยตั้งนี้ดูจะไม่เป็นการบังควร

⁶⁶ ไทยหนุ่ม, 15 มิถุนายน 2476.

⁶⁷ ประชาชาติ, 22 กันยายน 2476.

⁶⁸ กษ., สร. 0201.13/36 สมาชิกของสมาคมหรือสโมสรคณะราษฎร (พ.ศ. 2475-2477).

⁶⁹ ประชาชาติ, 17 มิถุนายน 2476.

เบนที่นำครหาและกินใจลงสยทั้งไทยและเทศ การณ์จะกลายเป็นว่า สยามตำเนินการปกครองโดย
ใช้อำนาจทหารมีรัฐธรรมนูญไว้บังหน้าพลอย เลื่อมเสียวพระเกียรติยศได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอีก
สถานหนึ่ง..."⁷⁰

ฝ่ายทหารเลือกทำหนึ่งคือ นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ ได้ให้สัมภาษณ์กับ
เสกกี๋น คู่ภโศภณ เมื่อ พ.ศ. 2514 ถึงสาเหตุที่ไม่ต้องการไปเกี่ยวข้องกับการเมืองว่า
"...จะขอทำหน้าที่ทางฝ่ายทหารเท่านั้น และคิดเห็นว่าการที่ทหารไปเกี่ยวข้องกับการเมืองเป็น
เรื่องเสียหายเพราะทหารเป็นผู้ที่มีอำนาจ..."⁷¹

จากที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่านายทหารชั้นผู้ใหญ่ไม่ต้องการจะยุ่งเกี่ยว
กับการเมือง เนื่องจากหวาดเกรงว่าจะถูกกล่าวหาว่าเป็นเผด็จการทหาร เนื่องจากประเทศ
สยามที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จากการที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง
การปกครองได้มีการเปิดกว้างให้ราษฎรได้แสดงความคิดเห็น นายเรือเอกหู แจ่มผล ได้แสดง
ความคิดเห็นว่า ทหารควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยให้เหตุผลว่า

"...ทหารควรเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะการเมืองกับการต่างประเทศเป็น
หลักของวิชายุทธศาสตร์ และทหารต้องรู้ยุทธศาสตร์...ประเทศที่เจริญได้ต้องมีนัก-
การทหารกับนักการเมืองที่เป็นเกลือกกัน รู้ความประสงค์ซึ่งกันและกัน...โปรดมองดู
ประเทศญี่ปุ่น เขาปกครองประเทศโดยใช้มือเหล็กซึ่งไล่ลงมือกำมะหยี่คือนักการเมือง...
ทหารเป็นผู้ให้ความสนับสนุนให้ความสำเร็จแก่รัฐประศาสน์นโยบาย ทหารเป็นผู้ช่วย
โรคกิจของประเทศไปสู่ความเจริญโดยปริยาย..."⁷²

ในขณะที่นายทหารชั้นผู้ใหญ่ได้แสดงเจตน์จำนงที่จะไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่ในกลุ่ม
หนังสือพิมพ์กลับเห็นว่า ทหารควรจะต้งมีบทบาทในทางการเมืองเพื่อประดับประดา
ให้การปกครองระบอบใหม่มีเสถียรภาพมีความมั่นคง ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ต่อไปนี้

⁷⁰ ประชาชาติ, 6 กรกฎาคม 2476.

⁷¹ เสกกี๋น คู่ภโศภณ, "ชีวิตทางการเมืองของ พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์", หน้า 120.

⁷² ร.อ.หู แจ่มผล, "ทหารกับรัฐบุรุษ", เฉลิมรัฐธรรมนูญ (13 ธันวาคม 2475),
หน้า 5 และ ประชาชาติ, 19 ธันวาคม 2475.

ประการแรก เมื่อ 4 ทหารเลือกลาออกกันหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ ฉบับวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ได้รวบรวมความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ และนำเล่นอนิรูปของบทความชื่อ "ผู้ก่อกำเนิดประชาริปไตย" เช่น หนังสือพิมพ์ กรุงเทพฯเดลิเมล์ ได้กล่าวว่า "...การเปลี่ยนแปลงการปกครองเท่าที่ทำมาแล้วเท่ากับเป็นลูกผีลูกคน เราจะต้องช่วยให้แข็งแรงกว่านี้และไม่ใ้ใครแข็งแรงกว่า 4 ท่านนี้ และเห็นว่าทั้ง 4 ท่านไม่ควรลาออกแม้จะเหน็ดเหนื่อยเสียบป่วยก็ควรเสือกหักผ่อนหย่อนอย่าให้วางมือเสียในยามคับขัน..."⁷³ ส่วน ไทยใหม่ ก็ได้กล่าวถึงท่านทั้ง 4 นี้ว่า "...การเปลี่ยนแปลงการปกครองจะเป็นการดีหรือการชั่วก็ตาม แต่ที่เรียบร้อยไม่ลูกกลมเกิดกลียุคหรือเดินไกลไปกว่าที่ควรเดินนั้น เพราะกำปั้นชั้นแข็งแรงของทหารทั้ง 4 มาวางอยู่บนโต๊ะเดียวกัน เป็นเหตุให้การเปลี่ยนแปลงการปกครองต่ำเิมไปได้ จนปรากฏกระทั่งได้รัฐธรรมนูญ..."⁷⁴ ทางด้าน ประชาชาติ เองได้กล่าวว่า "บุคคลทั้ง 4 เป็นบิดาของประชาริปไตยแห่งสยาม เป็นมิ่งขวัญในชีวิตเขาวิชัยของประชาริปไตยแห่งสยาม"⁷⁵

กรณีที่ 2 คือ เมื่อรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา ประกาศปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราเมื่อ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 จนกระทั่งคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนได้พร้อมใจกันยึดอำนาจเมื่อ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 และต่อเมื่อมาถึงกบฏบวรเดชเมื่อ 11-24 ตุลาคม พ.ศ. 2476 เหตุการณ์เหล่านี้ได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่เร่งเร้าให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นผ่านทางหนังสือพิมพ์เรียกร้องให้ทหารเข้ามา เป็นผู้พิทักษ์การปกครองระบอบใหม่รัฐธรรมนูญ และเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ดังจะเห็นได้จาก

หนังสือพิมพ์ ไทยใหม่ ฉบับ 9 กันยายน พ.ศ. 2476 ได้เล่นบทความชื่อ "อำนาจทหาร" ความตอนหนึ่งว่า "...ข้อสำคัญอยู่ในสภาพการณ์ปัจจุบันนี้ ควรปกครองด้วยการสนับสนุนของทหารหรือไม่ เห็นว่าควรใช้กำลังทหารสนับสนุนอยู่ก่อน จนกว่าพวกโจรสลัดจะกลับหัวใจมาเป็นคนมันแหละจึงควรปล่อยมือ ฉะนั้นถึงแม้จะไม่มีทหารอยู่เลย ทหารก็ควรช่วยการปกครองประเทศให้สำเร็จไปด้วยดี..."⁷⁶

⁷³ "ผู้ก่อกำเนิดประชาริปไตย", ประชาชาติ (16 มิถุนายน 2476), หน้า 3

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁷⁶ "อำนาจทหาร", ไทยใหม่ (9 กันยายน 2476), หน้า 3.

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ซึ่งเป็นเจ้านายที่นิยมการปกครองระบอบ-
ประชาธิปไตยได้ประท้วงสัมภาษณ์กับลัทธิ เจริญรัฐ บรรณาธิการของวารสาร ผู้นำ ฉบับประจำวัน
พุธที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 ความตอนหนึ่งว่า "ในระหว่างหัวเลี้ยวหัวแปรถั่วลูกตั้งแกว่ง
ไม่ล้มเฝ้าเสมอเป่นการปราศจากลุ่มแล้ว บ่อมต้องใช้กำลังทหาร เข้ำรักษาความสงบเรียบร้อย"⁷⁷

หนังสือพิมพ์ ไทยใหม่ ฉบับ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2477 ได้เสนอบทความชื่อ
"ทหารกับการเมือง" กล่าวโดยสรุปคือ ทหารจำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองในฐานะของ
กองกำลังรักษาสันติลุ่มและความสงบเรียบร้อย⁷⁸

ท่ามกลางสถานการณ์เช่นนี้ทหารก็ได้เริ่มประยาต์สัมพันธ์เกี่ยวกับแนวคิดทหารนิยมที่ว่า
ทหารคือทหารของชาติ ทหารของประยาต์ชน ทหารจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองในฐานะ
ผู้รักษาความสงบและรัฐธรรมนูญ ดังที่นายพันตรีหลวงรณลธิธิชัย* ได้แสดงลุ่มทรรศน์เรื่อง
"ทหารกับการเมือง" ทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ก็ได้แสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้าขออมรับว่าทหารจำเป็นจะต้องมาเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะปัญหา
การเมืองที่สำคัญที่สุดในระยะนี้คือการรักษาความสงบและการรักษาความสงบนี้ยังต้อง
อาศัยกำลังทหารช่วยเหลืออยู่...ทหารเป็นผู้ที่ชาติไว้ใจให้ถืออาวุธได้โดยเปิดเผยและ
ให้ใช้อาวุธนั้นป้องกันประเทศชาติของตนมิให้ล้มจมเสีย ทหารจึงมีไว้เพื่อชาติ สำหรับ
ชาติและเป่นทหารของชาติ...เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม เวลา 20 นาฬิกา ข้าพเจ้าพร้อม
ด้วยนายทหาร 26 นายเตรียมพร้อมที่ท่าพระจันทร์ และได้บอกพวกเขาว่าพระองค์เจ้า-
บวรเดชได้รวบรวมทหารจากหัวเมือง เข้ามาในพระนคร เพื่อให้รัฐบาลลาออก โดยกล่าว
หาว่า เป่นคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าถามทหารว่า ลุ่มสัจธรรมนตรีได้บ้าง ไม่มีทหารคนใดลุ่มสัจเลย

⁷⁷ "ฐานะการเมืองสยามในปัจจุบัน", ผู้นำ 2 : 1 (วันพุธที่ 5 กรกฎาคม 2470), หน้า 5.

⁷⁸ "ทหารกับการเมือง", ไทยใหม่ (22 กรกฎาคม 2476), หน้า 6.

* นายพันตรีหลวงรณลธิธิชัย เข้ำร่วมการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน
พ.ศ. 2475 โดยอยู่ใต้บังคับบัญชาของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช แต่ความไม่พอใจต่อการปิด
ลุ่มผู้แทนราษฎร 1 เมษายน พ.ศ. 2476 และกบฏบวรเดช ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 ซึ่ง
พิจารณาว่า เป่นอันตรายต่อการปกครองระบอบใหม่ จึงได้ร่วมมือกับนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม
พิทักษ์การปกครองระบอบใหม่ ต่อมาได้เป่นหนึ่งในกรรมการลุ่มส่งเสริมกิจการทหารของกระทรวง
กลาโหมเพื่อเผยแพร่ในราษฎรนิยมการทหาร.

เมื่อเป็นเช่นนั้นรัฐบาลของเราจะไม่ถูก เราจึงควรป้องกันรัฐบาลของเรา การกระทำในครั้งนี้ไม่ใช่เพื่อรักษาชีวิตของนายกรัฐมนตรี หรือหลวงพิบูลสงคราม หรือหลวงศุภชลาศัย ซึ่งเป็นผู้ร่วมก่อการกับข้าพเจ้าในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ไม่เพราะเราไม่ใช่ทหารของท่านเหล่านั้น เราเป็นทหารของชาติ เราทำงานเพื่อชาติ...⁷⁹

นายพันตรีหลวงสารานุประพันธ์ ได้เล่นบทบาทความชื่อ "ทหารกับรัฐธรรมนูญ" ในหนังสือพิมพ์ ทหารบกฉบับฉลองรัฐธรรมนูญ ความตอนหนึ่งว่า

"...แต่ก่อนเมื่อกรุงสยามยังอยู่ในการปกครองแบบเก่าทหารได้ชื่อว่าเป็นทหารของชาติและทหารของพระมหากษัตริย์ แต่ในระบอบใหม่นี้ทหารเป็นเรื่องของรัฐธรรมนูญ... ความจริงการที่ทหารรักษารัฐธรรมนูญนั้น ที่แท้คือ การรักษาชาติและพระมหากษัตริย์อยู่ในตัว เพราะรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทกฎหมายอันใหญ่ ซึ่งคุ้มครองและพระมหากษัตริย์เข้าอยู่ในวงหัตถ์อยู่แล้ว ผู้ใดทำลายรัฐธรรมนูญคือทำลายชาติในทำนองเดียวกันผู้ทำลายรัฐธรรมนูญคือผู้ทำลายพระมหากษัตริย์ เพราะพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของคนไทยชาวลสยามตามที่ปรากฏแล้วในรัฐธรรมนูญ..."

ในเวลานี้เป็นเวลาว่างหว่วเสี้ยวหวัดต่อ กรุงสยามยังไม่สามารถปลดทหารออกจากการเมืองได้เสียหมดทีเดียว จึงต้องอาศัยกำลังนี้สร้างปีกแผ่นให้แก่อำนาจรัฐธรรมนูญไปชั่วคราวจนกว่าจะถึงเวลาบ้านเมืองราบคาบ..."⁸⁰

จากข้อคิดเห็นของกลุ่มบุคคลและหนังสือพิมพ์ข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงในสังคมไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้มีการยอมรับให้ทหารเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับหนึ่ง ในฐานะของผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญและการปกครองระบอบใหม่ ในขณะเดียวกัน สำนึกเรื่องชาติที่เปลี่ยนไป ทำให้ทหารกลุ่มหนึ่งตระหนักว่าทหารคือทหารของชาติ มิใช่ทหารของพระมหากษัตริย์เช่นแต่ก่อนนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่าบทความ ลุนทรพจน์เหล่านี้ได้มีส่วนในการสร้างความรู้สึกชาตินิยม-ทหารนิยม ก่อนที่นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามจะเข้ามารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

⁷⁹ พ.ต.หลวงธรรณสิทธิ์พิชัย, "ทหารกับการเมือง", ทหารบก 2 : 6 (1 ธันวาคม 2476), หน้า 55, 60-62. (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

⁸⁰ พ.ต.หลวงสารานุประพันธ์, "ทหารกับรัฐธรรมนูญ", ทหารบกฉบับฉลองรัฐธรรมนูญ, หน้า 153. (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

3.4 การปรับปรุงกองทัพภายใต้การบริหารงานของนายพันเอกพระยาทรงสุร เดช
(24 มิถุนายน 2475 - 1 เมษายน 2476)*

ความจำเป็นเร่งด่วนที่ทำให้ต้องมีการปรับปรุงกองทัพภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็เพื่อให้นายทหารของคณะราษฎรเข้าไปควบคุม เป็นเครื่องสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงให้กับการปกครองระบอบใหม่ อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงกองทัพภายใต้การบริหารของนายพันเอกพระยาทรงสุร เดช ได้ส่งผลกระทบต่อเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของทหาร ทำให้ทหารเกิดความไม่พอใจ เป็นเหตุให้นายทหารกลุ่มหนึ่งหันไปสนับสนุนนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามแทน และนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามก็ได้ปรับปรุงกองทัพอย่างขนานใหญ่ โดยให้ความสนับสนุนทั้งทางงบประมาณและการสนับสนุนกิจการทหารทุก ๆ อย่าง หลังจากที่ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม นับเป็นการฟื้นฟูเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีกลับคืนมา

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากการสืบทราบข่าวของคณะราษฎร ได้ทราบว่ามี การเคลื่อนไหวในกลุ่มอนุรักษนิยมเพื่อจะยึดอำนาจกลับคืน ดังจะเห็นได้จากรายงานผู้สืบราชการลับหลายครั้งด้วยกัน ดังต่อไปนี้

* ุรบายละเอียดจาก ศิตราภรณ์ ไชยกันตท, "การสัตรายการทหารในรัชสมัยพระปกเกล้า - เจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468-2477)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 299-313 และ าร่างศักดิ์ เพ็ชรเลิศอนันต์, "การรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476", บทที่ 3.

นายเชียน แก้วศิริพงษ์ รายงานไปยังหลวงนฤเบศร์มานิต* เมื่อ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ความว่า คณะเจ้าหน้าที่โดยนายพลเรือเอกกรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร อดีตเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เตรียมต่อต้านคณะราษฎรที่ภาคใต้ โดยส่งอาวุธจากอังกฤษและได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากลุ่มเด็ลเจ้าฟ้ากรมพระกำแพงเพชร อโยธิน⁸¹

11 สิงหาคม พ.ศ. 2475 มีรายงานจากผู้สืบราชการลับรายงานไปยังนายพันเอกพระยาทศพลพูนเสนา ผู้บัญชาการทหารบกกว่า อาจจะมีการจลาจลเกิดขึ้น จากกลุ่มนายทหารและพลทหารที่มีความจงรักภักดีต่อพระราชาวงศ์⁸²

9 กันยายน พ.ศ. 2475 รายงานจากผู้สืบราชการลับไปยังหลวงนฤเบศร์มานิตแจ้งว่า โรงเรียนเทลิเมลล์มีนายพลยศ ศิริวัตร เป็นหัวหน้าได้ปลุกปั่นให้คนเกลียดชังคณะราษฎรและให้นิยามพวกเจ้า⁸³

⁸¹ กชย., สร. 0201.16/35 รายงานผู้สืบราชการลับ (30 มิถุนายน 2475).

⁸² กชย., สร. 0201.16/35 รายงานผู้สืบราชการลับ (11 สิงหาคม 2475).

⁸³ กชย., สร. 0201.16/30 รายงานผู้สืบราชการลับ (9 กันยายน 2475).

* หลวงนฤเบศร์มานิต (สงวน วุฑฒเดมิย์) เป็นสมาชิกคณะราษฎรฝ่ายพลเรือน และเป็นผู้ที่มีอาวุโสสูงสุดในคณะราษฎรฝ่ายพลเรือน เดิมรับราชการเป็นครูที่โรงเรียนราชวิทยาลัย ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้รับมอบหมายให้คุมหน่วยสืบราชการ โดยจะส่งสายลับเข้าไปล่อลวง เจ้านาย หรือข้าราชการผู้ใหญ่ในระบอบเก่า 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ได้นำกำลังพลเรือนเข้าร่วมกับนายพันโทหลวงพิบูลสงคราม เข้ายึดอำนาจ จนกระทั่งสามารถเปิดสภาผู้แทนราษฎรได้ในที่สุด แม้บทบาทของหลวงนฤเบศร์มานิต จะไม่โดดเด่นมากนัก แต่ก็ได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลทุกชุด (พ.ศ. 2476-2481) และเป็น 1 ใน 9 ของผู้มีอำนาจตัดสินใจกิจการสำคัญ ๆ ของประเทศ.

จากรายงานข่าวข้างต้น แม้ว่าจะไม่สามารถพิสูจน์ได้โดยแน่ชัดว่ารายงานดังกล่าว เป็นเรื่องจริง แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้เสียอำนาจเดิม ด้วยเหตุดังกล่าว นั้นคณะราษฎรจึงจำเป็นต้องปรับปรุงกองทัพเพื่อรักษาการปกครองระบอบใหม่ โดยส่ง นายทหารของคณะราษฎรไปคุมกำลังตามจุดต่าง ๆ ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 2/2475 (2 กรกฎาคม 2475) นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่าย ยุทธการ และผู้รักษาราชการ เจ้ากรมยุทธศึกษา ได้เสนอระเบียบป้องกันพระราชอำนาจจักรใหม่ โดยมีสาระสำคัญคือยุบกอง ยุบกรมทหารต่าง ๆ ลดเป็นกองพัน และให้กองพันต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อผู้ บังคับการ ทั้งด้านนายทหารเหล่าต่าง ๆ ได้แก่เหล่าทหารราบ ทหารปืนใหญ่ ทหารช่าง ทหาร สื่อสาร ให้ผู้บังคับการที่ควบคุมอยู่ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารบก⁸⁴

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 7/2475 (13 กรกฎาคม 2475) นายพันเอก- พระยาทรงสุรเดชได้นำร่างกำหนดหน้าที่เสนาบดีและคณะกรรมการกลางกระทรวงกลาโหม เข้าสู่ที่ประชุม โดยมีสาระสำคัญคือ แต่เดิมการบริหารในกระทรวงกลาโหมอยู่ภายใต้การดูแล ของเสนาบดีกระทรวงกลาโหมแต่เพียงผู้เดียว แต่ในปัจจุบันได้มีการรวมทหารและทหารเรือ เข้าด้วยกัน เสนาบดีผู้เดียวไม่อาจจะรอบรู้ในกิจการทุกอย่างจำเป็นต้องมีที่ปรึกษา⁸⁵

ตามประกาศลงวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 เรื่องกำหนดหน้าที่เสนาบดีและ ตั้งคณะกรรมการกลาโหม มีนายทหารฝ่ายคณะราษฎร เข้าไปควบคุมหน่วยกำลังที่สำคัญ ๆ คือ

ทหารบก

1. พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก
2. พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการและ ผู้รั้งตำแหน่ง เจ้ากรมยุทธการทหารบก
3. พ.อ.พระยาอภัยสงคราม* ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ

⁸⁴ รล. 2/2475 (2 กรกฎาคม 2475).

⁸⁵ รล. 7/2475 (13 กรกฎาคม 2475).

* ไม่ใช่ในนายทหารของคณะราษฎร.

4. พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์	ผู้บังคับการทหารปืนใหญ่
5. พ.อ.พระสิทธิ เรือง เดชพล	ผู้บังคับกรมทหารราบ
6. พ.ท.พระประคำ ล้นนันทยาบุตร	เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก
7. พ.ต.หลวงพิบูลสงคราม	รองผู้บังคับการทหารปืนใหญ่

ทหารเรือ

1. พล.ร.ต.พระยาปรีชา ยลบุตร*	ผู้บัญชาการทหารเรือ
2. น.อ.พระยาวิชิตชลธี*	เลขาธิการทหารเรือ
3. น.อ.พระยาวิจารณ์จักรกิจ*	ผู้ช่วยผู้บัญชาการ สถานีทหารเรือฝ่ายช่าง
4. น.ท.พระพิชัยชลสินธุ์*	เลขาธิการกองทัพอากาศ
5. น.ต.หลวงศุภชลาศัย	ผู้บังคับกองเรือปืนและผู้บังคับ ร.ล.สุโยทัย
6. น.ต.หลวงสินธุสงครามชัย	ผู้ช่วยเลขาธิการทหารเรือและผู้ช่วยนายการ โรงเรียนนายเรือ
7. ร.อ.ชลิต กุลกำมัย	สารองราชการกรมเลขาธิการทหารเรือ

เลขาธิการกระทรวงกลาโหม คือ พล.ร.ท.พระยาราชาธิราช * 86

จากรายชื่อข้างต้นจะ เห็นได้ว่าคณะราษฎรได้ให้ความสำคัญกับกองเรือมาก ดังจะ เห็นได้ว่ามีเพียงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายธุรการ เท่านั้นที่นำบุคคลภายนอกมารับ ตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งดังกล่าวไม่ไปตำแหน่งที่คุมกำลัง ส่วนทางทหารเรือแม้คน ของคณะราษฎรจะไม่ได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือเพราะอายุไล่ไม่ถึง แต่กองเรือปืน และโรงเรียนนายเรือซึ่งได้มีส่วนช่วยเหลือในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ก็ถูกคณะราษฎร เข้าควบคุมไว้ได้

⁸⁶ ไข่มุกใหม่, 9 สิงหาคม 2475.

* ไม่ใช่ นายทหารของคณะราษฎร.

การปรับปรุงกองทัพบก พ.ศ. 2475 ได้ยุบและรวมกรมใหญ่อิสระ 3 กรมมาไว้ในกองทัพบก ได้แก่ กรมเสนาธิการทหารบก กรมพลธิการทหารบกและกรมพลธิการเรือ โดยยุบกรมใหญ่คือ กรมเสนาธิการทหารบก กรมพลธิการทหารบก และกรมมือคือ กรมจเรทหารบก กรมยุทธโยธา และแผนกเลียบงสัตว์

กองทัพบก มีผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก 3 ฝ่ายเป็นผู้ช่วย

1. ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ ควบคุมบังคับบัญชาฝ่ายกำลังรบทั้งหมด
2. ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายธุรการ ควบคุมฝ่ายผู้ช่วยพลรบ ได้แก่ งานด้านช่างและยุทธภัณฑ์ ยานพาหนะ เลียบกรมช่างแสง อาวุธและชุดระเบิด ตลอดจนคนกรมแผนที่ทหาร
3. ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายจังหวัด คุม 5 จังหวัด คือ กรุงเทพฯ อมฤตยา ทหารบก ปราจีนบุรี นครราชสีมาและนครสวรรค์

หัวใจของกองทัพบกตามโครงสร้าง พ.ศ. 2475 อยู่ที่ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ ซึ่งควบคุมฝ่ายพลรบทั้งหมด คือ กรมยุทธการทหารบก กรมยุทธศึกษาทหารบก กรมอากาศยาน เหล่าทหารราบ เหล่าทหารปืนใหญ่ เหล่าทหารช่างและสื่อสาร⁸⁷ ส่วนกรมเสนาธิการทหารบก ซึ่งเดิมเป็น "มันลุ่มอง" ของเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เปลี่ยนมาเป็นกรมยุทธการทหารบก ซึ่งทำหน้าที่ "มันลุ่มอง" ให้กับผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ⁸⁸

กองทัพเรือ มีผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีรองผู้บัญชาการทหารเรือเป็นผู้ช่วย โครงสร้างของกองทัพเรือประกอบด้วย กรมเสนาธิการทหารเรือ กองทัพเรือและสถานีทหารเรือกรุงเทพฯ⁸⁹

⁸⁷ ราชศักดิ์ เพ็ชรเลิศอนันต์, "การรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476", หน้า 167-169.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 169.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 171.

นอกจากการปรับปรุงโครงสร้างของกองทัพแล้ว นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชได้โยกย้ายปลดทหารออกเป็นจำนวนมาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความมั่นคงให้การปกครองระบบใหม่ ผู้ที่ถูกปลดส่วนใหญ่จะเป็น เจ้านายและผู้ใกล้ชิดในคณะเจ้า นายทหารที่ถูกปลดชุดแรกมี 41 นาย มีนายพลโท 4 นาย นายพลตรี 10 นาย นายพันเอก 22 นาย ฝ่ายทหารเรือมีจำนวนาเอก 5 นาย⁹⁰ ผลของการปลดนายทหารครั้งนี้ ทำให้เกิดจะไม่มียาพลเหลือในกองทัพ ในขณะที่เดียวกันนายทหารระดับนายพันก็เข้ามาจับบทบาทในกองทัพมากขึ้น⁹¹

การปรับปรุงกองทัพของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช เน้นที่การลดขนาดของกองทัพลง ยุบกองพลให้เหลือเพียงกองพัน โดยให้เหตุผลว่าสยาม เป็นประเทศเล็กและด้วยควมจำเป็นทางเศรษฐกิจ กองทัพปกติถ้าจัดเป็นกองพลใหญ่ก็จะได้เพียง 2 กองพลเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้บังคับบัญชาทหารควรมิยู่ลู่สุดแก่นายพันเอก การมีนายทหารยศนายพลยังไม่มีควมจำเป็นและ เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ⁹² ส่วนกองทัพเรือนั้นมีความสำคัญเพราะ เมืองหลวง

⁹⁰ เล็กอิน คู่กลโกลน, ชีวิตทางการเมืองของ พ.อ.พระยาฤทธิอัคนย์, หน้า 111, ม.ร.ว.ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนท, สี่ยุคสี่สมัยของการปฏิวัติ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิทยาคาร, 2517), หน้า 119; ไทน้อย, พระยาพล (พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2497), หน้า 140-144 และ "ประกาศกระทรวงกลาโหมเรื่องนายทหาร ออกประกาศการ", ราชกิจจานุเบกษา 49(17 กรกฎาคม 2475), หน้า

⁹¹ รุ่งศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, "การรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476", หน้า 180.

⁹² พ.อ.เนตร เขมะโยธิน, ชีวิตนายพล (พระนคร : สำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ, 2510), หน้า 11.

* พ.อ.เนตร เขมะโยธิน ไม่ได้ร่วมการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในพ.ศ. 2475 เนื่องจากขณะนั้นรับราชการอยู่ในต่างจังหวัด แต่มีเพื่อนนักเรียนนายร้อยรุ่นเดียวกัน เช่น ร.ต.ไชย ประทีปเล่น เป็นต้น ได้เข้าร่วมมือกับคณะราษฎร ในตอนปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.อ.เนตรได้รับมอบหมายจาก จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีให้ไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่เมืองจีน.

เราอยู่ใกล้ปากว่า แต่ด้วยข้อจำกัดทางงบประมาณทำให้ไม่สามารถขยายกองทัพเรือได้ แต่จะเพิ่มกองกำลังทางอากาศแทนเนื่องมาจากค่าใช้จ่ายน้อยกว่า⁹³

สิ่งที่กระทบกระเทือนจิตใจและศักดิ์ศรีของนายทหารจำนวนไม่น้อย คือคำสั่งยุบเลิกโรงเรียนเสนาธิการทหารบก รวมทั้งสั่งทำลายตำราเรียนของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของกองทัพ และเปรียบเสมือนหัวใจของกองทัพ ดังที่นายร้อยโทหม่อมเจ้าสุภัสสร์ธิดาวัลย์ดิวงค์สัณฺธิ ทรงกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า นายทหารเสนาธิการคือครูช่วยดูแลงานในกองทัพให้ดำเนินไปลุล่วงความมุ่งหมาย⁹⁴ ส่วนนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้กล่าวถึงโรงเรียนเสนาธิการตอนหนึ่งว่า "เพื่ออบรมสั่งสอนให้นายทหารมีความรู้ความสามารถ เป็นผู้อำนวยความสะดวก วางแผนยุทธการ ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาตกกลางใจ ให้ถูกต้องทันกับเหตุการณ์ ทั้งมีความรู้ความสามารถอย่างกว้างขวาง"⁹⁵

นายทหารส่วนใหญ่ของคณะราษฎร จะจบจากโรงเรียนนี้ เช่น นายพันตรีหลวงอำนาจสงคราม นายพันตรีหลวงกาจสงคราม นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม นายร้อยเอกหลวงชาญสงคราม และสมาชิกคณะราษฎรที่เป็นทหารบกและมีบรรดาศักดิ์เป็น "ขุน" เกือบทั้งหมด⁹⁶ หรือประมาณ 1 ใน 7 ของจำนวนนายทหารสัญญาบัตรทั้งหมดของกองทัพ⁹⁷

⁹³ ส้ารวจ กาญจนสิทธิ์, *ชีวิตพระยาทรงฯ ในต่างแดน. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บงกช, 2523), หน้า 19.

⁹⁴ นายร้อยโทหม่อมเจ้าสุภัสสร์ธิดาวัลย์ดิวงค์สัณฺธิ, "หน้าของบรรณาธิการ", ทหารปืนใหญ่ 1 : 4 (เมษายน 2472), หน้า 711.

⁹⁵ เสนาธิการรำลึก (พระนคร : มปท., 2513), ไม่ปรากฏเลขหน้า. (จัดทำในโอกาสวันคล้ายวันสถาปนาโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ครบรอบ 60 ปี).

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

⁹⁷ ราชศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, "การรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476", หน้า 199.

* ส้ารวจ กาญจนสิทธิ์ อดีตนายทหารคนสนิทของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนรบที่จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2479-2481) เมื่อนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชย้ายทางการเมืองไปยังอินโดจีนใน พ.ศ. 2482 ส้ารวจ กาญจนสิทธิ์ ได้ติดตามไปด้วย.

การศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการ นอกจากจะทำให้ก้าวหน้าในทางอาชีพทหาร คือ เลื่อนยศและตำแหน่งได้เร็วแล้ว ยังมีโอกาสเป็นผู้บังคับกำส้งกองร้อย กองพันทหารด้วย⁹⁸ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีความพยายามที่จะแย่งชิงกันเข้า โรงเรียนแห่งนี้ และมีการแบ่งพวกระหว่าง นายทหารธรรมดาและนายทหารเสนาธิการ⁹⁹

จากการที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชปรับปรุงกองทัพอย่างเข้มงวด ยกเลิกยศ นายพลยกเลิกโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ตลอดจนไม่สนับสนุนกิจการของกองทัพเรือ ซึ่ง นายทหารจำนวนหนึ่งมองว่า เป็นการทำลายเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของทหาร ประกอบกับในภายหลังนายทหารของคณะราษฎร เกิดความระแวงว่านายพันเอกพระยาทรงสุรเดชจะฝักใฝ่กับพวก นิยมเจ้า อาจะด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ที่กล่าวมานี้ในสยามรายงานไปยังกระทรวง ต่างประเทศของอังกฤษว่า ความนิยมของทหารที่มีต่อนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช เริ่มลดลง เรือ¹⁰⁰ ดังจะเห็นได้จากนายทหารกลุ่มต่าง ๆ หันไปให้ความสนับสนุนนายพันโทหลวงพิบูล-สงครามในการยึดอำนาจ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ดังได้กล่าวมาแล้ว

3.5 นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามกับการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยมทหารนิยม

3.5.1 การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม ก่อนที่จะดำรงตำแหน่ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง สิ่งที่คณะราษฎรต้องรับทำอย่างเร่งด่วน คือ การพยายามสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงให้กับการปกครองระบอบใหม่ ในขณะที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชปรับปรุงโครงสร้างของกองทัพ ส่งนายทหารของคณะราษฎรเข้าไปประจำกองกำส้งต่าง ๆ พร้อมกับปลด โยกย้าย นายทหารระดับผู้บังคับบัญชาที่คาดว่าจะคงจงรักภักดีต่อการปกครองระบอบเก่า ทางด้านคณะราษฎร ฝ่ายพลเรือนก็ได้พยายามที่จะประชาสัมพันธ์

⁹⁸ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์, "เหตุการณ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการชิงอำนาจระหว่างผู้ก่อการ", ใน เบื้องแรกประชาธิปไตย, หน้า 134.

⁹⁹ พล.ต.ล. ศรัณยูชาติ, "ประวัติสังเขปเสนาธิการไทย", ใน เสนาธิการราส์ถึก, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

¹⁰⁰ F.O. 371/17175. Political Situation in Siam. (15 June 1933).

ให้ราษฎรทั่วประเทศเข้าใจในสิทธิหน้าที่ ที่พวกเขาพึงจะได้รับจากการปกครองระบอบใหม่ เรื่องของประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ เป็นต้น หน่วยประชาสัมพันธ์จะไปแสดงปาฐกถาตามสถานศึกษา ค่าลากกลางจังหวัด วัต ในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ¹⁰¹ เช่น วันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2475 ได้มีจดหมายของ เนติบัณฑิต สัตวแพทย์ เจ้าหน้าที่ทางการเกษตร ฯลฯ จากจังหวัด นครราชสีมามาถึงคณะราษฎร เพื่อแสดงความขอบคุณและอาบซึ่งที่เจ้าหน้าที่ของคณะราษฎรได้มาแสดงปาฐกถาที่จังหวัดนครราชสีมา ทำให้เข้าใจเรื่องการปกครองระบอบใหม่ได้ดียิ่งขึ้น¹⁰²

ทางด้านนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม 1 ใน 7 ของผู้ก่อตั้งคณะราษฎร ตระหนักว่า ตนเองเป็นผู้นำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาสู่ประเทศไทย ได้ร่วมเผยแพร่อุดมการณ์ของการปกครองระบอบใหม่ด้วย ดังจะเห็นได้จากจดหมายลงวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2476 ของนายมาดิท วุฬวัต เจ้าของบริษัทเลี้ยงค่างกรุงและเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ถึงนายเรือเอกหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขานุการคณะรัฐมนตรีแจ้งว่านายพันโทหลวงพิบูลสงคราม ต้องการภาพยนตร์เรื่อง "ฉลองรัฐธรรมนูญ และเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน" เพื่อไปฉายตามกองทัพอากาศต่าง ๆ¹⁰³ การนำภาพยนตร์ดังกล่าวไปฉายตามกองทัพอากาศต่าง ๆ คาดว่า เป็นหนทางหนึ่งที่จะประชาสัมพันธ์ให้ทหารเสื่อมใสในการปกครองระบอบใหม่ นอกจากนี้ถ้ามีโอกาสอำนวยนายทหารผู้ใดก็ได้พยายามที่จะเผยแพร่อุดมการณ์ของการปกครองระบอบใหม่ เช่น ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2476 ซึ่งเป็นเวลาภายหลังกบฏบวรเดชได้สิ้นสุดลง นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้แสดงเจตน์จำนงของเขาต่อการปกครองระบอบใหม่ ในขณะเดียวกันก็ได้เผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม ที่เน้นภาพว่าทหารคือผู้พิทักษ์ชาติและรัฐธรรมนูญ ความว่า

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰¹ กขช., (2) สร. 0201.10/3 คณะราษฎรส่งผู้แทนไปแสดงปาฐกถา (พ.ศ. 2475-2477).

¹⁰² เรื่องเดียวกัน.

¹⁰³ กขช., (3) สร. 0201.53/1 เบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับเรื่องภาพยนตร์ของสำนักโฆษณาการ.

"...ท่านคงจะจำได้ว่า เมื่อเดือนตุลาคมที่แล้วมา ประเทศสยามที่รักยิ่งของเรา ต้องพินาศต่ออันตรายซึ่งเกิดจากกบฏบวรเดช เป็นผู้ก่อกรรมทำเข็ญให้กับชาติไทยอย่าง แค้นลำห้อย... ข้าพเจ้า และ เพื่อนทหารที่ร่วมตายกับข้าพเจ้าพร้อมแล้วที่จะรักษาความสงบ เพื่อชาติ คำล่ำนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ให้อภัยคงวัฒนาถาวรสืบไปชั่ว- กัลปาวสาน นี้เป็นคำปฏิญาณของข้าพเจ้า..."¹⁰⁴

ในโอกาสพิเศษเช่นวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน หรือวันรัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม ของแต่ละปี นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามมักจะกล่าวสุนทรพจน์เพื่อแสดงถึงผลดีของการปกครองระบอบใหม่ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โน้มน้าวใจราษฎรให้นิยมการปกครองระบอบใหม่ ดังเช่นสุนทรพจน์ที่กล่าวทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ความว่า

"...สำหรับวันนี้เป็นวันที่บรรจบครบรอบ 2 ปีที่ประเทศสยามมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยราษฎรปกครองราษฎรเอง นับเป็นวันที่ระลึกอันสำคัญวันหนึ่ง ซึ่งประชาชาติไทย ได้รับสิทธิเสรีภาพในการที่จะช่วยกระทำให้ประเทศสยามที่รักยิ่งของพวกเราดำเนินไปสู่วีรกรรมความเจริญ..."

การที่ข้าพเจ้า ได้ร่วมกับผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองและกระทำไปเมื่อ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 มิได้กระทำไปเพื่อหวังอำนาจ มิได้กระทำไปเพื่อหวังลาภยศ มิได้กระทำไปเพื่อหวังผลประโยชน์อันทรพิสัยอันล้นพ้นตัว และมิได้กระทำเพื่อ เลटना ร้ายต่อพระราชาวงศ์จักรีแม้แต่น้อย การที่มิได้กระทำไปก็เพื่อหวังตั้งหน้าที่จะ โอกาสเข้าร่วมมือในการกอบกู้ประเทศชาติอันเป็นที่รักยิ่งให้มีความเจริญรุ่งเรืองวัฒนาสืบไป..."¹⁰⁵

จากตัวอย่างของสุนทรพจน์ข้างต้น เป็นความพยายามที่จะประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรเสื่อมใสในการปกครองระบอบใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ได้แสดงให้เห็นถึงว่าทหาร เป็นทหารของชาติและพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อชาติ คำล่ำนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ

นอกจากจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในเรื่องทหารนิยม การปกครองระบอบใหม่แล้ว นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามยังได้ให้ความสำคัญกับการสร้างสำนึกเรื่องชาติ สิ่งเสริมแนวคิดชาตินิยม อันเป็นการปลูกฝังความสามัคคีระหว่งคนภายในชาติที่มีส่วนเสริมสร้างให้ชาติมีความเข้มแข็ง การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม จะช่วยให้ทุกคนหวงแหนและรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่ง

¹⁰⁴ ประชาชาติ, 28 ธันวาคม 2476. (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

¹⁰⁵ ไทยใหม่, 26 มิถุนายน 2477.

ของชาติ ดังจะเห็นได้จากคำแถลงการณ์ของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อ 15 กันยายน พ.ศ. 2476 ในโอกาสที่นำเอาบทเพลงชาติของขุนวิจิตรมาตราและหลวงวิจิตรวาทการ เข้าสู่ที่ประชุมเพื่อพิจารณา ความว่า

"...ชาติเป็นสิ่งที่เรารักษาและสงวน บรรพบุรุษแต่โบราณกาลมาได้ทำการเสียสละชีวิตและเลือดเนื้อ เพื่อผดุงรักษาชาติไว้ ดังจะเห็นได้จากสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ส้มเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชผู้กู้เอกราชของสยาม ให้พ้นจากการที่จะต้องตกเป็นขี้เฒ่าของศัตรู บรรพบุรุษของเราจึงมานับไม่ถ้วนที่ได้ตายไปแล้วในลัทธิ ตายอย่างกล้าหาญ ตายอย่างลูกผู้ชายที่รักชาติ

สยามเป็นประเทศเล็กและอยู่ในฐานะที่ลำบาก ประวัติของสยามเต็มไปด้วยความขมขื่น เต็มไปด้วยการต่อสู้เพื่อดำรงชาติและรักษาความสุ่ ในอายุของสยาม 600 ปีแล้ว เราได้ทำสงครามมากกว่า 50 ครั้ง แม้ในเวลาวิเศษยามสงบเราก็ต้องเผชิญกับศัตรูภัยที่กำสังขิบค้ำเราอย่างรุนแรง

แต่ก่อนมาหน้าที่รักชาติเป็นแต่หน้าที่ของทหาร แต่มาถึงสมัยนี้ภัยของประเทศมิได้มีแต่การสงครามรบพุ่งเท่านั้น ภัยของประเทศยังมีด้วยการกบฏกบฏในยามสงบ ฉะนั้นหน้าที่รักษาชาติจึงมิใช่แต่หน้าที่ทหารเท่านั้น เป้าหน้าที่ของพลเมืองทุกคนที่รักชาติ จะต้องระลึกถึงชาติและถือเอาการป้องกันชาติ เป้าหน้าที่สูงสุดของเรา..."¹⁰⁶

จะเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับเพลงชาติของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามก็คือต้องการให้เพลงชาติเป็นเครื่องเตือนใจระลึกถึงชาติ โดยให้ทุกคนตระหนักว่าทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ดังนั้นทุกคนควรจะมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศร่วมกับทหาร

ผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามคือหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งก่อนหน้านั้นเป็นเลขาธิการของคณะชาติ* แต่จากการปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราของพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 ได้ทำให้คณะชาติแตกออกเป็น 3 กลุ่มคือ พวกหนึ่งสนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา

¹⁰⁶ ประชาชาติ, 21 กันยายน 2476. (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

* คณะชาติ เป็นสมาคมการเมืองที่ออกญาตก่อตั้งในเดือนมกราคม พ.ศ. 2475 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาอธิปไตยของประเทศ เพื่อบำรุงการศึกษาวิชาการเมือง ประกอบด้วยสมาชิกคือ

นายก	พระยาโชนวณิชมนตรี
อุปนายก	คุณหญิงศรีพิชัยสงคราม, พระแสงสิทธิการ
	เลขาธิการ หลวงวิจิตรวาทการ
เหรียญก	หลวงสุรินทร์เสณี
กรรมการ	หลวงจรยาอุสดี, นายชวลิต อภัยวงศ์ นายถนอมวิศาลบุตร พระบริหาร

หัตถนิติ, นายเพชร บุญบำรุง, พระยาศรารักษ์พิชัย, พระยาเสนาสงคราม.

อีกพวกหนึ่งคัดค้านรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา เหตุที่ขัดถูประสังข์ของคณะชาติ เพื่อลั่นับลั่นนัฐธรรมนูญ เมื่อรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นศัตรูกับรัฐธรรมนูญ คณะชาติต้องคัดค้านรัฐบาลดังกล่าว คณะชาติกลุ่มนี้ประกอบด้วย หลวงวิจิตรวาทการ หลวงสุรินทรเสนี นายถนัณฑ์คำสบุตร นายชวลิต อภัยวงศ์ และนายเพชร บุญบำรุง ส่วนพวกที่เหลือเป็นกลาง¹⁰⁷

จากการที่หลวงวิจิตรวาทการคัดค้านรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา ทำให้หลวงวิจิตรวาทการได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ 2 ร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ อีก 6 ท่าน ตั้งแต่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2476¹⁰⁸ นอกจากนี้ยังได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมปกาศิต ตั้งแต่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2476¹⁰⁹ เมื่อเกิดกบฏบวรเดชระหว่างวันที่ 11-24 ตุลาคม พ.ศ. 2476 หลวงวิจิตรวาทการได้รับหน้าที่สำคัญคือเป็นผู้ร่างแถลงการณ์ของรัฐบาลทุกฉบับเพื่อใช้โฆษณาต่อต้านกับฝ่ายกบฏ โดยมีหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ และนายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้ตรวจแก้ม¹¹⁰

เมื่อคณะราษฎรได้ก่อตั้งสภา คณะรัฐมนตรีในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2476 แทนที่สภา คณะราษฎรที่ถูกยกเลิกไป สภาคณะรัฐมนตรีมีสมาชิกประกอบไปด้วย ทหารบก ทหารเรือ พลเรือน ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากนี้ยังเปิดรับสมัครประชาชนทั่วไปเข้าเป็นสมาชิกสมทบอีกด้วย นายกล่มคณะรัฐมนตรี คือ นายจัน เอกพระยาพลพลพยุหเสนา เลขาธิการคือ หลวงวิจิตรวาทการ เหนืออีกคือ นายนาวาตรีหลวง-นาวาวิจิตร¹¹¹

¹⁰⁷ "เจตนาพระองค์เจ้าบวรเดช", ไทยใหม่ (12 พฤศจิกายน 2476), หน้า 6.

¹⁰⁸ รล.3/2476 (26 มิถุนายน 2476).

¹⁰⁹ ไทยใหม่, 1 สิงหาคม 2476.

¹¹⁰ กชช., สร.0201.1.1/3 เรื่อง คำแถลงการณ์และประกาศของรัฐบาลเนื่องในการปราบกบฏ (พ.ศ. 2476) อ้างถึงใน นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, "กบฏบวรเดช : การเมืองของประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ของการเมือง", ใน ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมือง ในการปฏิวัติสยาม 2475 (กรุงเทพฯ : สถาบันสยามศึกษา สภาวัฒนธรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533), หน้า 173.

¹¹¹ ไทยใหม่, 15 ธันวาคม 2476.

งานแรกที่หลวงวิจิตรวาทการ เข้ามาช่วยนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามคือ การปรับปรุงเนื้อร้องเพลงชาติ ดังคำให้สัมภาษณ์ของหลวงวิจิตรวาทการต่อหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2476 ความว่า

บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ : หนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวว่าคุณหลวงพิบูลสงคราม ให้คุณหลวงแต่งเนื้อเพลงชาติใหม่ ข้อนี้จริงเท็จอย่างไร

หลวงวิจิตร : ก็ไม่จริงอีก ความจริงหลวงพิบูลเพียงแต่ให้ผมแก้ไขเล็กน้อยและผมก็แก้ไขเล็กน้อย เป็นการแก้แต่ถ้อยคำ ส่วนข้อความสำคัญนั้นคงเดิม ถ้าหากว่าเนื้อเพลงอันนั้นจะได้รับความรับรอง เป็นเพลงชาติจริงแล้ว ก็บริดย์คำในการแต่งเนื้อเพลงควรอยู่กับขุนวิจิตรภคตรา ... การแก้ไขเนื้อเพลงชาตินั้นไม่ใช่มาตำรกันเดี๋ยวนี้ แท้จริงได้คิดกันมาตั้งแต่เดือนมิถุนายน ภายหลังการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในวันที่ 20 เดือนนั้นแล้ว... 112

นอกจากจะช่วยรัฐบาลในการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยมด้วยเพลงชาติแล้ว หลวงวิจิตรวาทการก็ได้เขียนหนังสือชื่อ ลัทธิอยู่ชาติ ออกจำหน่ายในราคาเล่มละ 10 สตางค์¹¹³ และหลวงวิจิตรวาทการก็ได้แต่งบทละครเพื่อปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ เสียสละชีวิตเพื่อชาติ เช่น เลือดคู่พระรณ (พ.ศ. 2478) ราชัญญ (พ.ศ. 2479) ศิภกลาง (พ.ศ. 2488) และพระเจ้ากรุงธนบุรี (พ.ศ. 2480)¹¹⁴ เป็นต้น

การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลง การปกครอง เป็นต้นมา การเกิดกฎบวรเดชเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้เร่งการประชาสัมพันธ์แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมไปสู่ประชาชนอย่างจริงจังมากขึ้น ดังที่เขียน ประทับเล่น* ได้เล่าไว้ในหนังสือของเขาว่า ภายหลัง

¹¹² ไทยใหม่, 17 กันยายน 2476. (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

¹¹³ ไทยใหม่, 10 กุมภาพันธ์ 2476.

¹¹⁴ สุวิมล พลจันทร์, "กรมโฆษณาการกับอุดมการณ์ของรัฐ (พ.ศ. 2476-2487)" (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 71.

* เขียน ประทับเล่น เป็นน้องชายของพล.ต.ไชย ประทับเล่น นายทหารคนสนิทของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม (เมื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนแล้ว) เคยเป็นลูกศิษย์ของประไพ พันธุ์กระวี น้องสาวของท่านผู้หญิงละ เชือด พิบูลสงคราม ขณะที่ย้ายอยู่จังหวัดพิษณุโลก.

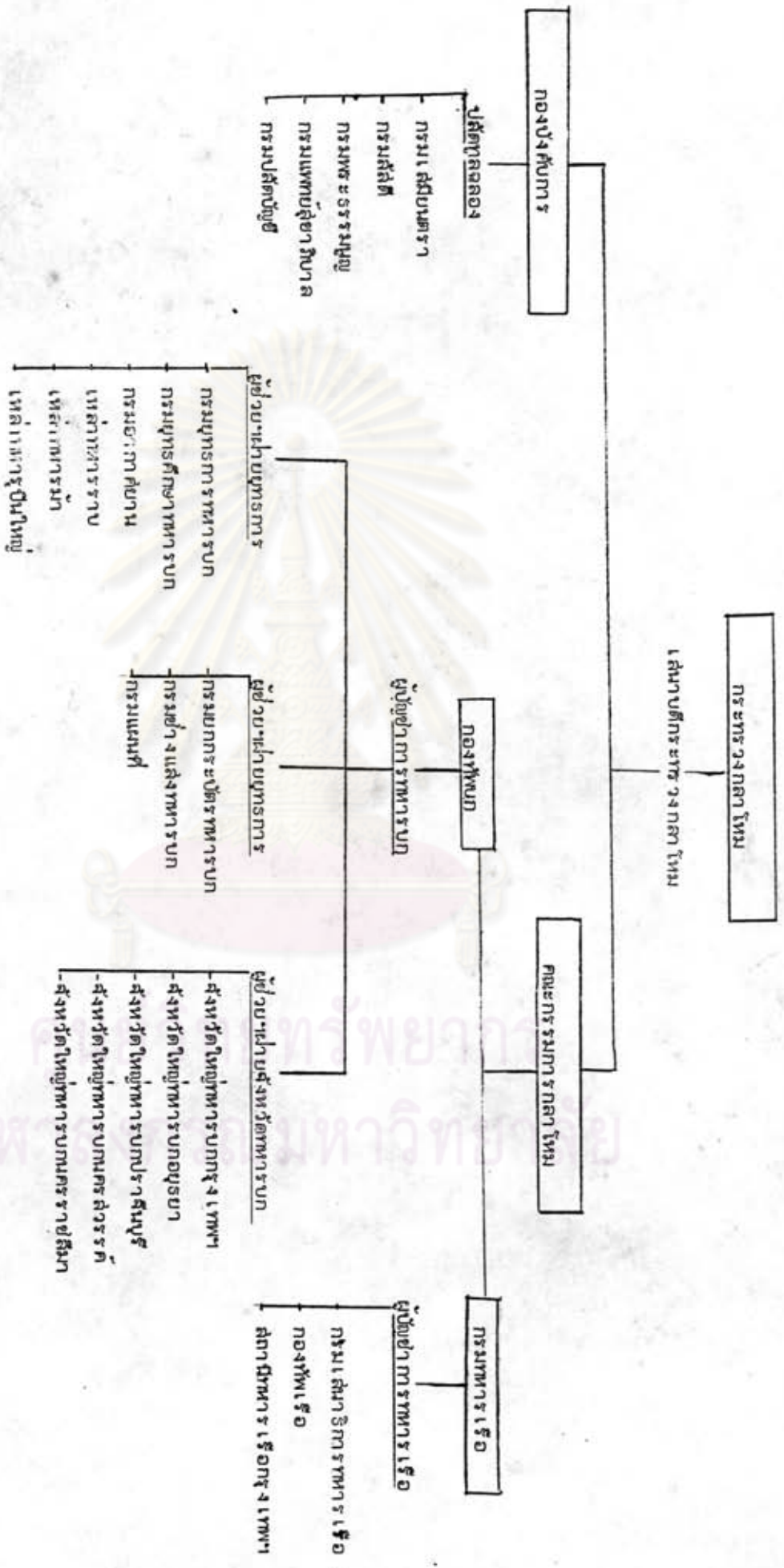
จากกฎบัตร เดช นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้เริ่มเขียนบทความไปลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนออกเงินโฆษณาให้เพื่อนลัทธิออกหนังสือพิมพ์ ศรีวัน และ ชาตินิยม เพื่อปลุกใจ ให้ประชาชน รักชาติและตื่นตัว เรื่องชาตินิยม¹¹⁵

เมื่อนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง กลา โหมก็ได้อำนาจเต็มที่เกี่ยวกับผู้นำที่เข้มแข็ง ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ยุทธ โภช ซึ่งเป็นวารสารของทหาร โดยเนื้อหาบทความที่ตีพิมพ์จะ เน้นว่า มนุษย์ต้องมีผู้นำ สัตว์ต้องมีความรู้ ซึ่งหมายความว่า การมีผู้นำที่มีความสามารถเพียงคนเดียว ดีกว่าการมีผู้นำจำนวนมากแต่ไม่มีคุณภาพ¹¹⁶

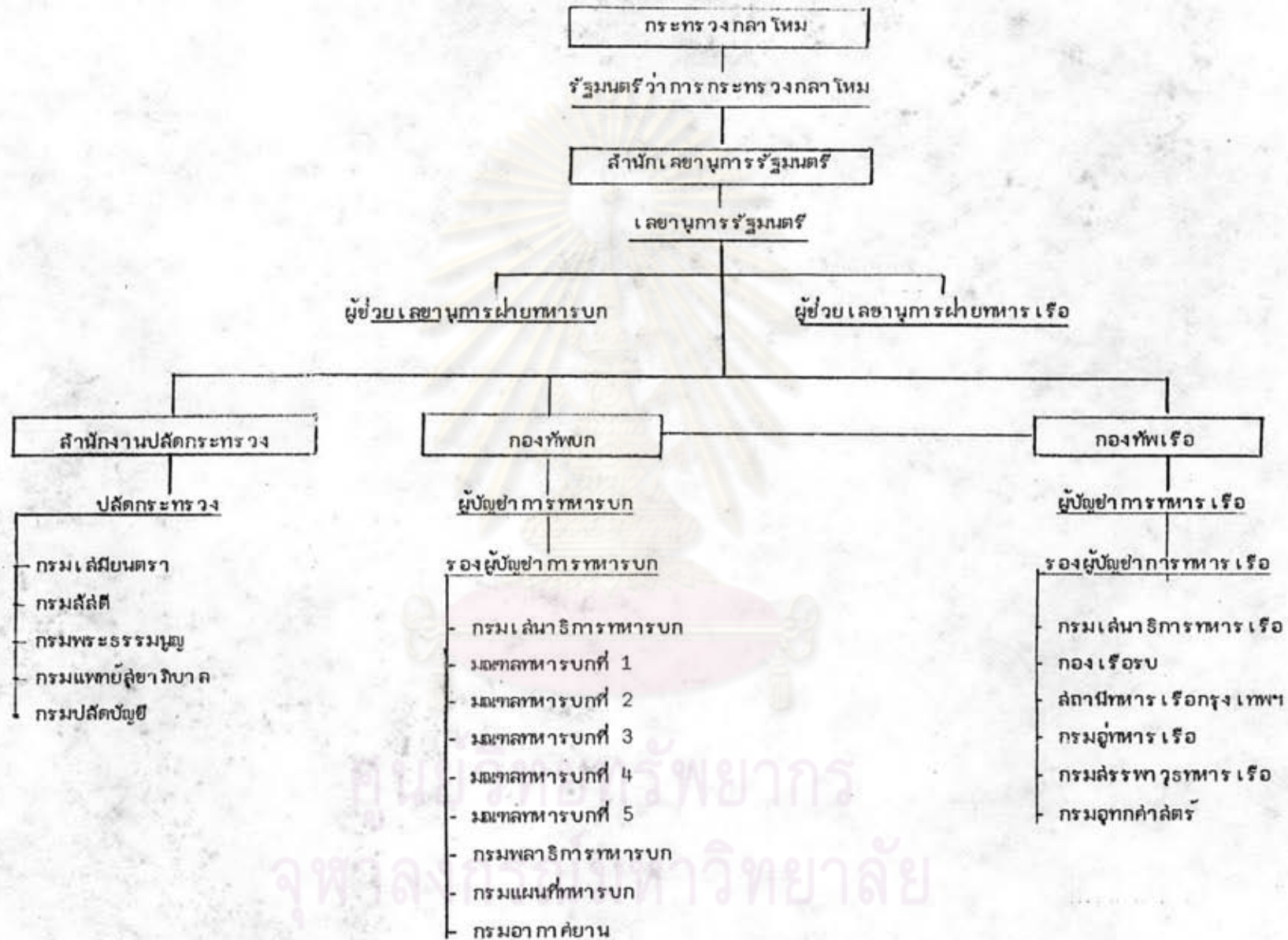
ศูนย์วิทยพัชรรักษ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹⁵ ท. ประทีปเสน, จอมพล ป. ชุนศึกผู้ไร้แผ่นดิน. (พระนคร : พัฒนาการพิมพ์, 2507), หน้า 43.

¹¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 253.

ที่มา "ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องระเบียบราชการ", ราชกิจจานุเบกษา 49(6) กรกฎาคม 2475), หน้า 190-194 อ้างถึงใน รังสรรค์ เพียรเลิศอนันต์, "การรัฐประหาร 20 พฤษภาคม 2476", หน้า 163.

ที่มา "พระราชบัญญัติระเบียบป้องกันพระราชอาณาจักร พุทธศักราช 2477" ประชุมกฎหมายประกาศ พ.ศ. 2477, อ้างถึงใน ศิตราภรณ์ ไชยกันทก,

"การศัตราพยากรณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468-2477)"; หน้า 321-323.

3.5.2 นายพันเอกหลวงวิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
กับการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม (22 กันยายน 2477-
16 ธันวาคม 2481)

เมื่อนายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่เมื่อ 22 กันยายน พ.ศ. 2477 นายพันเอกหลวงวิบูลสงครามได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมก็ได้ปรับปรุงกองทัพเสียใหม่ โครงสร้างใหญ่ ๆ มีลักษณะคล้ายคลึงกับการปรับปรุงกองทัพของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช (ดูแผนผังหน้า 110-111) นอกจากรายละเอียดปลีกย่อยบางประการ กล่าวคือ

กองทัพบก เป็นหน่วยงานที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ ให้มีผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้บัญชาการสูงสุด ให้รองผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้ช่วย ยกเลิกตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก 3 ตำแหน่งและยกเลิกจังหวัดทหารบก เปลี่ยนมาใช้มณฑลทหารบกแทน การบังคับบัญชาให้เป็นไปตามลำดับชั้น ประการสำคัญคือ การฟื้นฟูกรมเสนาธิการทหารบกและกรมจเรทหารบก รวมทั้งการตั้งสำนักเลขานุการรัฐมนตรีมีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทางการเมืองโดยเฉพาะ มีเลขานุการรัฐมนตรี เป็นผู้บังคับบัญชา ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม¹¹⁷

กองทัพเรือ มีผู้บัญชาการทหารเรือเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีรองผู้บัญชาการทหารเรือเป็นผู้ช่วยโครงสร้างของกองทัพเรือ ประกอบด้วย กรมเสนาธิการทหารเรือ กองเรือรบ สังกาณิหารเรือกรุงเทพฯ กรมอุทกหารเรือ กรมสรรพาวุธทหารเรือ กรมอุทกศาสตร์

อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงกองทัพของนายพันเอกหลวงวิบูลสงคราม ได้มีผู้ศึกษาไว้โดยละเอียด คือ ศิตราภรณ์ ไชยกันทา (2521) ดังนั้นในงานฉบับนี้จึงจะไม่ศึกษาถึงรายละเอียดในเรื่องนั้น หากแต่จะศึกษาถึงการปรับปรุงกองทัพของนายพันเอกหลวงวิบูลสงครามที่ถึงผลกระทบต่อการฟื้นฟูเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของทหารหรือ "แนวคิดของทหารนิยม" มากกว่า ซึ่งการปรับปรุงกองทัพของนายพันเอกหลวงวิบูลสงครามไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าทำให้ทหารล้นนับล้น

¹¹⁷ ศิตราภรณ์ ไชยกันทา, "การศัตราธิการทหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468-2477)", หน้า 321-324.

อย่างไรก็ตาม การที่นายพัน เอกหลวงพิบูลสงคราม เน้นการขยายเส้นยานุภาพของ กองทัพเพื่อพัฒนา ให้ก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ และให้การสนับสนุนทางงบประมาณจำนวนมาก จึงคาดว่าจะ ทำให้ทหารส่วนใหญ่พอใจ และให้ความร่วมมือกับการ เผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมของ กระทรวงกลาโหม

การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมของนายพัน เอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงกลาโหม แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ก. การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม ในหมู่ทหาร จะเน้นที่การปรับปรุง กองทัพให้ทันสมัย ด้วยการระดมอาวุธยุทโธปกรณ์ ตลอดจนอบรมให้นายทหารเป็นผู้ที่มีความรู้ใน วิชาการทหาร อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของทหาร

ข. การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม ในหมู่ประชาชนจะมุ่งเน้นให้ ราษฎรรักชาติ นิยมการทหาร เห็นความสำคัญ ความจำเป็นและประโยชน์ของทหารที่มีต่อชาติ เอกราชย์ของชาติ และความเป็นอยู่ของราษฎรภายในชาติ ทหารไม่อาจจะแยกออกไปจาก ประชาชน ทหารเปรียบได้กับรั้ว คนที่อาศัยอยู่ในบ้านคือประชาชน ดังนั้นการช่วยกิจการทหาร เท่ากับช่วยชาติทางหนึ่ง

ก. การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมในหมู่ทหาร

การที่ต้องปรับปรุงกองทัพอย่างเร่งด่วนนั้น ดูเหมือนว่าพล.ท. ประยูร ภมรมนตรี จะให้ภาพของกองทัพสยามในเวลานั้นได้ดี ความตลกร้ายว่า

"...ต่อมา เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นายทหารผู้ใหญ่ก็ถูกปลดกัน ไปมาก พ.อ.พระยาทรงสุรเดชก็ถูก กองพล กองทัพ เลิกโรง เรือนเสนาธิการ ปลดและโยกย้ายนายทหารกันวันววาย กองทัพบกชอกช้ำทชุดโทรมอย่างมกก ช้างมก โตนได้ผู้บกนภูพระองค์เจ้าบรรเดย์ โหมมเข้าไปอีกเมื่อปราศัยพ่ายแพ้ไปทางฝ่าย รัฐบาลก็มีการจับกุมทหารนับร้อยถูกปลด ถูกย้ายนับพัน ถูกศาลพิเคษตัดสินควักอีก ร่วมร้อย คิดใจผู้บังคับบัญชาระล่ำระล่าย หวาดหวั่นกันไปหมด กองทัพไทยจึงอยู่ใน สภาพล่มทลายแหลกราญ..."¹¹⁸

¹¹⁸ พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า 291.

ในทัศนะของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามเห็นว่ากองทัพของสยามอยู่ในสภาพ ล้าหลัง ดังจะเห็นได้จากสุนทรพจน์ที่กล่าวเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ความตอนหนึ่งว่า "...การทหารใน 150 ปี ที่แล้วมา การทหารกล่าวได้ว่าไม่มีอะไรเลย นอกจากจะมีปืนเล็ก ปืนกลสัก 2-3 กระบอก มีเครื่องบินที่ปราศจากอาวุธทำสายลางทางอากาศอยู่เล็กน้อย เรือรบที่ เก่าทันสมัยอยู่ 4-5 ลำเท่านั้น..."¹¹⁹

เมื่อนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง- กลา โหม ก็ได้กล่าวถึงการปรับปรุงกิจการของกระทรวงกลา โหมตอนหนึ่งว่า

"...เมื่อข้าพเจ้า เป็นประมุขกระทรวงนี้ สิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าจำต้อง อำนวยให้ราชการกระทรวงนี้ได้ดำเนินก้าวไปโดยลัดกำลังความสามารถ สำหรับ เพื่อเนกรบทั้งหลาย ตลอดจนข้าราชการกลา โหม พลเรือนทุกภพ ข้าพเจ้าขอ วิจารณ์ให้ช่วยกันปฏิบัติราชการให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อให้ประเทศชาติที่รักของ เราและกิจการทหารของ เรามีความรุ่งเรืองทัดเทียมอารยประเทศ..."¹²⁰

นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้ปรับปรุงกองทัพออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. การปรับปรุงด้านอาวุธยุทโธปกรณ์
2. การปรับปรุงกำลังคน

1. การปรับปรุงด้านอาวุธยุทโธปกรณ์และการสนับสนุนทางงบประมาณ

หน่วยงานที่จะต้องได้รับการปรับปรุง โดยด่วนคือ กองทัพเรือ ในต้นพ.ศ. 2476 กองทัพเรือมีเรือปืน 6 ลำ เรือพิฆาต 3 ลำ เรือตอร์ปิโด 3 ลำ เรือยามฝั่ง 5 ลำ เรือ ช่วยรบ 7 ลำ เรือทั้งหมดสร้างในรัชกาลที่ 5 เรือที่ใหม่ที่ลุดคือ เรือหลวงสุโขทัย สร้างใน พ.ศ. 2472 ด้วยความล้าสมัยของเรือเหล่านี้คาดว่าอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถ ไปรบกับใครได้หรือ แม้กระทั่งจะใช้ป้องกันตนเอง ดังที่ภยานาวา โทหลวงสินธุสงครามชัย ได้เล่าถึงสภาพกองทัพเรือ ในขณะนั้นว่า "...กองทัพเรือมีเรือที่พอใช้การได้คือเรือปืน 2 ลำ (เรือหลวงรัตนโกสินทร์และ เรือหลวงสุโขทัย) เรือพิฆาต 1 ลำ (เรือหลวงพระร่วง) เรือยามฝั่ง 5 ลำ นอกนั้นเป็นเรือ ที่ผิอายุมากและล้าสมัยทั้งสิ้น..."¹²¹

¹¹⁹ ไทยใหม่, 27 มิถุนายน 2477.

¹²⁰ ไทยเขมรรวมข่าว 7 : 325 (เล่าวันที่ 20 ตุลาคม 2477) (ชาติเล่มนี้ได้โดยผู้เขียน).

¹²¹ อนุสรณ์ในงานรับพระราชทานเพลิงศพ พล.ร.อ.สินธุ์ กมลนาวัน, หน้า 71.

ด้วยความจำเป็นดังกล่าว นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ได้ขอขบประมาณ จากสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 18 ล้านบาท เพื่อปรับปรุงกำลังทางเรือ ดังความตอนหนึ่งดังนี้

"...พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมกล่าวว่า ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกำลังทางเรือ พุทธศักราช 2477 นี้ คือว่าทางกระทรวงกลาโหมได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เหตุการณ์ของโลกในปัจจุบันนี้ และเหตุการณ์ของบ้านเมืองประกอบกับกำลังของกองทัพเรือที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ เห็นว่าประเทศสยามของเราสมควรที่สมควรปรับปรุงกองทัพเรือเสียใหม่ เพื่อให้มีกำลังแข็งแกร่งแก่ฐานะของประเทศสยามเรา ณ บัดนี้...คือว่าบ้านเมืองจะอยู่ได้นั้นมีหลักอยู่ 2 ประการคือ ประการที่ 1 เราคิดจะบำรุงพลเมืองบำรุงฐานะของบ้านเมืองเราให้เจริญรุ่งเรืองไปในประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ในขณะเดียวกันเราก็จำเป็นต้องทำรั้วบ้านของเราขึ้นไว้...ไม่ว่าประเทศใด ๆ ถ้าหากไม่มีกำลังในการป้องกันประเทศบ้านเมืองของตัวเองแล้ว ประเทศนั้นก็ยากที่จะได้บำรุงกิจการอื่น ๆ ในทางเศรษฐกิจ ในทางการศึกษาและอย่างอื่น ๆ ให้เจริญเพียงใดก็ตาม กิจการนั้น ๆ ก็จะดำเนินไปได้เหมือนกัน แต่เราไม่สามารถที่จะส่งเสริมให้กิจการนั้น ๆ แม้ให้ศาลออกไปได้ตามความมุ่งหมายของเรา เราลองพิจารณาประเทศญี่ปุ่นดู ณ บัดนี้ เขาเป็นประเทศที่เจริญ เขาเป็นประเทศที่ทำสินค้าขายเอง ถ้าสมมติว่าประเทศญี่ปุ่น ณ บัดนี้ไม่มีกำลังทหารเพียงพอที่จะสนับสนุนความเจริญทั้งหลายของญี่ปุ่นแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าประเทศญี่ปุ่นจะต้องล่มลงในเวลาเร็ววันเช่นญี่ปุ่นจะไม่สามารถส่งสินค้าของตัวเองที่ทำได้เข้าไปขายในประเทศ - ราชของอังกฤษ...ดังนี้ ก็เห็นได้แล้วว่าญี่ปุ่นที่เขาสามารถบำรุงประเทศของเขาให้เจริญใหญ่โตขึ้นมาได้นั้น เขาต้องมีกำลังทหารหนุนอยู่ ผ่าถูก ๆ เช่นที่ส่งเข้ามาขายในประเทศเรา ท่านจะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับเรือรบหนุนหลังอยู่เสมอ..."¹²²

เมื่อมีการอภิปรายกันพอสมควร แล้วสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณา ร่างพระราชบัญญัตินี้รวดเดียว 3 วาระและประกาศให้เป็นกฎหมายใช้ได้

ระหว่างพ.ศ. 2479-2481 นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้เสนองบประมาณให้กับกองทัพเรือ 100 ล้านบาท¹²³ แต่ฝ่ายทหารเรือขอรับไปเพียง 30 ล้านบาท ขบประมาณที่ติดกองทัพเรือนำไปจัดสร้างเรือประเภทต่าง ๆ ดังนี้

¹²² รส.62/2477, 29 มีนาคม 2477. (ยึดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

¹²³ นิยม ลือรองแห่ง, ทหารเรือกบฏ "แมมฮัดตัน". (กรุงเทพฯ : เรือนแก้ว-การพิมพ์, 2529), หน้า 10.

1. เรือปืนหนัก ระบายขับน้ำ 2200 ตัน จำนวน 2 ลำ ต่อมาจากประเทศญี่ปุ่น
ราคาสำละ 1.5 ล้านบาท คือเรือหลวงธนบุรีและเรือหลวงศรีอยุธยา
2. เรือลู่ลม ระบายขับน้ำ 1400 ตัน จำนวน 2 ลำ ส่งต่อจากประเทศญี่ปุ่น
ราคาสำละ 1.4 ล้านบาท คือเรือหลวงท่าจีน และเรือหลวงแม่กลอง
3. เรือตอร์ปิโดรีใหญ่ ระบายขับน้ำ 470 ตัน จำนวน 9 ลำ ส่งต่อจากประเทศ
อิตาลี ราคาสำละ 1.1 ล้านบาท คือเรือหลวงตราด เรือหลวงชลบุรี เรือฉันทบุรี เรือหลวง
ระยอง เรือหลวงชุมพร เรือหลวงสงขลา เรือหลวงสุราษฎร์ เรือหลวงปัตตานี เรือหลวงภูเก็ต
4. เรือตอร์ปิโดรีเล็ก ระบายขับน้ำ 350 ตัน จำนวน 3 ลำ ต่อจากประเทศญี่ปุ่น
คือเรือหลวงคลองใหญ่ เรือหลวงกันตัง และเรือหลวงมัจฉานุ
5. เรือดำน้ำ 4 ลำ ต่อจากประเทศญี่ปุ่น คือ เรือหลวงสินสมุทร เรือหลวงวิรุฬ
เรือหลวงพลายชุมพล เรือหลวงมัจฉานุ (นับเป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายที่กองทัพเรือมีเรือ
ดำน้ำใช้)
6. เรือทุ่นระเบิด 2 ลำ คือเรือหลวงบางระจัน และเรือหลวงหมองลำห่อ
7. เรือลำเลียง 2 ลำ คือ เรือหลวงลิซัง และเรือหลวงพงษ์¹²⁴

การปรับปรุงทั้งด้านกำลังรบและสนับสนุนงบประมาณให้กับกองทัพเรืออย่างมาก
เช่นนี้ไม่เคยปรากฏมาก่อน แม้แต่การปรับปรุงกองทัพในสมัยของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช
ก็ไม่ได้ให้การสนับสนุนกองทัพเรือโดยกล่าวว่า การบำรุงกองทัพเรือเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ
เป็นการไม่เหมาะสมกับประเทศที่มีขนาดเล็กเช่นสยาม งบประมาณที่จะใช้ไปบำรุงกองทัพเรือจึงถูก
นำไปบำรุงกองทัพอากาศแทน ดังนั้นการปรับปรุงกองทัพเรืออย่างขนานใหญ่ ในครั้งนี้น่าจะมีผล
ทำให้นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้รับความนิยมนจากทหารเรือทั้งหลาย

กองทัพอากาศ ได้มีการสั่งซื้อเครื่องบินเข้ามา เป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ในการ
ป้องกันประเทศ ความหวาดกลัวภัยทางอากาศได้เริ่มมีตั้งแต่ พ.ศ. 2473 ดังจะเห็นได้จาก
ข้อเขียนของนายพันเอกพระยาตรีสิริสงครามเรื่อง "ภัยทางอากาศ" ความตอนหนึ่งว่า

¹²⁴ เรื่อง เดียวกัน, หน้า เดียวกัน.

"ภัยทางอากาศเป็นภัยสำหรับประชาชนที่หนา ไม่เลือกเพศ วัยใด จะอยู่ใกล้หรือห่างไกลจาก
พรมแดนซึ่งติดต่อกับประเทศที่เป็นศัตรูสักเพียงใดก็ตาม อาจจะประสพภัยนี้ได้เช่นกัน¹²⁵
ความน่ากลัวของภัยทางอากาศ คุ้มภัยด้วยบทความของนายพันเอกพระ เริงรุกปัจจามิตร เรื่อง
"ลลระทรมย์ซื้อเครื่องป้องกันไอพิษให้ประชาชน" ความว่า "...ภัยที่น่ากลัวคือภัยทางอากาศ
ที่อาจจะเกิดจากกระสุนปืน ลูกกระพืด และไอพิษ และเมื่อเร็ว ๆ นี้มีข่าวว่าเยอรมันพบไอพิษ
ที่ย่นเครื่องบินราว 10 เครื่อง ก็จะสามารถทำลายคนได้ถึง 1 ล้าน 5 แสนคน และบรรดา
ไอพิษที่ไอขณะนี้ร้ายแรงกว่าไอพิษที่ไอในมหาสงครามโลกเสียอีก..."¹²⁶ ด้วยความสำคัญของ
กำลังทางอากาศ 27 มีนาคม พ.ศ. 2473 นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้ยกฐานะของ
กรมอากาศยานขึ้นเป็นกองทัพอากาศ ขยายสนามบินดอนเมืองให้สามารถรับเครื่องบินแบบใหม่
สร้างถนนติดต่อระหว่างพระนครและดอนเมือง เพื่อสะดวกแก่การคมนาคม สัตบุ้งบินรบ และมีกร
จัดกองบินน้อยขึ้นอีกหลายจังหวัด ตลอดคนสร้างโรงงานซ่อมเครื่องบินและประกอบลูกกระพืดขึ้น
เอง¹²⁷

กองทัพอากาศได้มีการเพิ่มเติมและขยายโรงงานสรรพาวุธ ให้สามารถสร้างอาวุธ
ปืนเล็ก ปืนกล และกระสุนขึ้นใช้เอง รวมทั้งสั่งซื้ออาวุธจากเยอรมนี สวีเดนและอิตาลี¹²⁸
นอกจากนี้ก็ได้ซื้อปืนโพพอร์ทขนาด 75 มิลลิเมตรจำนวน 90 กระบอกและปืนกล Vickers
Armstrong ดัตช์ขนาด 6 ตันจำนวน 12 คัน¹²⁹

นอกจากการสั่งซื้ออาวุธในแต่ละปีแล้ว ทางกระทรวงกลาโหมก็อาจจะของบ
ประมาณพิเศษเพื่อสั่งซื้ออาวุธและอุปกรณ์อื่น ๆ ตามความจำเป็น ดังจะเห็นได้จากจดหมาย

¹²⁵ พ.อ.พระยาตรีสิริสงคราม, "ภัยทางอากาศ", พุทธโฆษา 38 : 8 (1 พฤษภาคม 2473), หน้า 801.

¹²⁶ พ.อ.พระ เริงรุกปัจจามิตร, "ลลระทรมย์ซื้อเครื่องป้องกันไอพิษให้ประชาชน", ไทย เขมรรวมข่าว 7 : 332 (วันเสาร์ที่ 8 ธันวาคม 2477), หน้า 18.

¹²⁷ อ.พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม เล่ม 1, หน้า 249.

¹²⁸ พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า 343-344.

¹²⁹ F.O. 371/21052 The Political Situation in Siam.

ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2481 เพื่อขอตั้งงบประมาณพิเศษสำหรับซ่อมอาวุธและเครื่องบินเป็นจำนวนเงิน 13,500,000 บาท¹³⁰ และในปีเดียวกันนี้ก็ได้ออกตั้งงบประมาณพิเศษเพื่อซื้ออาวุธอีก 6,000,000 บาท เพื่อซื้อปืนต่อสู้ รถถัง ปืนใหญ่ ลูกกระเบิด เครื่องจักรทำกระสุน ปืนกล ยานพาหนะอื่น ๆ ฯลฯ¹³¹

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ภายหลังเอกหลวงพิบูลสงครามดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม งบประมาณได้เพิ่มสูงขึ้นมากทีเดียว ดังตารางข้างล่างนี้

พ.ศ.	งบประมาณทั้งหมด (บาท)	กระทรวงกลาโหม (บาท)	%	กระทรวงธรรมการ (บาท)	%
2472-2473	107,102,487.63	17,169,000.00	16.0	3,422,591.08	3.2
2473-2474	96,304,915.16	10,809,737.07	11.2	3,713,816.90	3.9
2474-2475	87,482,122.78	9,175,685.46	10.5	3,531,145.90	4.0
2475-2476	70,232,968.29	13,535,883.47	19.3	3,280,955.89	4.6
2476-2477	73,639,315.07	18,311,925.05	24.8	3,480,032.74	4.7
2477-2478	75,821,788.04	16,758,290.70	22.0	8,139,843.59	10.7
2478-2479	85,075,893.89	22,163,772.98	26.0	9,378,304.21	11.0
2479-2480	98,141,153.18	22,555,936.52	22.9	10,659,677.60	10.8
2480-2481	101,658,533.58	25,978,546.02	25.5	11,568,542.32	11.4

จากงบประมาณข้างบนนี้เราจะเห็นได้ว่างบประมาณของกระทรวงกลาโหม¹³² จะได้มากกว่ากระทรวงธรรมการ แม้จะได้มีความพยายามจะให้ความสำคัญกับกระทรวงธรรมการมากขึ้น เช่นในปี พ.ศ. 2477 กระทรวงธรรมการได้งบประมาณ 10.7 % เพิ่มขึ้นจากพ.ศ. 2476 ที่ได้เพียง 4.7 % แต่กระทรวงกลาโหมได้รับถึง 22.0 % แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการป้องกันประเทศเป็นอันดับหนึ่ง

¹³⁰ กช., (3) สร. 0201.4.1/5 งบประมาณกระทรวงกลาโหม.

¹³¹ เรื่องเดียวกัน.

¹³² พงศิพย์ ไชยสิทธิ์และภานะ ศีทรธรรม, ประมวลรายรับและรายจ่ายของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2435-2517, หน้า 191-204. (คำนวณเป็นเปอร์เซ็นต์โตเม็เซียม).

2. การปรับปรุงกำลังคน หรือการเพิ่มประสิทธิภาพหมายเหตุ

เพื่อให้หมายเหตุ เหล่านี้มีความรอบรู้ทางวิชาการและมีคามล้ำมาถในการปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ดังบทความของนายพลตรีพระยาอาณาพาไพโรทรพ เรื่อง "การคัดเลือกบุคคลบรรจุตำแหน่งผู้บังคับบัญชา" โดยกล่าวถึงนายทหารว่า นายทหารได้ถูกสร้างขึ้นมาอย่างเป็นเลิศก็เพราะนายทหารคือผู้ที่จะไปอบรมพลทหาร¹³³

งานอันดับแรกที่นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้จัดทำก็คือ การฟื้นฟูโรงเรียนเสนาธิการทหารบกขึ้นใหม่ ด้วยตระหนักว่างานเสนาธิการเป็นหัวใจของการบัญชาการ เป็นฝ่ายร่างคำสั่งสำหรับหน่วยทหาร เป็นผู้ช่วยรบ ตลอดจนคอยหล่อเลี้ยงการปฏิบัติงานเพื่อรายงานต่อผู้บังคับบัญชา¹³⁴

นอกจากนั้นก็ได้จัดตั้งโรงเรียนเทคนิคทหารบกขึ้นใน พ.ศ. 2477 โดยเป็นการเอาแบบอย่างมาจากโรงเรียนโปลีเทคนิคของฝรั่งเศส จุดมุ่งหมายสำคัญของโรงเรียนเทคนิคทหารบกก็เพื่อให้เป็นโรงเรียนสำหรับฝึกฝนความชำนาญทางเทคนิควิชาทหารแก่นายทหารปืนใหญ่ ทหารช่าง ทหารช่างแสง ทหารอากาศ และช่างอากาศ¹³⁵

ในพ.ศ. 2478 ได้มีการจัดตั้งกรมยุวชนทหารขึ้น เพื่อให้เป็นกำลังที่ล้ำมาถในอนาคต ดังคำกล่าวของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ตอนหนึ่งว่า "...การที่ข้าพเจ้าตั้งกรมยุวชนทหารขึ้นเพื่ออบรมยุวชนนั้นก็โดยหวังว่า ในยามศึกสงคราม จะได้ให้ยุวชนทหารเหล่านี้เป็นกำลังช่วยป้องกันบ้านเมืองที่รักของพวกเรา และเป็นคนไทยผู้กล้าหาญ ถ้าหากบรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ จะบันดาลให้เป็นไปได้แล้วไซ้ ก็จะได้ทำการอบรมยุวชนไทยเหล่านี้ให้เป็นผู้บังคับหมู่ ผู้บังคับหมวด ผู้บังคับกองร้อย..."¹³⁶

¹³³ พล.ต.พระยาอาณาพาไพโรทรพ, "การคัดเลือกบุคคลบรรจุตำแหน่งผู้บังคับบัญชา", ทหารปืนใหญ่. 1 : 4 (เมษายน 2472), หน้า 926-927.

¹³⁴ เล่าวรัถย์, ตัวตายแต่ชื่อยัง, หน้า 178.

¹³⁵ ศตราภรณ์ ไชยภัณฑ, "การจัดการราชการทหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. (พ.ศ. 2468-2477)", หน้า 326-327.

¹³⁶ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม, "ศตียุวชนทหาร", ยุวชนทหาร 1 : (1 พฤศจิกายน 2481), หน้า 1-4.

กรมอุทยานอาหารบกคัดกำลัง เป็นอัตรากองพล มีกองบังคับการและจัดแบ่งเป็น

- 4 แผนก คือ
1. แผนกอำนวยการฝึกและวิชาการ
  2. แผนกอุทยานอาหารและนายสิบ
  3. แผนกอุทยานอาหารส่วนกลาง
  4. แผนกอุทยานอาหารในต่างจังหวัด

การฝึกอุทยานอาหารได้แบ่งแยกกับการฝึกลูกเสือ นักเรียนในชั้นประถมถึงมัธยมปีที่ 3 ทำการฝึกเป็นลูกเสือ และตั้งแต่มัธยมปีที่ 4 ขึ้นไป เป็นอุทยานอาหาร อุทยานนายสิบ และอุทยานนายทหาร อุทยานทหารแตกต่างจากลูกเสือตรงที่ลูกเสือคืออาวุธไม่ได้ตามกติกาสากล ส่วนการฝึกอุทยานอาหาร เป็นการฝึกอบรมให้รักชาติ สร้างสำนึกให้เป็นมักรบและทำการฝึกเพื่อเป็นนายสิบและนายทหารกองหนุน¹³⁷

การคัดตั้งกรมอุทยานอาหารใน พ.ศ. 2478 มีผู้เข้าใจกันว่า เป็นการเสียนอุทยานอาหารของนาซี เยอรมัน ดังที่นายพันตรี H.W.M. Stewart ผู้ช่วยทูตทหารอังกฤษประจำสยามกล่าวว่า นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ส่งนายพันตรีประยูร ภมรมนตรี ไปศึกษาองค์การของรัฐบาลเผด็จการทหารและนำเอาลัทธินาซีและฟาสซิสต์กลับคืนมา¹³⁸

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงแล้ว การคัดตั้งอุทยานอาหารมิได้เลียนแบบเยอรมนีแต่เพียงประเทศเดียว การฝึกอุทยานเป็นกำลังรบสำรอง เป็นปรากฏการณ์ของโลกในขณะนั้น ทั้งในประเทศอังกฤษ อิตาลี ญี่ปุ่น โปแลนด์รัสเซีย ฯลฯ ในสยามก่อนจะมีการก่อตั้งกรมอุทยานได้มีการเสนอความเห็นทางหนังสือพิมพ์ ไทยใหม่ เรื่อง "นักเรียนกับทหาร" โดยเสนอว่านักเรียนควรที่จะต้องเรียนวิชาทหาร อีกทั้งชี้ให้เห็นว่า ทหารคือเกียรติยศของชาติ สถานการณ์โลกที่ใกล้จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทุกประเทศจำเป็นต้องมีกิจการทหารที่เข้มแข็ง ทุกคนในชาติควรจะต้องฝึกวิชาทหารซึ่งรวมทั้งอุทยานด้วย¹³⁹

¹³⁷ พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า 374-375.

¹³⁸ F.O. 371/21053, The Political Situation in Siam.

¹³⁹ "นักเรียนกับทหาร", ไทยใหม่ (3 มิถุนายน 2477), หน้า 6.

นอกจากบทความดังกล่าวแล้ว ยังมีผู้ใช้นามว่า "คาบสมุทรปาซิฟิก" เล่นบทความเรื่อง "เด็กไทยกับการอบรมเพื่อชาติ" ผู้เขียนได้กล่าวว่า จากกรณีที่ประเทศสิงคโปร์ ตัดนิลยามที่ฝึกให้ลูกเสือไฮอ่าวรุ* ซึ่งเป็นการขัดกับหลักสากล เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวผู้เขียนเสนอให้ลียามฝึกยุวชนแบบ R.O.T.C. (Reserve Officer Training Corp) อย่างที่กระทำอยู่ในสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ โดยให้นักเรียนในระดับมัธยม 5-8 นิสิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองสังกัดกับ R.O.T.C. ส่วนข้าราชการทุกกระทรวงจะต้องสังกัดกองรักษาชาติ (National Guard)¹⁴⁰

การฝึกยุวชนทหารมีความมุ่งหมายสำคัญก็เพื่อกำลังรบสำรองให้ชาติ และให้เป็นกำลังของชาติในอนาคต ดังคำกล่าวของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามใน พ.ศ. 2481 ที่ว่า "ยุวชนทหารจะตั้งรากฐานให้แก่ชาติไทย ก่อให้เกิดลียามใหม่ ลียามใหม่ต้องการวัฒนธรรม เอกราชและความมั่นคง"¹⁴¹

กิจการยุวชนทหารมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับนับตั้งแต่บรรจุเข้าในหลักสูตรการเรียนของนักเรียน จะเห็นได้จากสถิติยุวชนทหารจากกระทรวงกลาโหม ดังนี้ พ.ศ. 2478 มียุวชนทหาร 400 คน พ.ศ. 2480, 3000 คน พ.ศ. 2481 ถึง 10,000 คน¹⁴²

กิจการอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยเพิ่มทุนประสิทธิภาพของทหารคือ การส่งนายทหารไปศึกษาตุงานในต่างประเทศทั้งในทวีปเอเชียและยุโรป เช่น 2 ธันวาคม พ.ศ. 2477 มีรายงานจาก ไทยใหม่ ว่า กระทรวงกลาโหมได้ส่งนายพันเอกพระยาอภัยสงคราม เลขาธิการ เลขาธิการทหารบก นายพันเอกพระบริรักษ์พิบูลย์ทศิก ผู้ช่วยเลขาธิการทหารบกฝ่ายเทคนิค

¹⁴⁰ คาบสมุทรปาซิฟิก, "เด็กไทยกับการอบรมเพื่อชาติ", ไทยใหม่ (15 กรกฎาคม 2477), หน้า 6.

¹⁴¹ ประชาชาติ, 4 พฤศจิกายน 2481.

¹⁴² ประมวณวัน, 9 พฤศจิกายน 2481.

* ตามหลักสากลแล้วลูกเสือถูกฝึกให้ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่อนุญาตให้ถืออาวุธ แต่ระหว่างกบฏบวรเดช ลูกเสือได้มีส่วนช่วยเหลือปราบกบฏ จึงถูกนำมาฝึกใช้อาวุธ เพื่อจะได้ช่วยเหลือกิจการทหาร ซึ่งทำให้ต่างประเทศตัดนิลยาม เพื่อตัดปัญหาดังกล่าวในที่สุดทางกระทรวงกลาโหมให้จัดตั้งยุวชนทหารขึ้น เพื่อฝึกให้เยาวชนรักชาติ มีการฝึกใช้อาวุธเพื่อเป็นกำลังสำรอง.

นายพันโทหลวงวิเชียรสงคราม ผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก นายพันโทหลวงวีระโยธา ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 6 นายร้อยโท หม่อมหลวงยาบ ญฺยชร์ สังกัดกองพัน ป.ต.อ. จะเดินทางไปดูกิจการทหารของอังกฤษในสิงคโปร์ พม่า และอินเดีย¹⁴³ ระหว่าง 13-29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479 คณะนายทหารบก ทหารอากาศ อันประกอบไปด้วย นายพันเอกพระยาอภัยสงคราม นายพันเอกพระคิลปลำลัดร์ศักดิ์ราคม นายพันโทหลวงพรหมโยธี นายพันโทหลวงอริก เทวเดช นายพันตรีหลวงคำรณชิต นายร้อยเอกขุนรณนภากาศ ฯลฯ ไปดูกิจการทหารในฝรั่งเศส¹⁴⁴ เป็นต้น

ย. การเผยแพร่แนวความคิดชาตินิยม-ทหารนิยมในหมู่ประชาชน

การเผยแพร่แนวความคิดชาตินิยม-ทหารนิยมในหมู่ประชาชนนั้นมีมูลเหตุเนื่องจาก

1. ทหารต้องการฟื้นฟูเกียรติศักดิ์และความภาคภูมิใจของตนกลับคืนมา และต้องการให้ราษฎรตระหนักคุณประโยชน์ ความสำคัญ ความจำเป็นของทหารที่มีชาติ เอกราชย์ของประเทศและความมั่งคั่งของราษฎรภายในชาติ เนื่องมาจากก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เกิดข้อถกเถียงว่าประเทศเล็ก ๆ เช่น สยามสมควรมีกองทัพหรือไม่ ดังจะเห็นได้จากสุนทรพจน์ของนายพันตรีหลวงรณสิทธิชัย เรื่อง "ประโยชน์ของทหาร" ที่แสดงทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 ความตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้าจะพูดถึง เรื่องประโยชน์ของทหารที่นำมาพูดมีโดยปราศนาถึงเหตุที่มีผู้กล่าวช่วยกันถึงทหารก็มานานหนักหนาทั้งในทางสันตนา โศคารมและฉากในหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และข้อที่กล่าวถึงมักจะเป็นเสียงเชิงไปทางการถูกด่า เป็นต้นว่า "สยามเป็นอนุประเทศไม่น่าจะมีกำลังทหารไว้มาก เป็นการเปลืองเงินเปลืองทองโดยใช่เหตุ ทางทหารเป่ทางเสียอย่างเดียวไม่ได้อะไรเลย หากเหมือนหะบวงอื่นไม่ ซึ่งมิรายได้ยึดเหยยอยู่เสมอ ข้ำรายกว่านั้นไม่ใช่แต่เปลืองเปล่า แม้ไว้ก็ไม่ล่ามารบชนะใครได้เพราะไม่มากพอ" ในที่สุดก็มีความเห็นเป็นเชิงแนะนำว่า ควรเลิกทหารหรือลดให้น้อยที่สุด มิเพียงเป็นเกียรติยศ

¹⁴³ ไทยใหม่, 2 ธันวาคม 2477.

¹⁴⁴ นายพันเอกพระยาอภัยสงคราม, "รายงานของเสนาธิการทหารบก", ยุทธโศก

เท่านั้นที่พอแล้ว... เพื่อจะได้เข้าซึ่งถึงการทหารและความจำเป็นของการทหารและ
ประเทศใดที่มองไม่เห็นความจำเป็นของการทหาร ประเทศนั้นก็ย่อมล้มคม เช่น
 จอมทัพ ฮานนิบาล จอมทัพชาวคาร์ธาโก สามารถรบชนะพวกโรมันจนเกือบจะถึงกรุงโรม
 อยู่แล้ว แต่ประธาณย์ชาวคาร์ธาโกฝักใฝ่แต่ในทางค้าขายไม่เห็นความสำคัญในการรบ
 ฝั่งไม่สั่งเสบียงอาหารและกำลังรบ ในที่สุดฮานนิบาลก็แพ้ ความเสียหายก็มาฝั่งประเทศ
 ตันทันที..."¹⁴⁵

ความไม่พอใจ ในเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของทหารที่ถูกดูหมิ่นอีกตอนหนึ่งจะ เห็นได้
 จากสุนทรพจน์ของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามที่กล่าวทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อ 24 มิถุนายน
 พ.ศ. 2477 ดังคำกล่าวตอนหนึ่งว่า

"...อีกประการหนึ่งยังมีคนเข้าใจผิดคิดไปว่า การสกัดกำลังทหาร เปนกองทัพเล็ก ๆ
 นิดเดียวจะไปรบกับใคร เขาก็ต้องแพ้เสมอไป ความคิดนี้ เปนความจริง เปนบ้าง ข้าพเจ้า
 ไม่ปฏิเสธว่ากองทัพใดจะรบไม่แพ้ไม่ว่ากองทัพเล็กหรือใหญ่ เช่นในมหาลสงครามครั้งที่
 แล้วกองทัพเยอรมันซึ่ง เปนมหาอำนาจต้องพ่ายแพ้แก่กองทัพสัมพันธมิตร ปี 1870 กองทัพ
 ฝรั่งเศส เค็ลก็เคยแพ้กองทัพเยอรมัน กองทัพประเทศรัสเซียก็เคยแพ้กองทัพญี่ปุ่น และกอง
 ทหารฝ่ายกบฏก็เคยพ่ายแพ้กองทัพรัฐบาล เมื่อคราวที่แล้ว

การสกัดกองทัพมีความสำคัญที่ว่า เพื่อป้องกันมิให้ประเทศอื่นมารังแกได้ง่าย ๆ เท่านั้น
 และถ้าประเทศใดมารังแกก็ต้องได้รับความเสียหาย เปนเครื่องตอบแทน กองทัพเราจัดขึ้น
 ด้วยความมุ่งหมายสำหรับป้องกันตัวมิให้ประเทศอื่นมาข่มเหงได้ง่าย ฉะนั้นความเข้าใจ
ว่ากองทัพเราไม่มีประโยชน์ควรเลิกความคิดนี้ เสียที..."¹⁴⁶

เหตุดังกล่าวข้างต้นจึงอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ไม่ผลักดันให้นายพันเอกหลวงพิบูล-
 สงครามคิดเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมเพื่อ เป็นการกอบกู้เกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของทหาร
 กลับคืนมา ตั้งแต่พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา ได้มีการตีพิมพ์ในแนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมอยู่แล้ว
 ทหารได้เป็นที่ยอมรับว่า เป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญและการปกครองระบอบใหม่ ด้วยเหตุดังกล่าวจะ
 ทำให้การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามละตัวถวขึ้น

145

นายพันตรีหลวงธวัชสิทธิ์ชัย, "ประโยชน์ของทหาร", ไทยเขมรรวมข่าว
 6 : 278 (เสาร์ที่ 25 พฤศจิกายน 2476), หน้า 3. (คัดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

146

ไทยใหม่, (29 มิถุนายน 2477), (คัดเส้นใต้โดยผู้เขียน)

2. ข่าวนองสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดในไม่ช้านี้ ทำให้ทั้งทางราชการทหารและนักหนังสือพิมพ์ ที่แสดงความคิดเห็นผ่านหนังสือพิมพ์ตระหนักว่าจะต้องเตรียมพร้อมเพื่อป้องกันตนเอง เช่น นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้แสดงความคิดเห็นว่า ทุกประเทศในโลกทั้งประเทศใหญ่และประเทศเล็กต่างก็บำรุงกิจการทหารเพื่อป้องกันประเทศ สยามจะต้องเตรียมป้องกันตัวเอง เช่นเดียวกัน¹⁴⁷ ไทยใหม่ ฉบับ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2477 ก็เสนอความเห็นว่ ข่าวกการล้อมอาวุธของนานาประเทศทำให้ทุกประเทศต่างเตรียมพร้อมเพื่อการสงครามทั้งสิ้น สยามจะต้องบำรุงกิจการทหารด้วยเช่นกัน¹⁴⁸

ด้วยการเล็งเห็นถึงความจำเป็นของกิจการทหารที่มีต่อชาติและเพื่อเป็นการประสานความสามัคคีของชนในชาติ ที่ต่างก็ตระหนักว่ทั้งทหารและพลเรือนต่างก็เป็นเจ้าของชาติร่วมกัน เพราะฉะนั้นหน้าที่การป้องกันเอกราชจึงเป็นของทุก ๆ คน นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้จัดตั้งกรมการศึกษารบำรุงการทหารขึ้น เพื่อให้ประชาชนในชาติได้ซาบซึ้งถึงคุณประโยชน์ของทหาร ปลุกฝังความสามัคคีระหว่างทหารกับประชาชน ยกยวนให้ประชาชนบำรุงการทหาร เพื่อใช้กำลังทหารเป็นผู้ปกป้องชาติไทย คณะกรรมการชุดนี้ประกอบไปด้วย

1. นายพันเอกพระยาสุรารักษ์สุภานุการ เจ้ากรมทหารบก เป็นประธานกรรมการและกรรมการฝ่ายทหารบก
2. นายพันตรีหลวงยอดอาวุธ หัวหน้าแผนกที่ 2 เป็นกรรมการฝ่ายทหารบก
กรมยุทธการทหารบก
3. นายพันตรีหลวงธเนศวรพิชัย มบ.กร.พัน 4 เป็นกรรมการฝ่ายทหารบก
4. นายนาวาตรีหลวงยุทธศาสตร์โกศล ร.น. ...
รอง เลขาธิการทหารเรือ เป็นกรรมการฝ่ายทหารเรือ
5. นายนาวาตรีหลวงเจริญราชานาวา ร.น.
ทำหน้าที่ผบ.กองเรือ เป็นกรรมการฝ่ายทหารเรือ

¹⁴⁷ ไทยเซชมรวมข่าว 7 : 345 (เล่ารัที่ 9 มีนาคม 2477).

¹⁴⁸ ไทยใหม่, 9 ตุลาคม 2477.

6. นายนาวาตรีหลวงนิเทศกลกิจ ร.น. ตันกล ร.ล.
รัตนโกสินทร์ เป็นกรรมการฝ่ายทหารเรือ
7. นายพันโทหลวงกาจสงคราม เลขาธิการกรมอากาศยาน เป็นกรรมการฝ่ายทหารอากาศ
8. นายพันตรีหลวงอริกเทวเดช ผู้อำนวยการกองโรงงาน
อากาศยาน เป็นกรรมการฝ่ายทหารอากาศ¹⁴⁹

การเผยแพร่แนวคิดของทหารชุดนี้ นอกเหนือจากการเผยแพร่แนวคิดในประชาชนนิยมทหารแล้ว ก็ยังมีบทล่อตแทรกเรื่องชาตินิยม และการปกครองระบอบใหม่อีกด้วย

3.5.3 วิธีการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม

1. โดยการแต่งตั้งสุนทรพจน์ทางวิทยุกระจายเสียงและโดยบทความทางหนังสือพิมพ์

กล่าวคือได้มีการแต่งตั้ง สุนทรพจน์ทางวิทยุกระจายเสียงและนำบทสุนทรพจน์นั้นมาตีพิมพ์ซ้ำอีกครั้งในหนังสือพิมพ์ เนื้อหาของสุนทรพจน์ส่วนใหญ่จะชี้แจงให้เห็นผลดีของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความรักชาติ ความสามัคคีภายในของชนภายในชาติ เช่น

สุนทรพจน์ของนายพันเอกหลวงวิบูลสงครามที่แต่งตั้งทางวิทยุเมื่อ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 ความตอนหนึ่งดังนี้

"...ท่านผู้รักชาติและรัฐธรรมนูญทั้งหลาย

ในวันที่ 10 ธันวาคมเป็นวันสำคัญของชาติไทย เราได้ปกครองประเทศที่รักของเราอย่างมั่นคงจนถึงวันนี้บรรลครบรอบ 3 ปี...

อนึ่งการปกครองระบอบใหม่มิได้มีขึ้นสำหรับประเทศเราก่อนประเทศอื่น ประเทศเราได้เปลี่ยนแปลงการปกครองหลังสุดต่อจากมหาอำนาจทั้งหลาย ซึ่งพิจารณาว่าประเทศมหาอำนาจ เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมนี อเมริกา เหล่านี้ใช้การปกครองระบอบใหม่ก่อนเรามากแล้ว ประเทศเหล่านี้มีความเจริญรุ่งเรืองกว่าประเทศสยามเรามากนัก...นับแต่บ้านเมืองเราได้ปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ

¹⁴⁹ ไทยเซชมรวมข่าว 7 : 330 (วันเสาร์ที่ 24 มิถุนายน 2477).

มาครบรอบ 3 ปี บ้านเมืองของเราได้เจริญขึ้นเป็นอันมาก คือการศึกษาขยายตัวขึ้น การบำรุงหัตถกรรม กสิกรรม กำลั้งเร่งรัดดำเนินการ การทหารก็ใกล้จะถึงเป็น กำลั้งอันแท้จริงในการรักษา เบนเอกราชของชาติได้และการอื่น ๆ ก็ได้ก้าวหน้า เป็น ลำดับ..."¹⁵⁰

อีกครั้งหนึ่ง คือ คำปราศรัยของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงกลาโหม แก่ปวงทหารในงานรับพระราชทานธง เมื่อ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2479 ความว่า

"...เพื่อนทหารที่รักทั้งหลาย กำลั้งรบดังปรากฏอยู่ต่อหน้า เราในขณะที่ขอให้ หวัง เข้าใจว่า เราได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรง และ เงินของประชาชนชาวสยามทั้งปวง มีเงิน ค่าภาษีอากร ซึ่งรัฐบาลได้แบ่งให้และเงินบำรุงราชการทหารเป็นต้น ทั้งนี้ยอม เป็น ส่วนหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าประชาชนชาวสยามได้เห็นความจำเป็นที่จะต้อง มี กำลั้งไว้ป้องกันประเทศชาติ เพราะรู้ว่าถ้าประเทศใดปล่อยปละละเลยไม่เห็นความ จำเป็นอันนี้แล้ว ในที่สุดประเทศนั้น ๆ ย่อมถึงซึ่งความล้มลัมฉิบหาย ดังที่ปรากฏมาก- มาย ลุ่มรูปความลำค้ำย เราทหารของชาติซึ่งเป็นรั้วของประเทศ ดำรงอยู่โดยเงินของ ประชาชนผู้รักชาติโดยแท้ ฉะนั้นขอทหารของชาติจงร่วมใจ กันพยายามลุ่ม เล่ม ประชาชนในกิจการทั้งหลายด้วยวิธีการทั้งปวง..."¹⁵¹

นอกจากนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามจะพยายามเผยแพร่แนวความคิด ชาตินิยม-ทหารนิยมแล้ว นายทหารท่านอื่น ๆ ได้ออกมาแสดงความคิดเห็นลุ่มลุ่มอีกหลายท่าน เช่น

นายพันตรีหลวงรณสิทธิพิชัย แสดงลุ่มทรรศนะเรื่อง "กำลั้งศึก" ทงวิทยุ กระจายเสียงเมื่อ 25 กันยายน พ.ศ. 2477 โดยกล่าวว่ำ ไม่มีอำนาจใดที่ยิ่งใหญ่และน่ากลัว เท่าอำนาจทหาร ซึ่งประกอบไปด้วยกำลั้งคน กำลั้งอาวุธและกำลั้งทรัพย์ที่จะหุ่ม เทเข้าต่อลุ่มศัตรู อันอำนาจของทหารใช้อำนวยประโยชน์เพื่อลุ่มคุ้มครองลำค้ำยของตน ลุ่มประเทศเล็ก ๆ ก็ต้องการ กำลั้งทหารเพื่อรักษาความลุ่มบภายในและป้องกันการรุกรานจากต่างประเทศ การที่อำนาจของ

¹⁵⁰ ไทยเขมรรวมช่าว 8 : 837 (เล่ารัที่ 28 กรกฎาคม 2478) (ชัดเลิ่นไต้โดยผู้เขียน).

¹⁵¹ ไทยเขมรรวมช่าว 8 : 414 (เล่ารัที่ 4 กรกฎาคม 2479) (ชัดเลิ่นไต้โดยผู้เขียน).

ทหารจะเข้มแข็งได้ก็ต้องอาศัยกำลังทรัพย์ ซึ่งงบประมาณอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ จะต้องอาศัยการร่วมมือจากประชาชนโดยพร้อมเพรียงกัน จึงจะสามารถรักษาเอกราชไว้ได้¹⁵²

นายพันตรีหลวงยอดอาวุธ แสดงสุนทรพจน์เรื่อง "สงครามกับเศรษฐกิจ" ทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อ 2 มกราคม พ.ศ. 2478 สรุปได้ความว่า ความตกต่ำทางเศรษฐกิจเนื่องมาจากจำนวนพลเมืองในโลกมีมากขึ้น แต่การผลิตสินค้ายังทำได้เท่าเดิม การสงครามจะทำให้ประเทศหนึ่งรายขึ้นอีกประเทศหนึ่งจมนลง ประเทศที่ต้องการสำรวจจะต้องเตรียมกำลังทหารให้เข้มแข็งเพื่อป้องกันการรุกรานจากศัตรูภายนอก หรือใช้คุ้มครองการค้าของตน หรืออาจจะใช้กำลังทหารในการรักษาความเป็นกลางของประเทศ สำหรับประเทศไทย เรามีทหารมากพอที่จะป้องกันประเทศ แต่ยังมีขาดอาวุธอีกมาก จึงเชิญชวนให้ราษฎรช่วยกันบริจาคเงินเพื่อจัดซื้ออาวุธ¹⁵³

นายพันตรีพระประจันปัจฉนิก แสดงปาฐกถา เรื่อง "ยุวชนกับทหาร" เมื่อ 30 พฤศจิกายน และ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2478 ทางวิทยุกระจายเสียง โดยชี้ให้เห็นว่าสงครามโลกครั้งที่ 2 จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และจะมีความร้ายแรง ทุกคนจะต้องเข้าสู่สนามรบ เนื่องจากอาวุธที่ใช้รบกันมีความร้ายแรง ดังนั้นทุกคนจะต้องฝึกการรบเพื่อจะได้ช่วยชาติในกรณีคับขัน การฝึกยุวชนทหารจะเปรียบเสมือนกำลังสำรองของประเทศ การฝึกยุวชนทหารทำทั้งในประเทศญี่ปุ่นและอิตาลี ฯลฯ หลักการสำหรับการอบรมคือให้ยุวชนรักชาติและกำลังทหาร¹⁵⁴

นายพันตรีหลวงกำปนาทแล่นยากร แสดงสุนทรพจน์เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเมืองของชาติ" โดยกล่าวทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478 ความว่า

¹⁵² นายพันตรีหลวงรณลหิทธิชัย, "กำลังศึก", ไทยเขมรรวมเข้า 8 : 329 (เสาร์ที่ 17 พฤศจิกายน 2477), หน้า 3, 5.

¹⁵³ นายพันตรีหลวงยอดอาวุธ, "สงครามกับเศรษฐกิจ", ไทยเขมรรวมเข้า 8 : 390 (เสาร์ที่ 18 มกราคม 2478), หน้า 8-10.

¹⁵⁴ นายพันตรีพระประจันปัจฉนิก, "ยุวชนกับทหาร", ไทยเขมรรวมเข้า 8 : 385 (เสาร์ที่ 14 ธันวาคม 2478), หน้า 19-20.

"...เราทั้งหลายต่างรู้สึกกันถ้วนหน้าแล้วว่า เรา เป็นส่วนหนึ่งของชาติ เรา มีส่วนที่ จะต้องช่วยกันทำนุบำรุง และป้องกันความ เป็นชาติแห่งชาติของเราไว้ ให้อยู่ที่รัฐบาล แห่งเดียวไม่ รัฐบาลมีหน้าที่เพียงแต่บริหารกิจการทั้งปวง เพื่อให้ประเทศชาติ ไปสู่จุดหมาย ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันของเจ้าหน้าที่ชั้นรอง ๆ และพลเมือง ของชาติ ช่วยเหลือประกอบจึงจะดำเนินการไปด้วยดี..."

อนึ่ง ทหารจะปลุกเสียดภาพพลเมืองไม่ได้เลย ทหารคือพล เมืองนั่นเองจะแยกกัน ไม่ออกเลยและเป็นที่มาที่โดยตรงของพล เมืองผู้รักชาติที่จะอดทนในการทหาร ของชาติ ทุกทางที่สามารรถจะทำได้ด้วยกาย วาจา และใจ เพื่อให้กองทัพของชาติแข็งแกร่งดีพอที่จะ ป้องกันศัตรูซึ่งจะมหาทำลายความเป็นไทยของเรา...

สำหรับพลเมืองของสยามก็เป็นที่คาดหวังกันว่า จะช่วยอบรมสั่งสอนบุตรหลานของ เรา ให้รู้จักรักประเทศชาติอย่างจริงใจ แน่นแฟ้น ให้รู้จักความสำคัญของธงชาติ ให้รู้จัก ถึงความจำเป็นของการมีทหาร..."¹⁵⁵

จากเนื้อหาของสุนทรพจน์ที่นำมา เล่าเล่นเหล่านี้ จะเห็นว่านายทหารผู้มา แล่งปาฐกถาจะมุ่งปลูกฝังแนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมไปในหมู่ประชาชนในชาติ การเร่งรัด ให้ ราษฎรบำรุงกิจการทหารซึ่งจะเท่า กับการบำรุงชาติ สร้างสำนึกของคนในชาติ อำนาจของทหาร เป็นที่มาของอำนาจทาง เศรษฐกิจและอื่น ๆ ในขณะที่เดียวกันก็ได้แสดงให้เห็นถึงผลดีของการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วย เป็นต้น

ในขณะที่มีการใช้วิทยุกระจายเสียงนอกจากจะใช้ปลูกใจให้ราษฎร รัก ชาติและการทหารแล้ว รัฐบาลยังได้วิทยุกระจายเสียงเพื่อชี้แจง เรื่องอื่น ๆ เช่น การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ดังจะเห็นได้จากสถิติการพูดกระจายเสียงของสถานีวิทยุ กรมโฆษณาการดังนี้

เรื่อง	จำนวนเรื่อง/ปี. ค.					รวม
	2476	2477	2478	2479	2482	
การเมือง - การปกครอง	7	18	21	29	29	114
การทหาร	5	13	14	13	38	83
เศรษฐกิจ	22	6	99	18	39	94
การศึกษา	13	11	29	25	12	90

156

¹⁵⁵ นายพันตรีหลวง กัมปนาทแล่นยากร, "ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพล เมือง", ไทยเขมรรวมข่าว 8 : 396 (เสาร์ที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478), หน้า 12-16 (ขีดเส้นใต้ โดยผู้เขียน).

¹⁵⁶ สุวิมล พลจันทร์, "กรมโฆษณา การกับอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ (พ.ศ. 2476-2487)", หน้า 44

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่าอั้งไถ้จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2
เท่าใด ปริมาณการประฆ่าสังหารเกี่ยวกับทหารอั้ง เริ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2482
เพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าของพ.ศ. 2479

2. การเผยแพร่โดยสื่อภาพยนตร์

ภาพยนตร์นับว่าเป็นสื่อที่เผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมได้ดีเพราะ
เข้าใจได้ง่าย เนื่องจากมีทั้งภาพและเสียงเพื่อประกอบความเข้าใจ ดังที่ปรากฏในรายงานการ
ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2477 ว่า "กระทรวงกลาโหมได้ขอให้สำนัก
โฆษณา การช่วยทำภาพยนตร์ เพื่อโฆษณาให้ราษฎรนิยมการทหาร"¹⁵⁷ ในที่สุดทางสำนักโฆษณา
ได้ร่วมมือกับกระทรวงกลาโหมผลิตสร้างภาพยนตร์เรื่อง "เลือดทหารไทย" เพื่อปลุกใจให้ประชาชน
รักชาติและนิยมการทหาร ดังที่ ไทยใหม่ ฉบับ 1 กันยายน พ.ศ. 2477 ได้ตีพิมพ์บทสัมภาษณ์ของ
นายพันตรีหลวงสำราญประพันธ์ ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยกล่าวว่า
การสร้างภาพยนตร์เรื่องนี้เพื่อแสดงแสนยานุภาพของกองทัพและกองทัพเรือสยามเป็นการส่งเสริม
ให้ประชาชนเลื่อมใสในการทหารซึ่งเป็นของจำเป็นสำหรับชาติ เงินรายได้เมื่อหักต้นทุนคืนสำนัก
โฆษณาการแล้ว จะให้ทหารบก 1 ส่วน ให้ทหารเรือ 1 ส่วน¹⁵⁸

"เลือดทหารไทย" มีเนื้อเรื่องโดยย่อคือ ภายหลังจากการประลองยุทธ
ใหญ่ทางทะเล เรือรบหลวงสุโขทัยเดินทางกลับกรุงเทพมหานคร คืนรุ่งขึ้นได้มีงานรื่นเริงเต้นรำ
บนเรือรบหลวงสุโขทัย ผู้ที่ได้รับเชิญเป็นนายทหารบก ทหารเรือและแขกอื่น ๆ เช่น นายพันตรีหลวง
กฤษณะสงคราม นางสาวพาดิ นรกุล น้องสาวนายเรือเอกปรีชา นรกุล ทั้งสองคนนี้เป็นบุตรของ
นายพลโทพระยานรกุล ส้มชิกสภาป้องกันพระราชอาณาจักร เป็นต้น ในระหว่างนั้นการเมือง
ระหว่างประเทศตะวันออกกำลังคับขัน นายพลโทพระยานรกุล ส้มชิกสภาป้องกันพระราชอาณาจักร
ได้รับมอบหมายให้ร่างแผนป้องกันประเทศคาบสมุทร

¹⁵⁷ กขช., (3) สร. 0201.53/9 สำนักโฆษณาการทำภาพยนตร์เพื่อโฆษณาให้ราษฎร
รักการทหาร.

¹⁵⁸ ไทยใหม่, 1 กันยายน 2477.

ในที่สุดสงครามโลกก็ได้เกิดขึ้นล่กาป้องกันพระราชาอาณาจักรรับร่าง
แผนการที่นายพลโทพระยานุกุลเป็นผู้ร่างข่าว เรื่องมีล่วงรู้ไปยังจารบุรุษซึ่งล่สามารถขโมยร่างล่าเนา
ป้องกันพระราชาอาณาจักรไปได้ รัฐบาลล่ยามประกาศสงคราม ทัดขอให้นายพันตรีหลวงกฤษณะ-
สงครามซึ่ง เป็นคนรักไปสงครามเพื่อ ข่าติ คำล่มา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ทางด้านตำรวจ
สันติบาล ล่สามารถจับจารบุรุษพร้อมด้วยเอกสารที่ถูขโมยไปกลับคืนมาได้ สงครามได้เกิดขึ้น
กองทัพเรือล่ยามได้ทำลายเรือข้าศึกแตกตึกนาค ทางด้านกองทัพบก กองทัพที่มีชื่อเสียงที่สุดของล่ยาม
ภายใต้การนำของนายพันตรีหลวงกฤษณะสงคราม ได้ต่อสู้กับข้าศึกและ ล่มาถืดที่มั่นของข้าศึกได้
สงครามได้จบลงด้วยชัยชนะของ กองทัพบก กองทัพเรือล่ยาม เมื่อกองทัพกลับในพระนครก็ได้รับ
การต้อนรับจากชาวไทยอย่างนำปลาบปลื้ม¹⁵⁹

จากเนื้อ เรื่องย่อของภาพยนตร์เรื่องนี้ จะ เห็นได้ว่า เป็นกา ปลูกใจให้
ประชาชนรักข่าติเห็นประโยชน์ของทหาร ขณะเดียวกันกองทัพก็ต้องกาให้ประชาชนตระหนักว่า
ประเทศล่ยามไม่อาจจะหลีกเลี่ยงจากสงครามโลกครั้งใหม่ได้ ทนทางที่ล่ป้องกันประเทศเอาไว้
ได้ก็คือประชาชนจะต้องช่วยกันบำรุงการทหารของข่าติให้มีความพร้อมต้านอาวุธ บุรณภักดิ์ เพื่อจะ
ได้ร่างความเป็นเอกราชของข่าติ

ภาพยนตร์เรื่องนี้ออกฉายเป็นครั้งแรกในเดือน เมษายน พ.ศ. 2478
และได้รับความสนใจจากราชฎร เข้าชมเป็นส่วนวนมาก นอกคา คณะจัดล่้า ภาพยนตร์ออกฉาย
แล้ว ทางกระทรวงกลา โหมยังได้นำภาพยนตร์จากร่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการทหารออกฉายเพื่อ
ปลูกใจให้ทหารและประชาชนรักข่าติและกิจการทหาร เช่น การจัดฉายภาพยนตร์ เรื่อง
"รักข่าติอิงชีพ" ของกรมเล่านาริการทหารเรือ เป็นต้น¹⁶⁰

3. การล่่งทหารออกช่วย เหลือประชาชนในทันต่าง ๆ

แต่เดิมในการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทหารคือทหารผู้พิทักษ์
พระมหากษัตริย์และราชบัลลังก์ แต่ในการปกครองระบอบใหม่ทหารได้ประกาศตัวอย่างชัดเจนว่า

¹⁵⁹ ไทยใหม่, 23 มีนาคม 2477.

¹⁶⁰ กจช., (3) ล่ร.0201.53/9 สำนักโฆษณาการท่าภาพยนตร์เพื่อโฆษณาให้
ราชฎรรักการทหาร.

ทหารคือทหารของชาติ ทหารของประชาชน ทหารคือผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ เช่น กรณีการนำกำลังเข้ายึดอำนาจเมื่อ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 จนสามารถเปิดสภาได้ในที่สุด หรือกรณีการปราบกบฏบวรเดช เป็นต้น¹⁶¹ ด้วยเหตุที่ทุกคนเป็นเจ้าของชาติร่วมกัน ทหารไม่ว่าจะแยกไปจากประชาชนได้ นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้สร้างภาพลักษณ์ของทหารให้เป็นที่ประทับใจแก่ประชาชนว่า ทหารคือรั้วป้องกันประเทศ เมื่อรั้วมีความแข็งแรงประชาชนภายในชาติก็จะปลอดภัยกับประโยชน์ของทหารนอกเหนือจากจะช่วยป้องกันประเทศในยามสงครามแล้ว ในยามปกติแล้ว ทหารก็เป็นมิตรกับประชาชนพร้อมที่จะช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น ไทยใหม่ ฉบับ 11 กันยายน พ.ศ. 2477 เล่นอย่างว่ามณฑลทหารบกที่ 2 จังหวัดปราจีนบุรี ได้นำทหารออกไปช่วยเหลือราษฎร โดยทหารที่ออกไปนี้จะไปช่วยอบรม สอนความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ การกลั่นนม และสอนหนังสือ โครงการนี้ก็ได้ปฏิบัติในมณฑลทหารบกจะเข็ญตรา เป็นผลสำเร็จแล้ว และจะได้นำไปปฏิบัติตามมณฑลทหารบกและจังหวัดทหารบกทั่วพระราชอาณาจักร¹⁶²

นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมยังได้เน้นอีกว่า ทหารที่ดีจะต้องเป็นที่พึ่งให้กับประชาชน ไม่รังแกประชาชน จะต้องมีความสุจริต จรรยา มารยาทอันดี หากมีการล่อลวงพบว่าทหารรังแกประชาชนด้วยประการใด ๆ ก็ดี ให้ผู้บังคับบัญชาจัดการลงโทษทหารคนนั้นอย่างหนัก เพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ทหารทั้งหลาย มิให้กระทำผิดเช่นนี้¹⁶³

นอกจากนี้ นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้กล่าวว่า ทหารไม่ว่าจะแยกออกไปจากประชาชนได้ ผลประโยชน์ของประชาชนคือผลประโยชน์ทหารด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้มีการเปิดโรงงานฝ้ายสยาม ณ บริเวณกรมอากรโรงคัทหารบก บางซื่อ เมื่อ 9 กันยายน พ.ศ. 2478¹⁶⁴ และเมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2479 ได้วางรากฐานตึกโรงงานกระดาษที่จังหวัด

¹⁶¹ ดูเชิงอรรถที่ 78, 79 บทที่ 3.

¹⁶² ไทยใหม่, 11 กันยายน 2477.

¹⁶³ ไทยเขมรรวมข่าว 7 : 345 (เสาร์ที่ 9 มีนาคม 2477).

¹⁶⁴ ไทยใหม่, 12 กันยายน 2478.

กาญจนบุรี เนื่องจากในแต่ละปีต้องส่งกระดาษจำนวนมากจากต่างประเทศแต่ก็ยังไม่พอใช้ โรงงานทำกระดาษนี้ได้มีการเปิดให้ประชาชนทั่วไปซื้อหุ้นส่วนเพื่อดำเนินการร่วมกัน¹⁶⁵

สยามรัฐ วิทยารายสัปดาห์ ฉบับวันเสาร์ที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2479 ได้ รายงานข่าวว่า ผู้ที่รับราชการทหาร นอกจากจะได้รับการฝึกวิชาทหารแล้วยังได้รับการฝึกให้เป็นพ่อค้า ทำสวน ทำมา และฝึกวิชาช่าง¹⁶⁶ ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับทหารเหล่านี้เมื่อปลดประจำการไปแล้ว เพื่อเป็นการขจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชาชนในชาติ ทางกระทรวงกลาโหมโดยความร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงธรรมการ จะได้ให้ทหารออกไปสอนหนังสือในระดับการศึกษาผู้ใหญ่¹⁶⁷

การส่งทหารไปช่วยเหลือราษฎรในถิ่นต่าง ๆ ถือได้ว่าเป็นการโน้มน้าวจิตใจราษฎรให้ชื่นชมในกิจกรรมของทหาร เห็นคุณค่าประโยชน์ของทหารทั้งในยามสงบและช่วยป้องกันประเทศในยามสงคราม

4. การแสดง แล่นยานพาหนะทางทหาร

การแสดง แล่นยานพาหนะทางทหารของกระทรวงกลาโหม มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจในกำลังของกองทัพว่าจะสามารถป้องกันภรรครานจากศัตรูภายนอก หรือในกรณีที่มีผู้รุกรานก็จะต้องได้รับการติดต่อจากทหารกลับคืนไป¹⁶⁸ ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478 ได้มีพิธีเฉลิมเครื่องบินใหม่ที่กรมอากาศยาน ดอนเมือง ในงานนี้มีผู้ไปร่วมงานถึง 3 หมื่นคน เพื่อจะได้ดูเครื่องบินแบบใหม่ที่จะใช้ในการป้องกันประเทศ¹⁶⁹ สยามนิกร ฉบับ 23 มีนาคม พ.ศ. 2479 ได้รายงานว่ ในพ.ศ. 2480 ทางกระทรวงกลาโหม จะจัดให้มีการซ้อมป้องกันการโจมตีทาง เครื่องบินและมีการซ้อมรบทาง เรืออีกด้วย¹⁷⁰ การแสดง

¹⁶⁵ พุทธโศก 5 : 2 (10 พฤศจิกายน 2479), หน้า 2-9.

¹⁶⁶ สยามรัฐ 1 : 46 (เสาร์ที่ 17 ตุลาคม 2479).

¹⁶⁷ ประสมวณวัน, 4 พฤศจิกายน 2481.

¹⁶⁸ ไทยใหม่, 9 ตุลาคม 2477.

¹⁶⁹ สยามรัฐ 4 : 14 (เสาร์ที่ 7 มีนาคม 2478).

¹⁷⁰ สยามนิกร, 23 มีนาคม 2479.

แล่นยานพาหนะทางทหารและทางอาวุธ มีวัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งเพื่อให้ต่างประเทศ
เกรงขาม ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
ที่กล่าวแก่ยูเอ็นทหารเมื่อ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481 ความตอนหนึ่งว่า "ทหารบกจำนวน 1
ล้านนี้ เป็นเสมือนการค้าประกันในอนาคตว่าจะไม่มีใครกล้ามารังแก ยามอย่างในอดีตอีก"¹⁷¹

5. การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบอื่น ๆ

การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับชาตินิยม-ทหารนิยม นอกจากจะเป็นการ
ปลุกฝังให้ราษฎรรักชาติและการทหารแล้ว ก็ยัง เป็นการขอความร่วมมือให้ราษฎรบริจาคเงินเพื่อ
ซื้ออาวุธ เนื่องจากงบประมาณที่ได้ในแต่ละปีนั้น ไม่เพียงพอ ดังจดหมายเหตุกระทรวงกลาโหม
ถึงนายกรัฐมนตรีเมื่อ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2478 กล่าวโดยสรุปก็คือว่า ทหารเห็นแล้วว่าในอนาคต
อันใกล้สงครามจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้นทหารจึงมีความต้องการอาวุธที่ทันสมัย ในสภาพ
ปัจจุบันนี้กองทัพขาดแคลนอาวุธ การจะใช้งบประมาณทั้งหมดของประเทศเพื่อการป้องกันประเทศ
ก็ไม่เป็นการสมควร จึงดำริจะสร้างแลตมป้อออกจำหน่ายเพื่อหารายได้จากการขายแลตมป้อมา
บำรุงกองทัพทางหนึ่ง¹⁷²

การประชาสัมพันธ์อีกแบบหนึ่ง คือการคัดแข่งขันฟุตบอลเพื่อบำรุงการ
ทหาร ไทยใหม่ ฉบับ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2477 รายงานว่า การแข่งขันระหว่างสโมสรอัลลีลัมกับ
กับสมาคมเบญจรมหิดร ณ โรงเรียนสวนกุหลาบ เมื่อ 7 ตุลาคมนั้น มีคนเข้าไปดูมากมายน่าประหลาด
ไม่เคยปรากฏมาก่อน การที่มีผู้ชมจำนวนมากด้วยทุกคนตระหนักว่าค่าเข้าชมมีน้อย เงินที่จะไปบำรุง
กำลังทางอากาศทางหนึ่งนั้นเอง¹⁷³ นอกจากนี้การแข่งขันฟุตบอลจุฬาลงกรณ์-ธรรมศาสตร์ ณ โรงเรียน
สวนกุหลาบวิทยาลัยที่จะมีขึ้นในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 ก็เพื่อเก็บเงินบำรุงกองทัพเช่นกัน¹⁷⁴

¹⁷¹ ประชาชาติ, 10 พฤศจิกายน 2481.

¹⁷² กชย., (2) สร.0201.4/13 กระทรวงกลาโหมสร้างแลตมป้อเพื่อเก็บเงินบำรุง
กองทัพ.

¹⁷³ ไทยใหม่, 9 ตุลาคม 2477.

¹⁷⁴ สยามนิกร, 9 พฤศจิกายน 2480.

นอกจากนั้นกระทรวงกลาโหม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามได้มีหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2477 โดยให้กระทรวงธรรมการให้ความร่วมมือกับกระทรวงกลาโหมในการอบรมยุวชนเพื่อให้รักการทหาร รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ทางทหารจะให้หน่วยรบพร้อมด้วยแถวออกเดินไปตามถนนสายต่าง ๆ เพื่อปลูกใจประจำชนและยุวชน¹⁷⁵ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมยังได้มีคำสั่งไปยังผู้บังคับบัญชา กรมทหารต่าง ๆ เพื่อให้เตรียมกำลัง วัฒนธรรมหนึ่งกองพันรวมทั้งนักเรียนนายร้อยทหารบก ผลัดเปลี่ยนกันไปตามถนนสายต่าง ๆ และแวะเยี่ยมโรงเรียนต่าง ๆ พร้อมกับมีหนังสือปลูกใจไปแจกจ่ายด้วยเพื่อปลูกใจให้ยุวชนรักชาติ และการทหาร¹⁷⁶

การประจำสัมพันธ์อีกรูปแบบหนึ่งคือการสวดพิมพ์โปสเตอร์ปลูกใจแบบต่าง ๆ โดยโปสเตอร์จะแสดงถึงภัยทางอากาศ ภัยของก๊าซพิษ และความร้ายแรงของอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหม่ ฯลฯ นำออกไปติดประกาศตามสถานที่สำคัญ ๆ เพื่อให้ประจำชนเห็นภัยของการมีอาวุธที่ล้ำสมัยและเชิญชวนให้ประจำชนบริจาคเงินเพื่อซื้ออาวุธให้กับกองทัพ¹⁷⁷ การประจำสัมพันธ์คล้ายกันนี้ คือการสวดแสดงพุทธพิธีของทหาร โดยแสดงให้เห็นการรบระหว่างฝ่ายที่มีอาวุธที่ทันสมัย-ล้ำสมัย กล่าวคือ ถึงแม้ว่าประเทศสยามเป็นประเทศเล็ก ถ้ามีอาวุธทันสมัยไว้พร้อมบริบูรณ์แล้ว ประเทศใหญ่ก็ไม่กล้าที่จะมารังแก เอกราชของสยามขึ้นอยู่กับกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศที่มีอาวุธที่ทันสมัย¹⁷⁸

การเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมของกระทรวงกลาโหม จัดทำในหลายรูปแบบและได้แพร่หลายไปยังชนเกือบจะทุกกลุ่มในสังคม ทั้งประจำชน ทหาร ตำรวจ ยุวชน ฯลฯ ทำให้ทุกฝ่ายตระหนักว่าความรักชาติ หน้าที่ป้องกันชาติ เป็นของทุกคนทุกคนในชาติ เพราะทุกคนเป็นเจ้าของชาติร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันก็เล็งเห็นว่าทหารมีความสำคัญ มีประโยชน์ต่อชาติ

¹⁷⁵ ไทยใหม่, 8 พฤศจิกายน 2477.

¹⁷⁶ ไทยใหม่, 14 พฤศจิกายน 2477.

¹⁷⁷ ไทยใหม่, 3 พฤษภาคม 2478.

¹⁷⁸ ไทยใหม่, 5 พฤษภาคม 2478.

ทั้งในยามสงบและในยามสงคราม ด้วยเหตุดังกล่าวว่า การบำรุงกิจการทหารคือการช่วยชาติทางหนึ่ง
ดังคำขวัญของกระทรวงกลาโหมที่ว่า "ประเทศเป็นบ้านทหารเป็นรั้ว"

3.5.4 ปฏิกิริยาต่อการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม

ก. ภายในประเทศ

1. ลัทธิชาตินิยมผู้แทนราษฎร เพื่อประกอบความเข้าใจถึงปฏิกิริยาของ
ลัทธิชาตินิยมผู้แทนราษฎรต่อการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม จะขอยกตัวอย่างรายงานการ
ประชุมลัทธิชาตินิยมผู้แทนราษฎร ในคราวที่จัดการระหว่างพระราชาธิบดีอยู่ดีปาดังกรัง เรือ พ.ศ. 2477 และ
ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีพุทธศักราช 2480 มาประกอบการพิจารณา

- การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปาดังกรัง เรือ จำนวน 18 ล้านบาท¹⁷⁹

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี เสนอความคิด
เห็นว่าตนเองไม่ขัดข้องที่จะรับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่เห็นควรที่จะบำรุงเศรษฐกิจ การ-
ศึกษาพร้อมกับบำรุงกำลังทหาร

นายทองอยู่ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดธนบุรี ได้เห็นว่าควรที่จะรับร่าง
พระราชบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจากกลายมาเป็นประเทศเล็ก จะต้องป้องกันตนเอง กำลังทหารเปรียบได้
กับรั้วป้องกันประเทศ ในเวลานี้เอกราชและอิสรภาพของชาติเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด หากสูญเสียอิสร-
ภาพก็ย่อมสูญเสียอิสรภาพทางเศรษฐกิจและการศึกษาไปด้วย

นายเชียน กาญจนพันธุ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ เห็นว่า
ควรที่จะรับหลักการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพราะรัฐบาลเป็นผู้รักษาเอกราชตามรัฐธรรมนูญ
ถ้าหากเกิดสงครามขึ้นและเราไม่มีอาวุธเพียงพอที่จะต่อสู้ เมื่อเราสูญเสียเอกราช ก็ย่อมจะสูญเสีย
ทางเศรษฐกิจและการศึกษาไปด้วย

พระพิณฉัตรนาคร ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เห็นควรที่จะรับร่าง
หลักการนี้ ในขณะที่เดียวกันควรที่จะบำรุงการศึกษาและเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน

¹⁷⁹ รล.62/2477, 29 มีนาคม 2477.

หลังจากอภิปรายกันไปพอสมควร สภาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติรับรองและพิจารณาผ่านรวดเดียว 3 วาระ โดยเห็นว่ากองทัพเรืออยู่ในสภาพหลังจากรที่จะได้รับการบำรุง อีกทั้งเห็นว่าเอกราชของชาติเป็นสิ่งสำคัญ ประกอบกับพิจารณาเห็นว่ากำลังทหารทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการศึกษา ประการสำคัญคือสถานการณ์โลกในขณะนั้นทุกประเทศต่างก็ระดมอาวุธและเตรียมตัวเพื่อการต่อสู้ที่อาจเกิดขึ้น

- การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีพุทธ ศักราช 2480 งบประมาณของกระทรวงกลาโหม 25,978,546.02 บาท เพิ่มจากงบประมาณ พ.ศ. 2479 จำนวน 3,422,609.50 บาท ทำให้เกิดการตกเพียงเป็นอันมาก เช่น

พระพิณจรรยา ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ได้คัดค้านโดยเห็นว่าไม่ควรจะนำเงินไปซื้ออาวุธ ควรจะนำเงินจำนวนนี้มาบำรุงการกลศึกกรมก่อน

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี เห็นว่าควร จะบำรุงการศึกษา ก่อน เมื่อประชาชนมีการศึกษา แล้วก็เกิดความรักชาติและรู้จักรักษาประเทศเอง ตกอยู่เบื้อง ทองลงยา ผู้แทนราษฎรจังหวัดกาญจนบุรี เห็นด้วยว่า การป้องกันประเทศเป็นสิ่งจำเป็น ขณะเดียวกันเห็นว่าควรจะให้งบประมาณกระทรวงอื่น ๆ เท่ากับ กระทรวงกลาโหม

นายสมิท เจริญรัฐ ผู้แทนราษฎรนครราชสีมาและหลวงนรินทร์-ประสาส์ตรีเวช ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์ เห็นด้วยว่า ควรจะพัฒนากองทัพเพื่อป้องกันประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็ควรจะพัฒนา เศรษฐกิจควบคู่กันไป¹⁸⁰

จากการพิจารณาร่างงบประมาณทั้ง 2 ครั้ง ซ้ำๆ เป็นตัวอย่างนี้ จะเห็นได้ว่าสภาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนใหญ่จะให้การสนับสนุนการพัฒนากองทัพ แต่ก็มีสภาชิก สภาผู้แทนราษฎรบางส่วนพยายามเสนอความเห็นในประเด็นที่ว่า ควรจะบำรุงเศรษฐกิจและการศึกษาไปพร้อม ๆ กับการบำรุงกองทัพ

¹⁸⁰ รล.2/2479, 6 กุมภาพันธ์ 2479.

การอภิปรายถกเถียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณพ.ศ. 2480 ที่ต้องการให้บำรุงเค้เศรษฐกิจและการศึกษาควบคู่ไปกับการบำรุงทางทหาร ในโอกาสวันสงฆ์ภัยปีเก่า 31 มีนาคม พ.ศ. 2479 นายพันเอกหลวงวิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้แสดงสุนทรพจน์ เพื่อชี้แจงกับประชาชน ทหารและยุวชนให้เข้าใจถึงเหตุใดต้องบำรุงการทหารก่อนและได้กล่าววตอนหนึ่งว่า เงินงบประมาณที่ได้ส่วนหนึ่งก็ใช้ไปบำรุงเค้เศรษฐกิจด้วย ความว่า

"... สำหรับการที่รัฐบาลกำหนดเงินไปจ่ายบำรุงการทหารประมาณ 20 % ของรายจ่ายทั้งประเทศนั้น เพราะการทหารไม่ว่าชาติไหน ๆ เขาถือว่า เป็นเรื่องสำคัญ บางชาติใช้ถึง 50 % การทหารสำคัญก็เพราะว่า อำนาจในประเทศ ตัวอย่างเช่น การอุตสาหกรรม เราจำเป็นต้องมีทุนมากมิดจะนั้นอาจจะมีเขาไม่ได้ และทำได้คือตั้งภาษีให้สูง แต่จะทำให้เขานับถือเราได้ต้องมีอำนาจให้เขายำเกรงให้คืออำนาจทหาร มิดจะนั้นจะถูกชาติอื่นขัดขวาง

ในสถานการณ์ของโลกในปัจจุบันนี้ ประเทศต่าง ๆ ก็เตรียมละล้มอาวุธหมด เพราะใครก็ต้องระวังตัว เลือมันดีที่เขี้ยวเล็บ ไม่มีใครกลัวเลือกเพราะทำทาง เพราะฉะนั้นสยามควรเตรียมรบให้พร้อมสรรพ มิดจะนั้นจะรักษาความเป็นกลางไม่ได้ เราต้องเตรียมพร้อมเพื่อรักษาความเป็นกลางและเพื่อรักษาตัว

ในยุโรปเดี๋ยวนี้แบ่งเป็น 2 พวก คือ เยอรมันกับอิตาลีพวกหนึ่ง ฝรั่งเศสกับโซเวียตรัสเซียและอังกฤษพวกหนึ่ง สำหรับอังกฤษไม่ค่อยแน่นัก ฝ่ายเยอรมันมีผู้นับบวกรเข้าไปด้วย

ที่นี้สมมุติว่า 2 พวกนี้เกิดรบกันขึ้นและผู้นับบวกรจะโจมตีฐานทัพอังกฤษที่สิงคโปร์และมลายูให้แตก สยามก็ตกหนักเพราะอย่างไร เลือผู้นับบวกรตกพอที่จะไม่โจมตีสิงคโปร์ก็เดี๋ยว ต้องร่วมมือกับสยามตามได้และอาจบังคับให้สยามร่วมมือด้วย เพื่อตีรุกไปทางมลายู แล้วชาวผู้นับบวกรเป็นอันมากในมลายูก็จะทำการปฏิวัติภายในขึ้น ถ้าสยามประสพสภาวะอย่างนี้แล้ว เราไม่มีกำลังพอจะรักษาความเป็นกลาง เราจะทำอย่างไร โมตรก็เสียและอาจจะเพลี่ยงพล้ำได้ เพราะฉะนั้นรัฐบาลเห็นว่า การบำรุงกำลังรบเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

สำหรับประเทศใกล้เคียงเช่นสยามเรา เขาเตรียมพร้อมกันหมดแล้ว อาทิ สวิตเซอร์แลนด์ เปอร์เซีย อาฟกานิสถาน สยามเราอยู่ริมเขตต้องเตรียมตัวบ้าง

มหาประเทศเห็นว่าการทหารสำคัญ จะทำอะไร ๆ สำเร็จได้ก็มีอำนาจทหารอย่างเดี๋ยว เยอรมันฝึกสัญญาแวร์ซายส์ที่อยู่ดิธรรมได้เพราะอำนาจทหารอย่างเดี๋ยว อิตาลียึดลิเบียได้เพราะอำนาจทหารไม่มีใครกล้าขัด ทหารเข้มแข็งเสียอย่างเดี๋ยว จะทำอะไรก็สำเร็จ การพูดจะสำเร็จได้เพราะมีอำนาจทหารหนุนหลัง...

เงินจำนวนมากที่กระทรวงกลาโหมได้ไปก็ได้ใช้ไปบำรุง เศรษฐกิจไม่น้อย เช่น โรงงานกระดาษ โรงงานทอผ้า ทำไร่ม้า ช่วยกรรมกรไว้กว่าหนึ่งครอบครัว เพราะฉะนั้นผู้ที่จะต้องนึกถึงความดีของกระทรวงกลาโหมด้วย..."¹⁸¹

2. หนังสือพิมพ์ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ ในขณะนั้นจะให้ความสนับสนุนการปกครองระบอบใหม่ เช่น ประชาชาติ ไทยใหม่ ศรีกรุง เป็นต้น นอกจากหนังสือพิมพ์บางฉบับ เช่น ในกลุ่มกรุงเทพฯเดลิเมล์* ที่เป็นพลังของกลุ่มอนุรักษนิยมที่คัดค้านการปกครองระบอบใหม่และการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม เช่น ดาวนคร ฉบับ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 ได้กล่าวว่า หนังสือพิมพ์ของทหาร เช่น ยุทธโศภ ควรจะเล่นนอกรงานวิชาการเกี่ยวกับทหารเท่านั้น ทหารไม่สมควรจะแสดงความคิดเห็นในด้านการเมือง¹⁸²

ประชาชาติ ฉบับ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2478 ได้เล่นนอความคิดเห็นความสนับสนุนรัฐบาลในการปลุกใจให้ประชาชนและยุวชนรักชาติ¹⁸³

ไทยใหม่ ฉบับ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2479 ได้เล่นบทความ "บำรุงการทหารก่อนเพราะเห็นผลทันตา" โดยให้เหตุผลว่าการป้องกันประเทศ เป็นการป้องกันโดยตรง ในขณะที่การบำรุง เศรษฐกิจ การศึกษา เป็นการบำรุงทางอ้อม ในขณะที่ทุกประเทศต่างละลุ่มอาวูรกัน ชาวสยามควรที่จะช่วยบำรุงการทหารเพื่อเป็นการรักษาเอกราชของประเทศ¹⁸⁴

สยามรีวิว ฉบับ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2479 เล่นบทความชื่อ "เงินบำรุงกิจการทหาร" โดยให้เหตุผลว่า เหตุการณ์ของโลกคับขันทำให้สยามต้องบำรุงกิจการทหารก่อนอื่น ทั้งยังได้เล่นแนะนำให้เพิ่มงบประมาณแล้วรับกระทรวงกลาโหมอีกเท่าตัว ควรจะออก

¹⁸¹ สยามนิกร, 2 เมษายน 2480, (ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียน).

¹⁸² ยุทธโศภ, 46 : 9 (10 มิถุนายน 2481).

¹⁸³ ประชาชาติ, 28 พฤศจิกายน 2478.

¹⁸⁴ "บำรุงการทหารก่อนเพราะเห็นผลทันตา", ไทยใหม่, (13 กุมภาพันธ์ 2479), หน้า 1-2.

* หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯเดลิเมล์ และบางกอกเดลิเมล์ มีนายหลุย ศิริวัตรเป็นเจ้าของและบรรณาธิการ การนำเสนอนโยบายของหนังสือพิมพ์กลุ่มนี้จะเป็นไปลักษณะคัดค้านและ ราษฎร ให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนนิยมเจ้า รวมทั้งลงข้อ่าสนับสนุนกบฏบวรเดชอีกด้วย ภายหลังจากกบฏบวรเดช นายหลุย ศิริวัตรถูกจับและถูกจำคุก ฐานให้การสนับสนุนกบฏ หม่อมหลวงฉันทน์ อิศร์ศักดิ์ นักข่าวของกรุงเทพฯเดลิเมล์ ได้แยกตัวออกมาก่อตั้งหนังสือพิมพ์ ดาวนคร โดยเป็นทั้งเจ้าของและบรรณาธิการ นำเสนอนโยบายเป็นไปในลักษณะเดียวกับกรุงเทพฯเดลิเมล์

กฎหมายบังคับให้ผู้ที่มีรายได้เดือนละ 50 บาทขึ้นไปต้องเสียเงินบำรุงทหาร 10 % ในเวลา 1 ปี ผู้ที่ไม่สนับสนุนกิจการทหารจะต้องถูกเนรเทศ¹⁸⁵

สยามรีวิว ฉบับ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 เล่นบทความชื่อ

"ท่านที่หับอยู่จ้งตื่นเกิด" ความตอนหนึ่งว่า

ปี 2480 ผู้ กระทรวงกลาโหมต้องการงบประมาณมาก ก่อนที่ท่านจะคิดว่ากระทรวงกลาโหมเอาเปรียบกระทรวงอื่น ๆ ขอได้โปรดทราบเปิดว่าบัดนี้มีมหาประเทศในยุโรปและอเมริกา กำลังชะมัก เข้มข้นสร้างอาวุธยุทธภัณฑ์กันอย่างขนานใหญ่... ประเทศเยอรมนี นายพลเกอริงกล่าวว่า "เราจะเลิกทำเขม แต่จะทำลูกปืน"... ประเทศฝรั่งเศส ได้เล่นอให้ใช้ทุนในการป้องกันประเทศ 190,000,000,000 ฟรังก์... โยเวียตส์เซีย ได้ใช้เงินทุนในการป้องกันประเทศ (ปี 1937) 20,102,000,000,000 รูเปิลล์ โดยเพิ่มขึ้นถึง 35.3 % ของปีที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า ประเทศของเข เตริยมตัวป้องกันประเทศเป็นจำนวนมาก แต่งบประมาณของประเทศสยามของเราเป็นค่านวนน้อยเกินควรเป็นไหน ๆ¹⁸⁶

ศรีกรุง ฉบับ 2 กันยายน พ.ศ. 2481 เล่นบทความชื่อ "ความรัก

ชาติไทย" โดยเล่นอให้ประชาชนในชาติช่วยกันสละทรัพย์ของตนเอง เพื่อบำรุงกองทัพไทย ซึ่งเปรียบเสมือน "รั้วของชาติไทย"¹⁸⁷

บทความจากหนังสือพิมพ์เหล่านี้ที่ผ่านมา เป็นตัวอย่างพอสั่ง เหยื่อให้ภาพสถานการณ์ในขณะนั้นว่า เกือบทุกฝ่ายทราบว่าการแข่งขันกันสะสมอาวุธของแต่ละประเทศ ตลอดจนการใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อกองทหาร ซึ่ง เป็นที่คาดคะเนกันว่า สงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ประเทศสยามเองก็ควรที่จะเตรียมป้องกันตัวเองและรักษาเอกราชของชาติเอาไว้ให้ได้

3. การสนับสนุนจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ

การบริจาคเงินเพื่อสะสมอาวุธ และ เพื่อบำรุงกิจการของทหารได้เริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อเกิดกฎบรรเดย ทางรัฐบาลได้เชิญชวนให้ประชาชนบริจาคเงินเพื่อกองทหารในการ

¹⁸⁵ "เงินบำรุงกิจการทหาร" สยามรีวิว 2 : 4 (เล่าวันที่ 26 พฤษภาคม 2479), หน้า 5-6.

¹⁸⁶ "ท่านที่หับอยู่จ้งตื่นเกิด", สยามรีวิว 2 : 22 (เล่าวันที่ 1 พฤษภาคม 2488), หน้า 7-8.

¹⁸⁷ บุรณเล่าคร, "ความรักชาติไทย", ศรีกรุง. (2 กันยายน 2481), หน้า 5, 19.

ต่อสู้กับกลุ่มกบฏ เมื่อกบฏบวรเดชสิ้นสุดลง สถานการณ์ในโลกลงเครียดขึ้น ทำให้เงินส่วนนี้ตกเป็นกองทุนเพื่อที่จะสนับสนุนกิจการทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ เช่น ยอดเงินบริจาคเพื่อบำรุงกิจการทหาร ที่ตรวจนับในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2477 มีจำนวนเงินดังนี้

1. เงินบำรุงกองทัพบก	122,921.49 บาท
2. เงินบำรุงกองทัพเรือ	16,681.62 บาท
3. เงินบำรุงกำลังอากาศ	308,983.14 บาท ¹⁸³

ยอดเงินบริจาค ที่ได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ยอดบริจาคครั้งสุดท้ายคือยอดที่ตรวจนับในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2481 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บำรุงกองทัพบก	
ก. ป้องกันอากาศยาน	4,342.39 บาท
ข. สละสลักร่างอาวุธ	394,001.45 บาท
ค. บำรุงการสื่อสาร	5,593.96 บาท
2. บำรุงกองทัพเรือ	76,808.98 บาท
3. บำรุงกำลังทางอากาศ	331,701.74 บาท
4. บำรุงเครื่องป้องกันภัยพิภพ	25,763.33 บาท
5. บำรุงการเผยแพร่กิจการทหาร	651.00 บาท
6. บำรุงยุวชนทหาร	1,492.83 บาท
7. สร้างโรงพยาบาลอนามัยติด	100,266.15 บาท
รวม	912,621.83 บาท ¹⁸⁶

เงินที่ได้รับบริจาคนี้ได้รับมาจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น สยามนิกร ฉบับ 31 มีนาคม พ.ศ. 2479 ได้เสนอชื่อว่า ช่างวูเกิดได้เรียไรเงินส่วนหนึ่งส่งมายังกระทรวงกลาโหมเพื่อบำรุงกองทัพ¹⁹⁰ ไทยใหม่ ฉบับ 3 มีนาคม พ.ศ. 2481 เสนอชื่อว่า

¹⁸⁸ "ยอดเงินบำรุงกำลังทหาร", ไทยเขมรรวมข่าว 5 : 377 (เล่าวันที่ 12 มกราคม 2477), หน้า 26.

¹⁸⁹ สยามนิกร, 17 กรกฎาคม 2481.

¹⁹⁰ สยามนิกร, 31 มีนาคม 2479.

สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า โปรดเกล้าฯส่งเงินจำนวน 200,000 บาทซึ่งเป็นของสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ประทานแก่กระทรวงกลาโหม และจะประทานให้ในคราวต่อไปอีก 20,000 บาท¹⁹¹

- กลุ่มกรรมการ นำโดยนายร้อยโท ณ เณรตาละสังข์ณี ซึ่งเป็นข้าราชการกองกรรมกร* แห่งกระทรวงเศรษฐการ ได้ประชาสัมพันธ์และเรียไ้เงินจากกรรมกรกลุ่มต่าง ๆ โดยในขั้นต้นจะรับบริจาคจากกรรมกรแท็กซี่และกรรมกรรถรางก่อน โดยจะนำเงินที่ได้ออมให้กระทรวงกลาโหม เพื่อซื้อปืนกลหนักทั้งหมด¹⁹²

- ข้าราชการตำรวจ กรมตำรวจได้เรียไ้เงินจากบรรดานายตำรวจ และพลตำรวจ เพื่อซื้อเครื่องบินให้กองทัพบก 1 เครื่อง ราคาราว 50,000 บาทและปืนกลอีก ราว 10,000 บาท¹⁹³

นอกจากนี้ยังมีกระแสเรียกร้องที่จะให้ผู้หญิงเป็นทหาร โดยมีผู้ใช้นามว่า "อินทร์ลัวัลดี ทองอุดม" โดยให้เหตุผลว่าชายและหญิงมีความเท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงมีหน้าที่ป้องกันประเทศตามรัฐธรรมนูญ มาตราที่ 15¹⁹⁴

สำหรับความรู้สึกของประชาชนทั่วไป ดูเหมือนว่าค่ากล่าววของนางสาว สลวย เกียรติวงศ์ นักเรียนของโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ในนามของนักเรียน 1374 คนจากโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ โรงเรียนสตรีโยติเวทย์ โรงเรียนสตรีวิทยา โรงเรียนสตรี-วัดระฆัง และโรงเรียนเล่าวภา ในโอกาสที่นายพันตรีหลวงชำนาญยุทธศิลป์ ผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ 1 นำกองทหารไปเยี่ยมโรงเรียนต่าง ๆ เมื่อ 29 มกราคม พ.ศ. 2477 นางสาวสลวย ได้กล่าวถึงทหารในตอหนึ่งว่า

¹⁹¹ ไทยใหม่, 3 มีนาคม 2481.

¹⁹² ไทยใหม่, 2 พฤศจิกายน 2477.

¹⁹³ ไทยใหม่, 9 พฤศจิกายน 2477.

¹⁹⁴ อินทร์ลัวัลดี ทองอุดม, "ผู้หญิงควรเป็นทหาร" ผู้นำสมัยสากล (2480), หน้า 7-12.

* หน่วยงานของรัฐที่มีโรงงาน คือกระทรวงกลาโหมและกระทรวงเศรษฐการ ด้วยเหตุดังกล่าว จึงมีกรรมกรจำนวนมากทำงานในโรงงานของกระทรวงทั้งสอง.

"...ทหารเป็นผู้คุ้มครองชาติ ทหารเป็นผู้รักษาบ้านเมือง ทหารเป็นผู้ทำให้เรามีอิสรและเสรีภาพ ถ้าปราศจากทหารเราก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างนี้ เราได้เห็นอาวุธยุทธภัณฑ์ทั้งหลายอย่างใกล้ชิดและมีความปลื้มปิติยินดีว่า ชาติของเราจะมีรั้วล้อมอย่างแข็งแรง พวกเราทั้งหลายมีความรู้สึกภูมิใจ ภาควุฒิใจและเคารพนับถือทหารว่า เป็นผู้มีความกล้าหาญอย่างใหญ่หลวง ควรได้รับเกียรติยศยกย่องอย่างสูง เมื่อเราเห็นบุคคลใดแต่งเครื่องแบบทหาร เราไม่ต้องตั้งปัญหาเลยว่า บุคคลนั้นมีลักษณะอย่างไร เราสามารถจะเชื่อแน่ว่าได้เต็มใจว่าบุคคลนั้นเป็นคนดี เพราะเครื่องแบบทหารเป็นเครื่องประกันว่าผู้สวมอยู่มีเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบโดยประการทั้งปวง..."¹⁹⁵

- บวชนทหาร เป็นกลุ่มกำลังที่นำพาหันเอกล่วงพ้นสงครามต้องการให้เป็นผู้สนับสนุนกิจการทหารในอนาคต บวชนทหารประสิทธิ์ สารานูชิต ได้แสดงความคิดเห็นโดยบทความชื่อ "ทำไมเราจึงอยากเป็นทหาร" โดยให้ความเห็นว่าประเทศสยามกำลังจะเป็นมหาอำนาจ โดยการสนับสนุนกิจการทหาร โดยยกตัวอย่างว่าประเทศมหาอำนาจทั่วโลกที่มีความเจริญ มีวัฒนธรรมสูง มีอำนาจมากเพราะเขาบำรุงกิจการทหาร เช่น ญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจทางทหารที่ไม่มีใครกล้ารังแก¹⁹⁶

บวชนทหารมานพ สุภาพันธุ์ ได้เขียนบทความชื่อ "ชาติกับบวชน" ได้ตระหนักว่าบวชนทหารเป็นสิ่งมีประโยชน์และมีความจำเป็นต่อสยาม เพื่อจะใช้เป็นกำลังป้องกันอิสรภาพในอนาคตให้คงอยู่กับประเทศสยามตลอดไป¹⁹⁷

ข. ปฏิกิริยาจากต่างประเทศ

สุนทรพจน์หลาย ๆ เรื่องของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่ได้มาเล่นอไว้ในตอนต้น ได้แสดงจุดยืนทางทหารของสยามว่า จะปรับปรุงกองทัพให้ทันสมัยทัดเทียมกับนานาอารยประเทศให้ถึงพร้อมในการรักษาเอกราช ชาติ คำล้นพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ ด้วยกำลังทหารและอาวุธที่ทันสมัยของสยาม จะต้องทำให้ชาวต่างประเทศยำเกรงสยาม และไม่กล้ามารังแกสยามเช่นในอดีตอีกต่อไป ดูเหมือนว่านโยบาย

¹⁹⁵ ไทยใหม่, 3 กุมภาพันธ์ 2477.

¹⁹⁶ ประสิทธิ์ สารานูชิต, "ทำไมเราจึงอยากเป็นทหาร", ยุทธ โภช ฉบับพิเศษ (10 เมษายน 2481), หน้า 11-14.

¹⁹⁷ มานพ สุภาพันธุ์, "ชาติกับบวชน", ยุทธ โภช 46 : 12 (10 กันยายน 2481),

การทหารของนายพันเอกหลวงพิบูลสงครามจะได้รับความสนใจจากต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จาก รายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ ดังนี้

ประเทศอังกฤษ

หนังสือพิมพ์ London Evening Standard ได้ลงข่าวเรื่องงบประมาณกระทรวงกลาโหมที่ทางกระทรวงได้รับว่ามีจำนวนถึง 2,500,000 ปอนด์ และชี้ให้เห็นอีกว่า ทางกองทัพเรือจะมีการขยายขนาดออกเป็นจำนวนมาก¹⁹⁸

จากข่าวที่ปรากฏจะเห็นว่า อังกฤษเพียงแต่สับตามองและคอยระมัดระวังว่า สยามจะมีการเคลื่อนไหวอย่างไรบ้าง ถึงแม้สยามและอังกฤษจะมีความขัดแย้งกันแต่ก็ไม่ถึงขั้นรุนแรง จนกระทั่งเกิดการปะทะกัน เช่น สยามและฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศส ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสยามและฝรั่งเศสมีความรุนแรง ดังจะเห็นได้จากกรณี ร.ศ. 112 ที่ฝรั่งเศสลี้ภัยเรือรบกบฏแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น ดังนั้น เมื่อฝรั่งเศสเห็นการปรับปรุงกองทัพของสยามอย่างยาวนานใหญ่ จึงได้ติดตามข่าวเป็นระยะ ๆ ด้วยความสนใจ ดังข่าวที่ปรากฏดังนี้

- หนังสือพิมพ์ แลงปาซียัล (L'Impatiale) ของฝรั่งเศสที่ตีพิมพ์ในอินโดจีน ได้มีปฏิกริยาต่องบประมาณของกระทรวงกลาโหมของสยามประจำปีพุทธศักราช 2480 ว่างบประมาณทั้งหมด 145 ล้านบาทกระทรวงกลาโหมรับไปหนึ่งในสี่ อีกทั้งกล่าวหาว่า รัฐบาลรัฐธรรมนูญต้องพระตระกูล เสียมราช และศรีโสภณ ที่เสียชีวิตเมื่อ ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2440) กลับขึ้นมา อีกทั้งกล่าวหาว่า การที่สยามสำรวจแม่น้ำโขง เพราะสยามต้องการแม่น้ำอิทธิพลทางการค้าในลาวและเป็นผู้เอาสินค้าญี่ปุ่นเข้าไปตลาดในเขมร และได้กล่าวสรุปในตอนท้ายว่า สยามจะร่วมมือกับ ญี่ปุ่นและ เยอรมนีต่อต้านคอมมิวนิสต์¹⁹⁹

ต่อข้อกล่าวหาของฝรั่งเศสดังกล่าว นายนาวา โทหลวงบุตรคำลัดร์โกศล เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้ให้สัมภาษณ์กับ สยามนิกร เมื่อ 7 มีนาคม พ.ศ. 2479

¹⁹⁸ สยามนิกร, 5 มีนาคม 2479.

¹⁹⁹ สยามนิกร, 3 มีนาคม 2479.

ว่า เราจะไม่ยอมเสียดินแดนใหม่ ในขณะที่เดี๋ยวถ้าจะได้อินแดนที่เสียไปกลับคืนมาก็ดี ²⁰⁰

- หนังสือพิมพ์ โอบีนิออน ฉบับ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2488 ได้เสนอข่าวว่า เมอร์ซีเออร์ จูเดร ข้าหลวงคนเก่าของอินโดจีนรายงานไปยังกรุงปารีสว่า สยามมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเยอรมนี อิตาลี ญี่ปุ่น และไช้บประมาณถึง 1/3 เพื่อกิจการทหารและเพิ่มกำลังอาวุธ ปัจจุบันสยามมีทหารประจำการถึง 7 หมื่นคน ในยามสงครามอาจจะระดมพลได้ถึง 3 แสนคน มีเครื่องบินประมาณ 150-200 เครื่องและเรือดำน้ำจำนวนหนึ่ง ในความคิดคำนึงของชาวไทยไม่พอใจที่ฝรั่งเศส ครอบงำชั้ยแย่งแย่งไป ถ้าหากเกิดสงครามในอินโดจีนสยามจะต้องเรียกร้องดินแดนพระตะบอง เสียมราฐและศรีโสภณกลับคืน ในสภาพการณ์ปัจจุบันนี้อินโดจีนเอง ฝรั่งเศส ครอบงำไม่อาจจะต่อต้านการรุกรานของสยามได้ เพราะไม่มีกำลังทหารเพียงพอและอาวุธก็ล้าสมัย ²⁰¹

- Straits Times ประจำวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2481 รายงานว่า 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2481 เมอร์ซีเออร์ ยอร์ช มังเดิล รัฐมนตรีกระทรวงเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ได้ขอร้องมายัง เมอร์ซีเออร์บูลล์เบรอว์ ผู้สำเร็จราชการอินโดจีน ให้เรียกเกณฑ์ทหารเพิ่มอีก 20,000 คน และมีรายงานข่าวอีกว่าความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างสยามและญี่ปุ่นอาจจะเป็นอันตรายต่ออินโดจีนของฝรั่งเศส ²⁰²

- หนังสือพิมพ์ Christian Science Monitor รายงานจากปารีสว่า จากการที่สยามได้ยกเลิกสัญญาฝรั่งเศส-สยาม พ.ศ. 2468* (1925) ทำให้สยามมีสิทธิ์ที่จะตั้งกองทหารตลอดเขตแดนสยาม-อินโดจีน ซึ่งจะ เป็นอันตรายต่ออินโดจีนของฝรั่งเศส จากการที่สยามมีความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นได้สนับสนุนให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมในสยามเพื่อต่อต้านฝรั่งเศส ²⁰³

²⁰⁰ สยามนิกร, 9 มีนาคม 2479.

²⁰¹ "การป้องกันอินโดจีนเกี่ยวกับสยาม", พุทธโฆษ 46 : 8 (10 พฤษภาคม 2481), หน้า 129-131.

²⁰² "อินโดจีน", พุทธโฆษ 46 : 9 (10 ธันวาคม 2481), หน้า 149-150.

²⁰³ พุทธโฆษ 49 : 10 (10 กรกฎาคม 2481), หน้า 137-141.

* สัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1925 คือ สนธิสัญญาที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทำกับฝรั่งเศส อินยอมให้มีเขตปลอดทหารทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในระยะ 50 กิโลเมตรตลอดความยาวตามอาณาเขต 1800 กิโลเมตร.

ตู่ย สินจวรณ ได้แปลบทความเรื่อง "สยามกำลังไหวตัว" จากหนังสือพิมพ์ของ
 อิตาลีมีความว่า ลุ่มทรพณ์ของนายทัมเอกหลวงพิบูลสงคราม เมื่อ 31 มีนาคม พ.ศ. 2479
 ได้ก่อให้เกิดความหวาดเกรงแก่อังกฤษและฝรั่งเศส เนื่องจากอำนาจการบริหารประเทศในขณะนี
 อยู่ในบงการของคณะทหารและหลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้ซึ่งฝังไว้ในลัทธิฟาสซิสต์อย่างมากโดย
 ทั้งพลเรือนและทหารต่างมีจุดประสงค์อย่างเดียวกันคืออิสรภาพและความยิ่งใหญ่ของประเทศสยาม²⁰⁴

บุทรโกษ ได้แปลข่าวจากหนังสือภาษาฝรั่งเศสชื่อ Demieres Nouvelles
Strasbourg ฉบับ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2481 สรุปลักษณะว่านับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลง
 การปกครอง สยามได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศโดยเฉพาะจากญี่ปุ่นและได้ปรับปรุงกองทัพเรือ
 ให้เข้มแข็งกว่าเดิมถึง 3 เท่า การขยายกองทัพเรือของสยามอาจจะ เป็นอันตรายต่ออินโดจีน
 ของฝรั่งเศส²⁰⁵

จะเห็นได้ว่า วิกฤตการณ์ทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เช่น การปิดล้อมผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา เมื่อ
 1 เมษายน พ.ศ. 2476 กบฏบวรเดช ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 นับเป็นอันตรายต่อ
 การปกครองระบอบใหม่และรัฐธรรมนูญที่คณะราษฎรนำมาสู่ประเทศไทย ในขณะที่เกิดวิกฤตการณ์
 แต่ละครั้ง ผู้นำทางทหารโดยเฉพาะกลุ่มทหารบกชั้นผู้น้อยที่นำโดยนายทัมเอกหลวงพิบูลสงคราม
 ได้แสดงความสามารถในการแก้ปัญหา เช่นสามารถเปิดล้อมผู้แทนราษฎรได้ภายใน 2 วัน
 ภายหลังการรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 เป็นต้น ด้วยบทบาทของทหารดังกล่าวได้
 ก่อให้เกิดแนวคิดทหารนิยมแพร่หลายไปในหมู่ประชาชน ทำให้เกิดการยอมรับในสังคมว่าทหารคือ
 ผู้นำในยามวิกฤต ทหารคือผู้คุ้มครองเสถียรภาพของการปกครองระบอบใหม่ ทหารคือผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ
 ประกอบกับในขณะนั้นได้เกิดการเผยแพร่ของแนวคิดชาตินิยมที่ว่า ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ
 หน้าที่ปกป้องเอกราชเป็นหน้าที่ของทุกคน ทหารไม่อาจจะแยกออกไปจากประชาชนได้ การบำรุ้ง
 กิจการทหารคือการช่วยชาติ นับเป็นการเชื่อมร้อยความสามัคคีของคนในชาติเข้าด้วยกัน อันจะ
 นำมาซึ่ง เสถียรภาพของการปกครองระบอบใหม่และความเจริญก้าวหน้าภายในชาติ

²⁰⁴ ตู่ย สินจวรณ, "สยามกำลังไหวตัว", บุทรโกษ 46 : 9 (10 มิถุนายน 2481),
 หน้า 129-136.

²⁰⁵ ประมวญวัน, 10 พฤศจิกายน 2481.

ทางด้านเหตุการณ์ในต่างประเทศ ความอ่อนแอของสันนิบาตชาติไม่อาจจะแก้
 ปัญหาข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีได้ การแข่งขันกันละล่มอาวุธของประเทศต่าง ๆ ความล้มเหลวของ
 การปกครองระบอบประชาธิปไตย ความเข้มแข็งของประเทศที่ปกครองด้วยเผด็จการทหาร
 ทำให้ลัษยมาตรระหนกว่าสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสิ่งที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยง นายพันเอกหลวงพิบูล-
 ลังคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้ปรับปรุงกองทัพครั้งใหญ่ส่วนหนึ่งก็เพื่อเตรียม
 ศึกษาศักดิ์ของทหารที่ตกต่ำไปกลับคืนมา อีกส่วนหนึ่งก็เพื่อเตรียมรับสถานการณ์สงคราม การปรับปรุง
 กองทัพได้จัดทำทั้งทางบุคลากรและอาวุธพร้อม ๆ กับเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม ที่เน้น
 ว่าทหารคือทหารของประชาชน ทุกคนเป็นเจ้าของชาติร่วมกัน ดังนั้นจึงควรจะช่วยกันป้องกันการ
 ทหารซึ่งเท่ากับเป็นการบำรุงชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า "ประเทศเป็นบ้านทหารเป็นรั้ว" พร้อมกับชี้
 ให้เห็นประโยชน์ ความสำคัญ ความจำเป็นต่อประเทศและประชาชนทั้งในยามสงบและในยาม
 สงคราม

ด้วยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่แนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยมในหลายรูปแบบ
 ทำให้นายพันเอกหลวงพิบูลลังครามเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย รวมทั้งความนิยมในแนวคิดชาตินิยม-
 ทหารนิยมให้ยอมรับผู้นำที่เป็นทหาร โดยเฉพาะนายพันเอกหลวงพิบูลลังคราม รัฐมนตรีว่าการ
 กระทรวงกลาโหม ผู้ซึ่งได้แสดงตนว่าเป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญและการปกครองระบอบใหม่ รวมทั้ง
 เป็นผู้ส่งเสริมเล่นยานาฬิกาของกองทัพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย